

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ

ПАТРИЈАРШИЈЕ

Број 1053

Цена 90 динара;

2,5 КМ

1. фебруар 2011.

Излази

1. и 15. у месецу

9 77055501004
ISSN 0555-0114

Његова Светост захваљује на Божићним честиткама

Патријарх српски Иринеј разменио је честитке за Божић са свим поглаварима Православних аутокефалних и аутономних Цркава, бројним архиепископима, митрополитима и епископима. Патријарх српски Г. Иринеј примио је бројне честитке од високошколских и средњешколских установа Српске Православне Цркве, управа манастира и многих верника како и из земље, тако и из дијаспоре. У немогућности да појединачно свима захвали, то чини овим путем, уз најбоље жеље за свако добро свих верника Српске Православне Цркве, шаљући им свој очински поздрав и патријарашки благослов.

Прва година од избора Патријарха српског Иринеја

Наша Света Црква молитвено је обележила прву годину избора и усточичења Патријарха српског Иринеја на дан 23/10. јануара 2011. л.Г. У Саборној цркви Светог Архангела Михаила у Београду

Светом архијерејском Литургијом началствовао је Свјатјејши Патријарх Иринеј уз саслужење викарног Епископа хвостанског Атанасија иprotoјереја-ставрофора Петра Лукића, старешина Саборне цркве, др Драгана Протића, ректора Богословије у Београду, Стојадина Павловића, директора ПУО СПЦ, архијерејских намесника Бранка Митровића, Драгомира Убилијариповића и Бранка Топаловића, protoјереја Виталија Тарасјева, старешине Подворја Руске Цркве у Београду, презвитера Панајотиса Карапасиоса, клирика Грчке Православне Цркве, презвитера Славише Поповића и Небојше Тополића, секретара Кабинета Патријарха српског, као и protoјакона Радомира Перчевића, Стевана Рапајића и Ђакона Александра Секулића.

У беседи, Његова Светост је захвалио Господу на свему, рекавши да се све што се дешава у СПЦ, дешава вољом и промислом Божијим, данас, као и раније.

- Данас је годину дана откад ме је Господ призвао и поставио на ово узвишено место. Веома високо место, за које ја нисам мислио да сам га достојан и за које ми никада у мом срцу и мом уму није дошла миса да бих једнога дана могао доћи.

Али сам се поклонио и приклонио вољи Божијој, верујући да је то од Бога и Духа Светога, и прихватио се ношења овог великог крста Христовог. Јер, положај не само патријарха, већ и сваког епископа и свештеника српског, и сваког верника нашег, јесте велика одговорност да оправдамо своје име. Да оправдамо оно што Господ и Црква од нас очекују, а то можемо само уз помоћ благодати Божије и молитава браће архијереја и браће свештеника, и ваших молитава, браће и сестре. Јер је велика пред Господом молитва сваког кога Он чује и услиши, и све то помаже онима који су изабрани одгоре да одговоре својим дужностима и обавезама.

Патријарх српски је беседио и о својим осећањима на дан избора.

- Признајем да тај дан којег се данас сећамо није био најрадоснији дан у мом животу. Био је то дан када сам прихватио најтежи крст. Имајући наду у Господа и силу крста, надам се да ћемо учинити оно што можемо у ово тешко време. Али, нама је свако време било тешко, па се зато често сетим речи блаженоупокојеног, великог по светости Патријарха Павла: „Чинимо оно што можемо, а што не можемо препустимо ономе који може.“ А Господ може све!

На крају беседе, Његова Светост је

упутио молитве за будућност СПЦ. После Свете Литургије, за служашче свештенство, званице и госте, међу којима су били чланови породице српског тенисера Новака Ђоковића и кошаркаша Дејана Томашевића, уприличено је послужење у Српској Патријаршији.

Богослужења

- Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је, на празник Светог Василија Великог, Свету архијерејску Литургију у Саборној цркви. После молебана за успешну и благословену Нову 2011. годину, Његова Светост је преломио славски колач Првог београдског певачког друштва које је потом учествовало на традиционалном Новогодишњем концерту у Народном позоришту.

- Празник Сабора Светога Јована Крститеља - Јовањдан, свечано је прослављен Светом архијерејском Литургијом у цркви Рођења Светог Јована Крститеља на Централном гробљу у Београду. Свету Литургију је служио Патријарх српски Иринеј у присуству многообројног верног народа, представника градске власти и ЈКП Погребне услуге у Београду. После Свете Литургије, Његова Светост са служашчима и гостима послужени су трпезом љубави, припремљену трудом свештенства овога храма као и добром оних који га редовно помажу.

Званични пријеми

- Градоначелник Београда Драган Ђилас посетио је 4. јануара 2011. године, у предвечерје великог хришћанског празника Божића, Српску Патријаршију и разговарао са Патријархом српским Иринејом. Овом приликом, градоначелник је честитao велики празник Патријарху и свим православним верницима. У току разговора градоначелника српске престонице и Патријарха дотакнуте су теме о текућим пословима и о реализацији планова током ове године.

Патријарх Иринеј је информисао градоначелника о потребама Српске Патријаршије и Архиепископије београдско-карловачке, а пре свега о радовима на Храму Светог Саве и могућим локацијама за изградњу нових храмова, као и другим потребама православних верника у Београду.

- Патријарх српски Иринеј примио

ЛКТИВНОСТИ ПАТРИЈАРХА

је 17. јануара 2011. године у Српској Патријаршији Његову Екселенцију Нилса Рагнара Камсвага, амбасадора Краљевине Норвешке у Београду.

Телеграми саучешћа русом народу

Поводом трагичног терористичког напада у Москви, Његова Светост Патријарх српски Иринеј упутио је, 25. јануара, телеграме саучешћа Његовој Светости Патријарху московском и целе Русије Кирилу и Председнику Руске Федерације Дмитрију Медведеву:

Поводом шешке траједије са великим жртвама која је задесила руску престоницу на међународном аеродрому „Домодедово“ када је убијена 31 особа и утврђено више од 130, молимо Вас да заједно са њородицима ћосијрадалих и целим руским народом ћримишће наше искрено и дубоко саучешће.

Молимо се Господу и Спасишељу Исусу Христу, Који је Вајкрсење и Живош (Јн. 11,25) за ђокој душа њихових у Царству небеском, а Вама, њородицама и браћском руском народу ушеху у болу.

Телеграм саучешћа Патријарху све Африке Коптске Православне Цркве

Патријарх српски Иринеј упутио је Његовој светости Папи Александрије и Патријарху све Африке Коптске Православне Цркве у Александрији телеграм саучешћа поводом терористичког акта у коптској цркви у Александрији, који преносимо у целини:

„Поводом шерористичкој најади на коптску цркву у Александрији, када је убијена гвадесет и једна особа, ућујемо искрено саучешће Вашој Светојосији, Коптској Цркви, њородицама ћоји улих, као и свом хришћанском народу Египта, с молишвама Боју, за ђокој душа ћосијрадалих и ушеху у болу њихових ближњих.“

Бог се јави!

- Матурант Никола Банковић, из Обреновца, први је допливао до 15 килограма тешког леденог крста, у надметању које се већ тринаест година заредом, на Богојављење, организује на Ади Циганлији. Ученик четвртог разреда гимназије допливао је до крста брже од осталих 60 такмичара, а као награду је добио победнички плашт и Часни крст, који се додељује на годину дана. Одличја је Николи свечано уручио Патријарх српски Иринеј. Трци на Савском пливалишту претходила је Богојављенска Литургија, коју је Патријарх српски Иринеј служио у храму Светог Ђорђа на Бановом брду, након чега се свечана Литија упутила ка Ади.

Праћен „Маршом Александра Првог“, у извођењу оркестра гарде Војске Србије, Литију је предводио јерусалимски крст, који се из цркве износи само на велике светковине. Поздравом „Бог се јави“, окупљенима се обратио српски патријарх.

- Нема већег празника од Богојављења, јер се сви остали празници сливају у овај. На данашњи дан Син Божји појавио се на реци Јордану у виду голуба и Свети Јован Крститељ га је препознао. Нека овај празник донесе мир, слогу и благостање свима нама – рекао је патријарх.

- Пливање за крст уприличено је и у Земуну, на ушћу Саве у Дунав, испод Куле Небојша, на лазаревачком језеру Очага и у Барајеву, у Подгорици, Беранама, Ваљеву, Никшићу, Требињу, Рибнику Горњем, Шипову, Бањи Врујци, Билећи...

- По први пут у новијој историји Епархије рашко-призренске одржано је богојављенско пливање за часни крст. Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Теодосије отишао је на језеро Газиводе, где је иницијатива за богојављенско пливање дошла од месног пароха јереја Милана Кевкића, а организацију догађаја помогли су Црквена општина дубокопоточка, Дом културе у Зубин потоку, као и остале општинске институције. Ђорђе Касаловић, победник у пливању, добио је златни дукат са ликом Богородице и крстић, као и 10.000 динара - награду општине. Богојављенско пливање за часни крст на језеру Газиводе била је прилика да верни народ Ибарског Колашина заједно са својим Епископом и свештенством обележи празник Богојављења и започне овај православни обичај, као први и за сада једини у Рашко-призренској епархији.

● Сања Лубардигић

ПРАВОСЛАВЉЕ

Новогодишња порука Патријарха српског Иринеја

Драга наша део духовна,

Слављење сваке Нове године, па и ове 2011, требало би да отпочне и да се заврши у нашим срцима, како би оно било на нашу корист и на добро наших ближњих. Дакле, не треба славити уз забаву, извештачено расположење и сујетно самохвалисање, већ, пре свега, као велику прилику за нашу духовну смотру и преображај. Јер, човек преображен промениће свој однос према човеку као икони Божијој и опстанку творевине Божије као веома добре.

Овај преобразај може учинити и чини само Христорођење у нашим срцима, а никако слављеничко сећање на оно доба и догађај од кога знамо само то да се броје године. Напротив, Нова година је тренутак када себи треба више него ikада да поставимо питање: шта је то Христос учинио за мене и шта сам ја учинио за Христа? И да ли ће Он, када поново дође, наћи Себе у нама?

Ми данас немамо потребе, као што су то имали Христови савременици, да Га питају ко је Он, или имамо и те како потребу да чујемо и потражимо одговор на Његова питања, која нам данас и свакодневно поставља: ко си ти и какав си? Како живиш и коме служиш? Да ли си испуњен љубављу према Богу и ближњима? Да ли џадне храниш, жедне шојиш, наје одеваш, болесне у болници обилазиш, сужње шоходиш, неуке јоучаваш, ћрешнике јојрављаш...? (срп. Мт. 25, 35-36).

Само нашим тражењем одговора на ова и оваква питања, и истрајавањем у добру, може се поправити ово наше духовно

стање, које се огледа, на првом mestу, у неодупирању према *йохоши јлоши и јохоши очију* (1. Јн. 2, 16) и нашим застрањивањем од живота по Богу и учврстити нас у нади да ћемо у Нову годину ући *јојравнаним сшазама* свога живота.

Свето писмо нам указује да су дани нашега земног живота kratки и да су ненадокнадиви. И, уместо живљења по Богу и са Богом, ми губимо време у којекаквим бесплодним стварима, а „године изброеје, каже Праведни Јов, навршују се“. Стога, треба да ценимо сваки минут, сваки секунд нашег живота – јер и један секунд, ако га паметно искористимо, може нам даровати Царство Божије.

Знајући ово, онда је Нова година управо дивна прилика да сведемо рачун и промислимо о времену које је пред нама. Да, уместо бесмисла, учврстимо нашу веру и отпочнемо годину као преображені људи, са новом надом, користећи време на добро своје и на добро свих људи који са нама живе.

Нека би Господ, молитвама Светог Василија Великог, кога данас наша Света Црква слави, благословио будуће дане и помогао нам да учинимо све што је у нашој моћи, да предстојеће време искористимо на Славу Божију, на спасење наше и на добробит рода нашега, увек имајући на уму да је само чисто срце колевка за Богомладенца Христа и да једино из таквог срца извире нови живот, нови човек за свако време, па и за ово, 2011. лето благости Господње, које нам Бог дарује.

• *Архијескоги јећики, Мишройолији београдско-карловачки и
Патријарх српски ИРИНЕЈ*

Одржан Новогодишњи концерт Саборне цркве

На дан празник Св. Василија Великог, сваког 14. јануара, Саборна црква у Београду приређује свој традиционални, добротворни Новогодишњи концерт у Народном позоришту. Св. Василије Велики је и Слава Првог београдског певачког друштва (ПБПД), хора Саборне цркве, које је под највишом заштитом и покровитељством Његове Светости Патријарха српског. ПБПД, као најстарији хор у Србији, прославља своју Славу по 158. пут у историји, традиционално учешћем на Св. Литургији у Саборном храму, а исте вечери и наступом на Новогодишњем концерту. Св. архијерејску Литургију у Саборној цркви је, на овај празнични дан, служио Патријарх српски Иринеј, са свештенослужитељима Саборног храма. Након молебана за успешну и благословену 2011. годину, Патријарх Иринеј је преломио славски колач Првог београдског певачког

друштва. На свечаном Новогодишњем концерту Саборне цркве, који је уследио исте вечери, на великој сцени Народног позоришта, поред ПБПД, наступили су и: дечији хор „Чаролија“, Београдски мушки хор, под уметничким руководством Ђакона Владимира Руменића, Бора Дугић, Соња Чоко, групе „Ризница“, „Жива вода“ и 357 и национални ансамбл „Кољо“. Свечености су присуствовали: Патријарх српски Иринеј, Епископ хвостански и викар Патријарха српског Атанасије (Ракита), министар вера Богољуб Шијаковић, министар културе Небојша Брадић, македонски амбасадор Јубиша Георгијевски, Њ.К.В. принцеза Јелисавета Карапојћевић, свештенослужитељи Архиепископије београдско-карловачке, сарадници „Православног пастирско-саветодавног центра“, академици, професори, култур-

ни и јавни радници, донатори и добротвори Саборне цркве, као и бројни други гости. Директан пренос обезбедио је Студио Б. Старешина Саборне цркве и председник ПБПД, протојереј-ставрофор Петар Лукић, у уводном делу је прочитао новогодишњу поруку Његове Светости. Концерт је био у духу Завештања Св. Симеона Мироточивог, чије је снажне беседе казиво драмски уметник Момир Брадић, у монашкој одори Светитеља, аутентичним наступом и под музичком пратњом највећег уметника српске фруле - Боре Дугића. Концерт је скликом, песмом и речју повезао значајне нити наше историје – светородну лозу Немањића и њихових задужбина, косовска завештања и светиње, Св. владику Николаја и најзначајније личности из историје Саборне цркве.

• *Ивана Радовановић*

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

ГОДИНА 43 ■ БРОЈ 1053 ■ БЕОГРАД, 1. ФЕБРУАР 2011 ■ ЦЕНА 90 ДИН

Излазе са блајословом Њеове Светошћи Патријарха српске Иринеја.

Издаје Информативно-издавачка усаванова

Светој Архијерејској Синоди Српске Православне Цркве.

Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Бранимир Нештић

Технички уредник, саветник
Марко Марковић

Секретар редакције
Лидија Глишић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Драган Николић,
Сања Лубардић, Славица Лазић,
Ђакон Оливер Суботић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и август двоброј. Годишња претплата за нашу земљу је 1700 динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара. Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун. Уплате не слати поштанској упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR,
35 GBP; авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:

Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500711000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони:

Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 64 85-88-486
Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113
Факс: +381 11 3282 588
e-mail: pravoslavljesp@gmail.com - редакција
preplata@spc.rs - претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фојторафије се не врађају. Текстови и
препознати објављени у „Православљу“ претстављају
својевре аутора.

Штампа: „Политика“ А. Д.
ЦИП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
Дистрибутер: „Polydor“ доо,
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

271.222 (497.11)
ИССН 0555-0114 = Православље
ЦОБИСС.СР-ИД 16399106

Православље се штампа у помоћ
Министарства вера Републике Србије

НАСЛОВНА

Манастир

Дечани

фото: Ђакон Драган С. Танасијевић

СВЕТОС(Л)АВЉЕ

Прослава Савиндана у СПЦ

Светом Сави у славу

6

ПОВОДИ

Епископ Атанасије (Јевшић)

Артемијева секта –

– парасинагога = парацрква

8

ДОГАЂЈАЈ

Прослава
Светог Игњатија у Мостару

12

ЈУБИЛЕЈ

Две деценије архијерејске
службе Епископа бачког
Иринеја

14

ДОГАЂЈАЈ

УБИХАЋУ
Освештан духовни центар
„Георгије Николајевић“

15

РАЗГОВОР

Саша Јелић Склирић
Црквена уметност данас
– ЖИВИ СВЕДОК ВЕРЕ

17

ДУХОВНОСТ

Живи храм Земље живих

20

Два објовора на њиштање разлоја овай лојења
Лојоса

Оваплоћење, стварање,
спасење

22

БОГОСЛОВЉЕ

Литургијски етос
епске народне песме
Свешти блајо дујеле

25

Тело између
индивидуалности и личности

27

Обнова иконостаса
Богородичној цркви у Земуну

29

РАЗГОВОР

Ђакон др Петар Дабић, инђернист-кардио-
лого
Слово о биоетичким
дилемама

31

Историја
Свет Књиге
Кроз хришћански свет

34

36

38

СТИЛНЕ РУБРИКЕ

ПРАВОСЛАВЉЕ

Свечано и молитвено, са сећањем и одговорношћу, Српска Православна Црква и образовне установе прославиле Савиндан, празник, како је рекао Патријарх Иринеј, највећега српског сина и највећег светитеља из нашег рода.

Светој архијерејској Литургији, у Спомен-храму Светог Саве на Врачару, којом је началстововао Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, поред многобројног верног народа, присуствовали су ученици ОШ Свети Сава са Врачара. Његова Светост је у празничној беседи посебно указао на значај образовања, које је испред свог времена схватио и Свети Сава.

Прослава Светог Саве на Православном богословском факултету отпочела је празничним бденијем служеним у навечерје празника у капели Светога Јована Богослова. Свету Литургију на дан празника служио је Епископ бачки Иринеј, декан Православног богословског факултета Универзитета у Београду. Светој Литургији и Савинданској академији присуствовали су Патријарх српски Иринеј, са архијерејима, надбискуп београдски Станислав Хочевар, апостолски нунције у Републици Србији Орландо Антонини, представници Универзитета у Београду и теолошких факултета у Загребу и Љубљани, као и остале многобројне званице, професори, студенти и верни народ. Свечану академију у амфитеатру Богословског факултета отворио је Студенски хор ПБФ тропаром Светом Сави. Декан факултета присутне је упознао са академским радом Факултета. Светосавску беседу присутни су чули од протојереја-страфофора др Владимира Вукашиновића.

Бројаница Светог Саве

У Влади Србије уручене су Светосавске награде образовно-васпитним институцијама и појединцима за посебан допринос развоју образовања и васпитања током 2010. године. Међу 18 награђених су Правни факултет у Београду, Епископ бачки Иринеј Буловић и Теодор фон Бург. Традиционална светосавска академија одржана је у Центру „Сава“. Живот и дело највећег српског просветитеља, првог српског архиепископа, писца и дипломате окупило је највише државне званичнике и највише званичнике школства. Академији су присуствовали Патријарх српски Иринеј, председник Србије Борис Тадић, премијер Мирко Цветковић, потпредседници и министри српске владе,

представници верских заједница, дипломатског кора, академици, ректори, професори, студенти и ћаци. Савиндан се у српским образовно-васпитним установама обележава радно и свечано, без наставе, али уз приредбе, академије и сечење славског колача.

Црква своме оснивачу

Прослава Светог Саве одржана је у Новом Пазару с благословом Епископа Теодосија. Свету архијерејску Литургију служио је Епископ рашко-призренски Теодосије уз саслужење умировљеног Епископа захумско-херцеговачког Атанасија, бројних свештеника и свештеномонаха. Епископ Атанасије обратио се верницима беседом у којој је посебно говорио о светитељству као истинском просветитељству у Цркви Христовој. Након Свете Литургије шездесеторо деце рецитовало је песме у част Светог Саве. После рецитација деци су пакетиће поделили владике Теодосије и Атанасије, који је и сам деци у част изговорио једну песму. Епископи Теодосије и Атанасије су у поподневним часовима посетили село Дежеву, као и манастире Сопоћани и Ђурђеве Ступове, где су их дочекали настојатељи ових манастира, протосинђел Теоктист и протосинђел Герасим, са братијом и верницима. Увече је одржана свечана Светосавска академија у Дому културе у Новом Пазару. Окупило се око 800 гостију заједно са представницима локалне самоуправе и Војске Србије.

Обележавајући дан Светог Саве, родоначелника и оснивача Наше Цркве, првог српског Архиепископа, Светитеља и Просветитеља, и у Епархији врањској је било много активности. Тако је, уочи празника, Епископ врањски Пахомије извршио освећење основне школе „Свети Сава“ у селу Житорађе, које се налази у општини Владичин Хан.

Свечана академија у част Светог Саве у Ваљеву је ове године одржана у великој сали Центра за културу. Организатори ове свечане академије су били Црквена општина Ваљево, Ваљевска гимназија и Центар за културу Ваљево. Речима: „Ваше Преосвештенство, часни

Светом

оци и уважена господо! Част ми је што сам у име Хиландара вечерас са вама, на овој свечаности, када се слави Свети Сава, васпитник Свете Горе Атонске и оснивач манастира Хиландара. У име игумана Српске царске лавре Хиландара, архимандрита Методија, преносим вам све његове поздраве и благослов, јеромонах Доситеј, магистар богословских наука и сабрат манастира Хиландар, започео је своју веома надахнуту светосавску беседу. Једна за другом низале су се реченице о Светом Сави, његовим разлозима за одабир живота којим је живео, Светој Гори, Хиландару и значају Светог Саве и Хиландара за све нас.

Светосавска прослава у Првој крагујевачкој гимназији увеличана је присуством Епископа шумадијског Јована, који је пререзао славски колач у овој знаменитој школи из доба Милоша Обренови-

СВЕТОС(Л)АВЉЕ

Србској Православној Цркви

Сави у славу

ћа. Домаћини славе, породица Станишић, хор Музичке школе под диригентском палицом Марка Нешића, запажено произнета беседа Небојше Спасића, ученика ове школе, драмска секција Прве крагујевачке гимназије, допринели су величанствености празника.

У организацији шабачке цркве, у сали шабачког позоришта одржана је Светосавска академија. Пред препуном салом гледалаца, гостима се прво обратио Епископ Лаврентије речима добро дошлице и захвалности. О личности Светог Саве у историји, као и о светосављу као начину живота у савременом свету, предавање је одржало протојереј-страврофор др Радован Биговић, професор Богословског факултета у Београду.

На крају академије, учесницима и гостима се захвалио старешина шабачке цркве протојереј Милош Петровић.

У Саборном храму Светог Великомученика Георгија у Новом Саду, Свету архијерејску Литургију служио је Епископ јегарски Порфирије. После чина благосиљања славског жита и колача који је у свечаној дворани Гимназије Јован Јовановић Змај у Новом Саду извршио презвитер Жељко Латиновић, уз саслужење ћакона Леа Малешевића, одржана је свечана Светосавска академија.

Епископ далматински Фотије служио је Свету архијерејску Литургију у манастиру Крки, у катакомбој капели Светог Саве. У својој беседи, Епископ Фотије је говорио о значају Светога Саве нагласивши да је он поставио темеље самосталне српске Цркве, али и средњовековне српске државе. После Свете Литургије, Епископ Фотије је пререзао славски колач, а потом је одржан и паастос

ктиторима и приложницима и упокојеним професорима Богословије Света Три Јерарха, као и свим упокојеним епископима далматинским.

У организацији Црквене општине и општине Требиње, у Дому културе одржана је Светосавска академија. Беседу посвећену Светом Сави изговорио је владика Григорије. У културно-уметничком делу програма наступили су здружени хорови „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ и „Трибуна“, глумац Танасије Узуновић, етно група Београд, професор кларинета из Херцег Новог Светислав Васић, пијаниста Божидар Вучур из Требиња, и ученици требињских основних школа и Музичке школе Требиње.

Славље широм света

У далекој Аустралији, поводом централне прославе празника Светог Саве на Петом континенту, у манастиру Светог Саве у Илајну десило се несвакидашње српско саборовање. У недељу, по Богојављењу, 23. јануара 2011. године, на манастирском имању окупило се чак петнаест хиљада гостију! Велика манастирска црква, посвећена управо Светом Сави, била је препуна верног народа за време Свете архијерејске Литургије на којој је началствовао Епископ Иринеј. У својој надахнутој беседи, владика је нагласио како је овим даном у манастиру у Илајну започето васељенско прослављање светосавских дана. Не само што је датум прославе пао у претпразништву Савиних дана, него је ово и најисточнија српска Епархија у свету, те увек проноси прву светлост сваког хришћанског празника пред целом Српском Православном Црквом.

Поводом празника Светог Саве служена је Света Литургија и у православном манастиру Светог Георгија у Венецији. Свету Литургију служио је Високо-преподобни Архимандрит Евангелос Ифантидис, настојатељ манастира, клирик Васељенске Патријаршије. Након Свете Литургије извршено је освећење славског колача у част Светог Саве.

И на Исланду је Светосавском духовном академијом обележена школска слава. Српска школа „Манасија“, други пут за редом, обележила је своју славу, у једној од најлепших концертних дворана на Исланду, у Салурину. Српска школа „Манасија“ основана је и почела да ради 12. септембра 2009. године. Госте је поздравио председник Српске школе Небојша Чолић, а затим је једини православни свештеник на Исланду, јереј Руске Православне Цркве о. Тимофеј Золотуски, освештао славски колач и жито.

● Сања Лубарџић

ПРАВОСЛАВЉЕ

Артемијева секта – пар

Свети Василије Велики, кога недавно прослависмо, дели отпаднике од јединства и заједнице Цркве на три категорије: *јереси, расколи и ѡарасинаоје* (канон 1). Наш брат Артемије (Марко Радосављевић)¹ није јеретик иако све осим себе оптужује и клевета за јерес или чак за „свејерес“. Групација његових следбеника тешко да се може назвати *расколом* јер нема ни територију, ни храмове, ни народ (осим групице од педесетак до стотинак или, највише, око сто педесет присталица).

Артемијева парасинагога

Артемије и његова секта отпадник од Цркве права су, по светом Василију, парасинагога, попут, рецимо, парасинагоге Мираша Дедеића у Црној Гори (код наших муслимана у Рашкој области то је Зукорлић, али за њих и не важе хри-

¹ Пишемо *Марко Радосављевић* зато што се овај наш брат тако потписује већ одавно, као власник куће у Бистричкој улици у Београду (код Новог гробља), коју је иначе добио, у своје време, од тадашњег епитропа манастира Хиландара, оца Митрофана, да је користи за потребе Епархије рашко-призренске, али ју је он присвојио још одавно, пре свих ових догађаја у последњој деценији. Своје лаичко име *Марко* он такође користи за девизне рачуне у банкама – у Националној банци Грчке, у једној банци у Швајцарској и у банкама у Србији (колико се зна, Војвођанској и Комерцијалној; у овој последњој је виђан да подиже новац; у једној од банака у Србији држи новац под туђим именом). – Артемије ме је недавно, преко скупих адвоката, тужио световном суду „за лажи и клевете“ (пре тога ме је слично тужио и Зукорлић) и поручио ми, преко масмедија, да „ако дозна/м/ где су /му/ те паре, поклониће /ми/ их!“. Пошто мени паре не требају (имам пензију од 260 евра), молио бих га да те паре из банака, али *све и из свих банака*, преда косовско-метохијском сиротини, на име које их је и добијао, већ годинама. Знамо да још од 1995. године постоји његов приватни рачун у Солуну, на који су стизале велике девизне суме из иностранства, посебно из Америке, а и сада му стикују. Иначе, да ли се ико пита: откуда се издржавају Артемије и његова секта (педесетак раскал ћерп), као и стални му саветници, јевтини правници и скupи адвокати? Посебно пак, откуда толики новац, више од једне деценије, свеугацјном на њега Симеону – сада Дејану – Виловском? Како тај издржава стан и себе у Солуну, као и скупа кола, која је иначе украда из манастира Бањске?

шћанска назвања, јер нису Црква него иноверна „верска заједница“). Ова Артемијева група, *секћа артемијеваца* („артемаша“, како их зову православни Срби на Косову и Метохији), отцепила се, на целу са њим, не само од Српске Цркве – Пећко-богорадске Патријаршије – него и од свих канонских аутокефалних Православних Цркава, јер га нико не признаје нити оптиши са њиме. Изузетак су можда неки од секташа „старокалендараца“, попут кипријановаца, махом појединци, такође међусобно подељени. Артемије сматра за себе да припада „Једној Светој Саборној и Апостолској Цркви“, али, како саму већ писао, то је нека виртуелна величина, „невидљива Црква“ протестантског типа, којој је он самоназвани поглавар. Као такав, он на својим псевдослужбама – авај, псевдолитургијама! – не спомиње ниједног канонског православног патријарха или архиепископа него помиње, изгледа, „свако епископство православних“, а право таквог помињања канонски имају од светих

Сабора само поглавари аутокефалних Цркава. Зато се Артемијева секта – парасинагога – може назвати „аутокефална паракрквa“, јер *ѡарасинаоја* то и значи.² Он је сâм себи и епископ и само-

² Могли бисмо ту секту назвати „акефали“ (=безглави). Таквих секта јеретика монофизита било је после Четвртог и Петог васељенског сабора. Те групације нису признавале ни једна друга ни, уопште, никог другога. Артемије је недавно упутио писмо (на лошем грчком – писао му га је Виловски и слао из Солуна), свим игуманијама Васељенске Цркве (!), а после је то исто писмо, сад већ на српском, само преименовано, упутио и, „свим епископима Васељенске Цркве“. Уз то писмо је као „доказ невиности“ приложио своје писмо Синоду од 13. септембра 2010. године, али не и своје писмо од 13. новембра исте године због којег је стављен под забрану свештенодејства јер је порекао и одбацио све што је био прихватио на Сабору. Али нико му није одговорио, нити ће му одговорити, јер га нико од епископа Православних Цркава у васељени не признаје, осим поједињих рас-

ПОВОДИ

Ашанасије (Јевшић)

асинагога = парацирква

звани поглавар („автокефалос“, уствари акефалос). Ако се не покаје и не врати јединству Цркве Српске, Православне, односно истински Једине Свете Саборнокатоличанске и Апостолске Цркве, умреће као расколник, попут Антонија Аврамовића и садашњег Мираша Дедеића у Црној Гори.

Ово и пишемо у нади да ће се Артемије – дојучерашњи канонски епископ, у међувремену, на канонски и саборски начин, сведен на ранг монаха – покајати и вратити истинском, а не умишљеном, виртуелном, „невидљивом“ јединству Цркве Христове. Црква, наиме,

колничких групица понегде у дијаспори. Међутаквима је и рашичињени – некада српски – епископ Дамаскин Давидовић, пришипетља код расколнице Десе Крстић, која наступа као савремена монтанистичка Прискила. Има ту и неких „самокефалних старокалендарац“ у Канади или још понегде. Ту врсту присталица, отпадника од Цркве Христове, има и Мираш Дедеић.

Артемије, нажалост, проглашава да „није он створио раскол“ него су „у расколу“ српски Патријарх, Синод и Сабор епископâ, дакле читава једна аутокефална Православна Црква, шеста у диптисима православних Патријаршија!

јесте видљиво богочовечанско Тело Оваплоћеног у историји Исуса Христа. Томе Телу припадају данас, овде и сада, све Православне Цркве у свету. Оне су међусобно у литургијско-канонском јединству праве вере у Свету Тројицу и заједнице светотајинске благодати Духа Светога. Пишемо јер се надамо да ће брат Артемије једном стати пред богоданом нам савешћу и запитати се пред Христом Богом, Главом Цркве, и пред светим Апостолима и Оцима: Quo vadis, Artemie? (како је у своје време писао епископу Лаврентију) – барем ради одговорности пред срцима, душама и савестима малобројних заведених дилетаната, дрских калуђера-раскалужера, проскиставших се калуђерица и искушеница и неколико десетина пристопих верника, овде-онде пабирченых од истих раскалужера. Све у свему, то су они који нерасудно примају, здраво за готово, слоган *Истинија је само јејна – Владика Артемије!*, упркос Јеванђељу (Јн. 14, 6) које учи да је Истина само Христос, а Стуб и Тврђава Истине – Црква Његова (1 Тим. 3, 15).

Пишемо и зато што смо запањени бескруполозношћу његове савести: саборно и канонски, услед своје осиноности и одавно остварене интерне „автокефалности“, лишен и епископије и епископства,³ како може, однедавно,

3 А могао је да смирено и трпељivo остане само при оној првој „неправди“, тојест као што је био прихватио уклањање са епархије, чин који је сматрао за „неправду“ (е да Бог дà попут апостола Павла: 2 Кор. 12, 13). Јер, савесни архијереји и Оци Православне Цркве кроз векове препоручују епископима који су, евентуално, неправедно свргнути да радије, Христа ради, прихвате неправду неголи да цепају живу Цркву Божју расколом и секташким издвајањем из њеног јединства. Иначе, грех раскола у Цркви, како су говорили свети Кипријан и Јован Златоуст, ни крв мученичка не може

да „служи Литургију“? Притом „служи“ уз „саслужење“ клирика који су, сви до једног, рашичињени. Једном је „служио“ у насиљно запоседнутом манастиру Дубоки Поток, а сада „служи“ у згради у селу Љуљацима у Гружи која је замишљена као храм са конаком за будући манастир, или која то никада није постала: нити је црквено-канонски признајата нити је освештана да би живела благословом канонског епископа и благодаћу Утешитеља Цркве, Духа Светога. Јер, та грађевина није предата Саборној Светосавској Цркви жичкој него је, црквено-канонски гледано, нешто „дивље“, попут она два манастира која је бивши епископ Артемије неканонски и нецрквено подигао на канонској територији друге епархијске епископије (код Медвеђе и Плочника, у Нишкој епархији), што показује да је овај „самоглави“ и интерно за себе „автокефални“ брат и раније, док је био у саставу Српске Православне Цркве, пројављивао „автокефално“ понашање и деловање.⁴

опрати (Св. Кипријан, *De unitate Ecclesiae Catholicae*, 14; Златоуст, Омилија 11, 4-5 на Посланицу Ефесцима: ПГ 62, 85-87).

4 Има, нажалост, још преседана у прилог тога. Артемије је спао *своје клирике*, са претензијом да остану њему потчињени, чак у друге Православне Цркве, – у Александријску Патријаршију, у Чехословачку, у Аустралију, – а свог „архимандрита Симеона“ послао је у Солун и дао му свој антиминс и благослов да служи у хиландарском метоху у Солуну, који, као и Хиландар, канонски припада цариградском Патријарху. Виловски је притом на Литургији помињао епископа Артемија док нису дошли из надлежне црквене власти у Грчкој и одузели тај антиминс. Артемије за тај велики канонски пре-кршај није казнио Симеона ни епитетимајом иако је Свети Сабор то од њега својом одлуком маја 2006. године, изричито тражио. Неизвршене одлуке Светог Архијерејског Сабора, од маја 2006. па надаље, и биле су пресудне за Артемија

„Литургија“ бившег епископа и његових присталица није Литургија

Артемије, нажалост, проглашава да „није он створио раскол“ него су „у расколу“ српски Патријарх, Синод и Сабор епископâ, дакле читава једна аутокефална Православна Црква, шеста у диптисима православних Патријаршија! И не само да то тако, накарадно, ван сваке људске и хришћанске памети, ван елементарне црквене свести и савести, сматра него и насрће на туђе канонске просторе – на просторе светосавске Жичке и светосавске Рашко-призренске епископске епархије. Те епархије имају своје канонске архијереје, изабране, постављене и устоличене тамо Духом Светим кроз канонски Сабор архијерејâ. Нису они самовољно дошли као „узуратори“ и „прељубници“, како Артемије бестидно и клеветнички говори и пише о канонски изабраном и устоличеном Епископу рашко-призренском Теодосију. И сада, у последње време, ушао је као „лупеж у ноћи“ у канонски нелегализован објекат на туђој територији, у селу Љуљци, тачно онако како ради и Мираш у Црној Гори. На исти начин шаље по распетом Косову и Метохији своје „пролетерске“ самосвјате раскалутјере да „служе“ и „причешћују“ поједине секташке групице, претачући тако „из шупљег у празно“ и не схвататајући да тим безумним антиканонским поступцима настоји да порекне црквено биће, канонску и благодашну ипостас Цркве Христове на тим подручјима. Иако је недавно у симпотматично насловољеном тексту *Да се разумемо*, објављеном на антицрквном сајту своје секте, рекао да „признаје благодат“ у Српској Православној Цркви, Артемије је, по устаљеном му обичају, безочно слагао. Јер, оваквим безакоњем параслужења „паралитургије“ у „парацркви“, он на делу пориче благодат Духа Светога на простору тих светосавских епархија и целе Српске Православне Цркве, што је већ јавнаjerес и богохулство.

Овај посрнули брат чини и још горе

јево уклањање са епархије. Нема ту ни најмана места за накнадно измишљање мегаломанске идеје да га је „требало уклонити“ – као „бедем и бранник“ Косова, Православља и Српства(!).

Силазак Духа Светога на Сабор Ајосшала

ствари. Он наивне људе обмањује да се они на „службама“ служеним од свргнутог и рашичијеног епископа и лажно називаних клирика тобоже „причешћују“, иако је Свети Синод (16. децембра, *Православље* бр. 1051–1052 од 1. до 15. јануара 2011.) јасно изрекао свој догматско-благодатни суд, тоест канонску констатацију:

Свети Синод сматра својом канонском дужношћу да обавести јавност да је оваквим својим понашањем бивши епископ рашко-призренски Артемије не само ступио на пут раскола него је дословце створио своју секту, секту артемијеваца, први пут такве врсте у историји Српске Православне Цркве. Свети Синод одговорно скреће пажњу свему свештенству, монаштву и верном народу наше Светосавске Цркве да „Литургија“ бившег епископа и његових присталица, свих лишених чина као и

он, није Литургија, њихово „причешће“ није свето Причешће, њихове „тајне“ нису свете Тајне Цркве Божје, да све што он и они чине служи на духовну пропаст како њима тако и онима који их следе и учествују на њиховим сабрањима и богослужењима. Тврдећи да „Богу службу чине“ (Јн. 16, 2), они, уствари, под изговором одбране Православља, разарају јединство Цркве Христове, одвајајући се на секташки начин од њене живе, спасоносне Заједнице, лишавајући себе и друге вечног спасења и навлачећи на себе и своју децу проклетство секташâ.

Преступима против црквеног реда и поретка

У историји Цркве Христове кроз векове постоје неки преседани само

Из одлуке Светог Архијерејског Синода

Свети Синод сматра својом канонском дужношћу да обавести јавност да је оваквим својим понашањем бивши епископ рашко-призренски Артемије не само ступио на пут раскола него је дословце створио своју секту, секту артемијеваца, први пут такве врсте у историји Српске Православне Цркве. Свети Синод одговорно скреће пажњу свему свештенству, монаштву и верном народу наше Светосавске Цркве да „Литургија“ бившег епископа и његових присталица, свих лишених чина као и он, није Литургија, њихово „причешће“ није свето Причешће, њихове „тайне“ нису свете Тајне Цркве Божје, да све што он и они чине служи на духовну пропаст како њима тако и онима који их следе и учествују на њиховим сабрањима и богослужењима.

донекле слични случају монаха Артемија, доскорашњег Епископа рашко-призренског и косовско-метохијског, иначе, како већ рекосмо, канонски саборно смењеног са Епархије, а затим, његовим новим кривицама и дрским преступима против црквеног реда и поретка, сукцесивно стављеног под забрану свештенодејства и, на крају, због одметњиштва од Цркве у раскол, од Сабора епископа рашчињеног. Али ни у једном од тих случајева у историји Цркве, осим код неких крајњих јеретика, није долазило до такве еклисиолошки и догматско-канонски бесмислене творевине каква је Артемијева „аутокефална“ парасинагога, тојест парацирка⁵ (ка којој су га поодавно гурали његови „сулфери“, игнорантски недамни псевдотеолози и псевдоканонисти, међу којима је први и најфаталнији био, нажалост и остао, рашчињени Симеон-Дејан Виловски, дилетант у православној црквеној вери и хришћанској моралној понашању, у теологији и практици Цркве Христове и у свему другом осим у сабирању, присвајању и трошењу туђег новца). Једини случај сличан Артемијевој секти јесте онај рашчињеног попа Мираша Дедеића на Цетињу, са његовом *sui generis*, „аутокефалном Црквом“ Монтенегринам.⁶

5 Понављамо: *παρασιναῖοις* (Св. Василије, канон 1), као „паравојска“ = секта, ванцрквена и проправојска група (Халкидонски 18. канон: илегана група, безакона клика, најчешће завереничка, у Цркви забрањена светим канонима, а и византијским законима).

6 Случај рашчињеног владике Дамаскина Давидовића није исти као Артемијев јер је он пришао некој „старокалендарској“ секти у Канди, а шеф му је расколница монтанистичког менталитета Деса Крстић из Торонта. – Случај раскола владике Дионисија (Миливојевића) у Америци такође није случај као Артемијев. Јер,

Неумесно поређење

Артемије пореди себе са светим Јованом Златоустом! По своме мегаломанском менталитету, чини то погрешно јер неканонски суд и свргавање светог Златоуста нема сличности са умирњењем Артемија, даљом забраном свештенослужења и, на крају, због његовог пркоса Богу и Цркви Божјој, рашчињења од Светог Сабора јерархије Српске Православне Цркве. Златоуст је заиста суђен и осуђен неканонски, на нелегалном „сабору под храстом“ 404. године, јер је већина епископа на тај саборчић била дошла са стране, из Египта, а мањи број њих био је из цариградске јурис-

ако је у почетку и било спорно да ли је у уклапање Дионисија са епархије била умешана и тадашња комунистичка власт (која је још око 1950. године тражила од Српске Патријаршије да суди њега и епископа Николаја, али је то тада одбијено), убрзо се показао расколнички менталитет Дионисијев у томе што је већ на почетку неканонски присвајао парохије у дијаспори, изван канонских оквира своје Америчко-канадске епархије, а то је већ по себи био довољан разлог за суд и рашчињење. Богу хвала, и благодарећи мирољубивости христоподобног Патријарха, блаженопочившег Павла, тај раскол је зацељен. (У његовом превазилажењу – да кажем историје ради – не мали допринос је био и наш. Текст о томе, на основу којег је раскол превазиђен, чека своје скоро објављивање. Тако ћемо, ако се брат Артемије не покаје и не одустане од даљег безумља истрајавања у расколу, објавити и цео случај његовог отцепљења од Цркве, плод његовог већ давнашњег расколничког менталитета. И онај текст, као што ће бити и овај о Артемију, произилази из помног проучавања историје живе, а не умишљене и виртуелне, Цркве Христове кроз векове.)

дикције и са Истока. Златоуст се заправо био замерио царици Евдоксији и то је било пресудно за његово свргавање и слање у изгнанство. Коловође „суда“ над њим били су Александријски архиепископ Теофил и епископи из Сирије, Акакије Веријски и Северијан Гавалски. Епископи Златоустове присталице, њих четрдесет наспрам тридесет шесторице оних „под храстом“, нису отишли на тај сабор, нити учествовали у осуди Праведника. Али је њих, ипак, свети златоуст Првојерарх на растанку пред прогонство замолио: „Браћо, молите се и, ако љубите Христа, немојте да ради мене неки од вас изгуби своју Цркву (тојест: да не буде због отцепљења свргнут)... Како рекох, своје Цркве немојте остављати, јер нити је од мене почело учење (у Цркви), нити се на мени завршава... Ступите у општење да не бисте Цркву поцепали, али немојте потписивати јер ништа на себи не сазнадох достојно рашчињења“ (Паладије, *Живој Јована Златоуста*, 8; ПГ 47, 28). Исто тако је свети Златоуст на растанку дао савет и побожним девојкама и женама у своме саборном храму у Цариграду – Олимпијади и другима са њом, верним служитељкама Цркви и њему: „Моје ствари се свршавају; свој пут сам завршио и можда више нећете видети лице моје (Дела ап. 20, 24–25). А за ово вас молим: немојте да нека од вас прекине уобичајену наклоност Цркви. И ко буде, не по својој вољи, доведен хиротонијом (на овај престо), не оспоравајући ствар, по сагласности свих, приклоните му своје главе као Јовану, јер Црква не може бити без епископа, и тако ћете бити помиловане (од Бога). Сећајте ме се у својим молитвама“ (исцито, гл.10. ПГ 47, 35).

После оваквих речи и павловског и јустиновског црквеног става светога Златоуста, нека свако разборит и савестан упореди ово понашање истинског Христовог архијата Цркве са Артемијевом мегаломанијом! Он, наиме, бунтовнички, против одлука Синода и Сабора, које је и сâm потписао, проглашава себе „аутокефалним“ доживојним ейискотом рашко-призренским (као да је Епархија његов наслеђени феуд!); не признаје саборно изабраног новог епископа, владику Теодосија (кога је и раније, док му је био викар, због зависти и пакости Виловскога, неканонски прогањао, као што су он и Виловски пртерали и против Зорана Грујића и Ђакона Срђана Станковића); насиљнички, ноћним упадом, у пратњи оружаних присталица, покушава да освоји туђе манастире и приватизује оно чега је саборски, канонском одлуком, лишен као недостојан и неодговоран, да би и даље „аутокефално“, деспотски и пљачкашки, управљао светињама Косова и Метохије...

• Насиљавак у следећем броју

Прослава Светог Игњатија у

У недјељу, 2. јануара 2011. године, у Мостару је свечано прослављен двоструки празник – крсна слава Епархије захумско-херцеговачке и приморске, Св. Игњатије Богоносац, и васпостављање епископског сједишта у овом граду, из којег је усљед ратних неприлика принудно измјештено прије готово двije деценије.

У предвечерје празника у Старој цркви Рођења Пресвете Богородице служено је празнично вечеरње које је предводио Епископ рашко-призренски Теодосије, уз саслуживање више свештеника и свештеномонаха...

На сам празник Светом архијерејском Литургијом началствовао је Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, уз саслужење епископа:

далматинског Фотија, будимљанско-никшићког Јоаниција, захумско-херцеговачког Григорија, рашко-призренског Теодосија и умировљеног Епископа захумско-херцеговачког Атанасија, те дванаест свештеника и два ђакона. У литургијској бесједи митрополит Амфилохије надахнуто је говорио о доласку Сина Божијег, као и о страдању Св. Игњатија Антиохијског Богоносца.

Обавјештење из канцеларије Епископа Григорија поводом враћања сједишта Епархије ЗХИП у Мостар

Првих дана јануара 2011. године Мостар ће, након готово двije деценије, поново постати сједиште Епархије захумско-херцеговачке и приморске. Повратак епископа у дровјековно епархијско сједиште има вишеструки смисао и значај за Мостар и цијelu регију, а резултат је вишегодишњих припрема започетих по завршетку рата – постепеним доласком свештенства и васпостављањем црквеног живота међу православнима у западној Херцеговини. Враћање сједишта Епархије у град у којем се оно налазило од 18. вијека па до 1992. године, када је усљед ратних неприлика принудно измјештено у Требиње, чин је подршке и охрабрења Србима повратницима у обнови живота у ратом расијаном и порушеном Мостару, али и народима других вјериоповијести који у својој разноликости вијековима живе раме у раме у граду на Неретви.

Епископи треба да буду стално уз свој народ, и бивали су кроз цјелокупну нашу историју, и када се бежало и када се враћало, кућило и градило – увијек тамо где је било најпотребније. У захумско-херцеговачкој епархији, Мостару је присуство епископа нарочито потребно. Други јануар, када ће на крсну славу Епархије владика Григорије званично

објавити почетак свог столовања у овом граду, важан је датум у животу Цркве у Херцеговини и представља након осамнаест година успостављање континuiteta и поновно повезивање у цјеловит организам свих дијелова Епископије. Друге црквене општине неће бити занемарене јер епархијски архијереј треба једнако да буде присутан и у Мостару, Требињу, Невесињу и цијелој Херцеговини, став је владике Григорија, али и Синода и патријарха. Мостар ће својим положајем омогућити динамичнији контакт и чешће присуство епископа у осталим градовима црквоадминистративне области. Обнављање старог сједишта почетак је новог раздобља у историји Епархије и важан корак у нормализовању живота на њеној територији, али и у Републици Српској и Босни и Херцеговини.

Хумску епископију са сједиштем у Стону (позната и као Захумска, Херцеговачка, Требињска, Херцеговачко-захумска) основао 1219. године Свети Сава, архиепископ свих српских и приморских земаља. Немирна прошлост утицала је на мијењање граница и назива Епархије, али и често помјеравање сједишта у којем су столовали епископи – све до 18. вијека, када се оно усталило у Мостару.

Мостару

У току Свете Литургије,protoјереја Милорада Бештића, сабрата Старе мостарске цркве Рођења Пресвете Богородице, који се по умировљену вратио да служи Богу тамо где је и почео, владика Григорије је одликовао напрсним крстом, постављајући га у достојанство protoјереја-ставрофора. Овогодишњи празник посебно радосним учинила су крштења Атанасија Круља и Марије Вртикане, сина и кћери мостарских свештеника – о. Радивоја Круља и о. Миодрага Вртикане.

Светој архијерејској Литургији присуствовао је и бискуп мостарско-дувањски Ратко Перић, са пратњом, те провинцијал Херцеговачке фрањевачке провиније фра Иван Сесар. Присутни су били и бројни угледни гости из политичког и јавног живота Босне и Херцеговине, Србије, Црне Горе и иностранства. Између осталих и Богољуб Шијаковић, министар вјера у Влади Србије, секретар Секретаријата вјера у Влади Републике Српске Јово Турањанин, премијер Владе Херцеговачко-неретвансог кантона Срећко Борас, те градоначелник Мостара Љубо Бешлић. На славски ручак пристигли су и представници Исламске вјерске заједнице у Мостару – муфтија мостарски Сеид еф. Смајкић и главни имам Салем еф. Дедовић.

Цркву и порту испунили су многобройни вјерници из Мостара, Херцег Новог, Дубровника, Метковића, Требиња, Билеће, Гаџа, Невесиња, Љубиња, Чапљине и Коњица. Сви они су – не жалећи труда и времена – дошли да заједно са епархијским архијерејом подијеле радост празника.

По завршетку Свете Литургије преломнјен је славски колач, а затим се у порти Старе цркве – која до половине укопана у земљу симболично свједочи о вишевјековном присуству и укоријењености православља у овом граду – присутним гостима бесједом обратио епископ Григорије. Владика је подсјетио на значај повратка епархијског сједишта у Мостар, заблагодаривши на крају браћи архијерејима, свештенству, монаштву, бројним угледним гостима и вјерном народу на љубави коју су показали доласком на епархијску славу. Том приликом Мирку Поповцу уручен је Орден Светог Саве, којим га је одликовао Свети Архијерејски Синод СПЦ. Потом је услиједило послужење и културно-умјетнички програм, уз изложбу слика мите Јефимије из манастира Градац.

За славском трпезом, која је касније послужена у једном мостарском ресторану, епископу Григорију су се обратили бројни гости, честитајући славу и почетак столовања у старом епархијском сједишту. Владика Атана-

сије је у својој бесједи говорио о животу и страдању Св. Игњатија Богоносца. У надахнутом поздравном слову Богољуб Шијаковић, министар вјера у Влади Србије, назвао је епископа Григорија богоносцем, који долази у град на Неретви носећи, попут Св. Игњатија, Христа у срцу – нагласивши да не сумња да ће му суграђани такође одговорити љубављу. Бискуп мостарски Ратко Перић, честитајући епископу двоструки празник, подсјетио је да постоји вријеме рушења и вријеме обнове, пожељевши да вријеме обнове никада не престане. У име Исламске вјерске заједнице крсну славу, Божић и почетак столовања у Мостару владици Григорију честитала је Сеид ефендија Смајкић, муфтија мостарски, изразивши радост што од сада у овом граду столују поглавари све три вјере. Честитке епархијском архијереју упутио је и градоначелник Бање Луке Драгољуб Давидовић. У свом обраћању посебну радост због повратка епископа изразио је и градоначелник Мостара Љубо Бешлић, истичући да је то велика част за овај град и све његове житеље.

Обнављање старог сједишта почетак је новог раздобља у Епархији захумско-херцеговачкој и приморској и један од најважнијих догађаја у новијој историји Цркве на овом простору.

Две деценије арх службе Епископа бач

Епархија бачка је децембра 2010. године означила значајан догађај – две деценије архијерејске службе Његовог Преосвештенства Епископа бачког др Иринеја.

Пре 20 година, др Иринеј Буловић је уведен у трон и катедру Епархије бачке, са седиштем у Новом Саду.

Тим поводом, његови клирици, на челу са епископом др Порфиријем Перићем, приредили су свечану академију која је одисала хришћанском искреношћу, добротом и љубављу.

Била је то тиха и ненаметљива свечаност, кенотична, као што је била и двадесетогодишња служба овог епископа, без помпезности и сувопарних говора, већ као уздарје на његов дар служења у љубави.

Ни сам владика Иринеј није био обавештен да ће у студију „М“ Телевизије Нови Сад клир у његову част приредити ову академију.

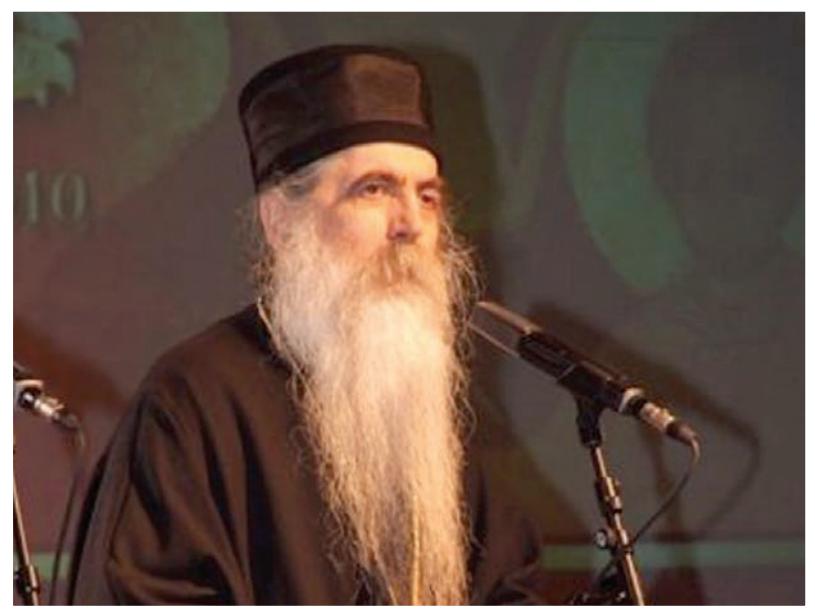
Поздравну реч дао је епископ Порфирије. У њој је истакао да у животу Цркве имамо клир и народ који игра једнаку улогу једног истог тела Христовог. У тој хијерархији највиша служба је служба епископска, директно наслеђе апостола Христових. То је Богочовек продужен кроз векове.

Епископ је, етимолошки, надзиратељ над стадом и савршитељ светих тајни. Епископа бира Бог да напаса стадо и да има власт да разрешава грехе на земљи, дар да поставља свештенике, ђаконе и нижи клир.

Епископ Порфирије је, такође, истакао да епископ са свештенством и верним народом приноси и преображава овај свет у Христу светом Тајном евхаристије и да је човек творевина која је, по светом апостолу Павлу, призвана да расте у меру раста висине Христове и да је пријемчива за квалитет нествореног и непролазног Бога.

Ова епископална структура Цркве не значи да је Црква „кликална“, јер унутар ње постоје различите функције и дарови, док је разлика између клира и народа функционална, а не онтолошка. Сви смо ми недељиво тело Христово.

Епископ Порфирије је истакао да је очевидац ревности епископа Иринеја у савршавању, са свештенством и народом, свете Евхаристије, као иконе обећаног Царства Божјег. Са њим се и свештенство увећало и верни народ је још више пришао Цркви.

Његово образовање из теологије, класичних наука, социјалне и политичке философије, допринело је да се аргументовано уведе веронаука у школе у периоду премијера Зорана Ђинђића

Епископ Порфирије је Његовом Преосвештенству пожелео добро здравље и дуг живот, и рекао да је владика Иринеј дошао у тешка времена у Епископију бачку, када је постојала велика дистанца између Цркве и државе, када је Црква морала да изађе изван граница Србије и када је било много отворених злонамерних критика за политичку стварност. Распет је био између духовне, дипломатске, међуконфесионалне комуникације и своје епархије.

Био је распет између обавеза на факултет и најзначајније улоге коју је одиграо да Богословски факултет, и поред многих противљења, уђе у састав Београдског универзитета, аргументовано сламајући идеолошке предрасуде поборника тзв. научног погледа на свет и оних који као далтонисти нису могли да распознају прелеп спектар духовних

боја које Црква као народ Божји носи собом.

Епископ Порфирије се извинио што је епископа Иринеја довео у непријатну ситуацију да јавно истиче његове квалитеће, јер је хришћанима лакше да примају критику него похвале, у складу са речима Владике Николаја: „Када чујеш да те људи хвале, увек размишљај како ћеш с достојанством сносити и подносити њихове поруге“.

И, заиста, епископ Иринеј Буловић је учествовао у доношењу закона о верским заједницама, те повратио неотуђива права верника по међународним деклерацијама о правима грађанина и човека. Као носилац великог духовног православног предања, заснованог на неизвештаченом и креативном светоочетском и Христовом предању, ухватио се у коштац са модерним проблемима

ДОГАЂАЈ

ијерејске ког Иринеја

нашег друштва у целини.

Његово образовање из теологије, класичних наука, социјалне и политичке философије, допринело је да се аргументовано уведе веронаука у школе у периоду премијера Зорана Ђинђића. Као следбеник најсуптилније еклесијолошко-етатистичке идеје, доследно је спроводио принцип „libero ecclesia in libero stato“, „слободна Црква у слободној држави“.

Од стране Сабора епископа изабран је за портпарола Светог архијерејског Синода Српске Православне Цркве.

Смиленоуман свугде где дела у складу са теолошким начелом или, боље речено, природом Цркве, његов став је да је епископ у Цркви и Црква у епископу, како је то казао свети Кипријан Картагински. Колико год се трудили и радили, никада се не можемо похвалити да смо довољно учинили за Цркву, јер је Црква харизматична заједница светих са јединим Светим где, кад све испунимо, морамо себе сматрати залудним слугама. „Често чујемо од појединача: 'Ми смо годинама служили Цркви, ми смо ово или оно учинили за Цркву'. То није хришћанско схватање, јер тада Бога и тело Његово стављамо у једну неприродну раван наших дужника“, рекао је епископ Иринеј на празничној свечаности, захваливши свима на овом пријатном изненађењу.

Катедра епископије бачке је, после епископа др Иринеја Ђирића, врсног интелектуалца и ерудите, добила достојног наследника како и приличи српској Атини, како популарно називамо овај лепи средњоевропски град. Идеал епархије је уподобљавање благодатном захвату Божјем, у коме Бог ствара свет као нову преображену твар својим рукама, Сином и Духом Светим, како је појашњавао теургичку православну еклесиологију свети Иринеј Лионски, по коме је и владика бачки, др Иринеј Буловић, добио име и који је, по његовим речима, његов подстицај и узор. Овај јубилеј је тихо и скромно обележен и на све присутне је оставио утисак сличан ономе који је у Старом завету доживео пророк Илија као пројаву откровења Господњег у виду тихог поветарца и гласа Јеванђеља о несебичном жртвоприношењу и служењу Богу за живот света.

• Гoran Раденковић

У Бихаћу

Освештан духовни центар „Георгије Николајевић“

У Бихаћу је 30. децембра 2010. године освештан Епархијски и парохијски духовни центар „Георгије Николајевић“. Ова установа Епархије бихаћко-петровачке носи име у спомен на митрополита дабробосанског који је био национални вођа и духовни старатељ српског народа у Босни и Херцеговини од 1885. до 1896. То модерно даље пројектовао је инжењер Емир Еминагић, а оно поседује капелу, стан за свештеника, салу за пријеме и прославе, као и просторију за будућу библиотеку.

Мисионарски центар је подигнут на месту старог парохијског дома црквене општине бихаћке, а освештали су га епископ сремски Василије и епископ бихаћко-петровачки Хризостом. Посета владике Василија Епархији бихаћко-петровачкој била је повод да се подсети времена када је био јеробакон блажене успомене Стефана Боце, када је добар део Босанске Крајине био под духовном управом Епархије далматинске. Епископ сремски Василије је посетио братију

манастира Рмањ и саборни храм Св. Саве у Дрвару у коме је, по древном обичају, на Јеванђељу оставио запис о свом боравку.

Епископ Хризостом се захвалио представницима месних и кантоналних власти које су помогле изградњу центра, нарочито донедавном градоначелнику Бихаћу др Хамдији Липовачи, изразивши наду да ће добићи до јачег повратка православних Срба на своја огњишта у бихаћку регију, односно „високу Босанку Крајину“. Надлежни епископ је пароха бихаћког оца Далибора Ненића одликовао чином протонамесника за досадашњи рад у највећем граду Западне Босне. Обнова оваквих исконских цивилизациских темеља је гарант саживота у мултикультуралном и полијетничком друштву какво је управо босанско-херцеговачко.

• Радован Пилићовић

ПРАВОСЛАВЉЕ

Црквена уметност дан

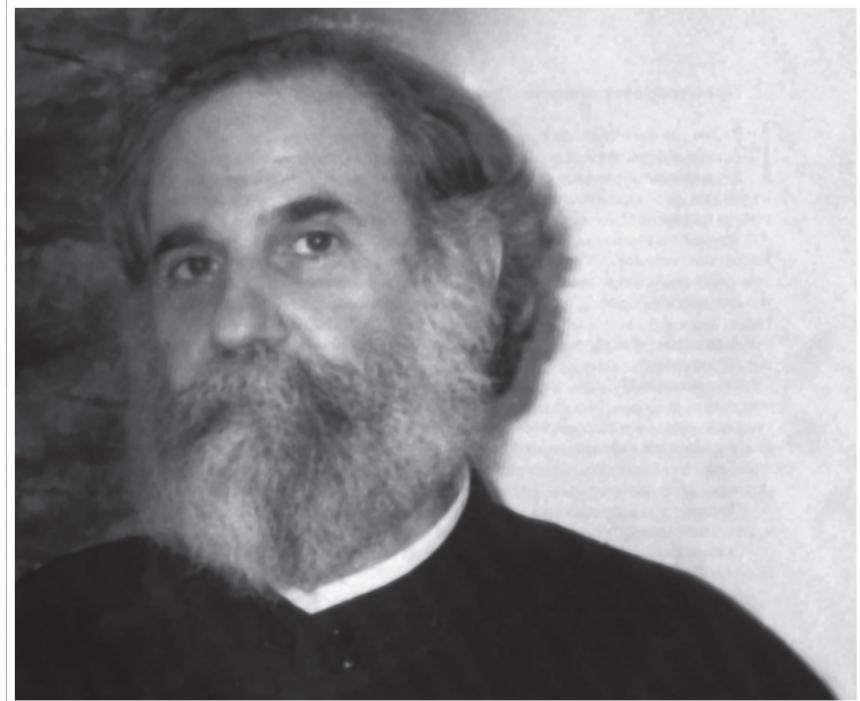
Преносимо извод из разговора који су о. Вукашин Милићевић и др Дavor Čalto водили са о. Стаматисом Склирисом у цркви Светог Максима Исповедника у Костолцу. Комплетан тонски запис разговора је емитован на радију Слово љубве, у емисији Пресек, а доступан је и на интернет адреси: www.slovoljubve.com

■ При самом уласку у храм који осликовате, примећујемо како иконографске тако и стилске и колористичке новине. Како се осећате у овом амбијенту и о чему размишљате када осликовате ову цркву светог Максима Исповедника?

- Пре свега да кажем да ми је част што сам у цркви светог Максима Исповедника, овде у Костолцу! Реткост је наћи неку цркву посвећену овом светитељу. У Грчкој рецимо нема ниједна, а мислим да не постоји ни друге у свету.

Друго, и као човек и као свештеник и као сликар и иконописац, другачије се осећам када сам у цркви, када радим у цркви или када служим у цркви, а другачије у атељеу. И саме фреске у току Свете Литургије, као да су живе, зато што смо ми унутар Свете Литургије, дешава се оно најбитније у нашем животу, јер све друго што радимо у свакодневном животу је пролазно, једно што ће да траје до Раја, то је Света Литургија. Чујемо певање, чујемо кадионицу, чујемо речи из Светог Јеванђеља, из Апостола и гледајући видимо и фреске на зидовима око нас. Другачије је ако један византолог или теолог улази у цркву да студира, рецимо, фреске из Високих Дечана или Студенице, у односу на неког ко не улази у храм да студира већ да учествује у Светој Литургији. Овде имамо велику срећу да сликајмо живопис посвећен светом Максиму. Давно, били смо са оцем Александром у нашој кући у Атини и том приликом је отац изнео ту могућност да једном осликам ову цркву, мада то није било ништа сигурно. А сада је то стварност, хвала Богу!

Како се осећам када slikам учење светог Максима? То је била идеја владике Игнатија, а најтеже је slikati учење овог Светитеља. Друго је да slikamо историју, рецимо житије светог Максима. То је много лакше, јер slikamо његова дела, оно што је он радио. Slikamо светог Максима како разговора, како учи, како беседи, како је члан свега Синода, да брани Православље итд.

Међутим најтеже је да учење буде на слици или на фресци! Добили смо благослов владике Игнатија и покушали смо на три конхе, на источној апсиди олтара, на северној и јужној конхи, да направимо један ансамбл слика у коме би сваки верник могао да види смисао учења светог Максима.

Прво да кажем какав језик боја смо употребили. Рецимо, у северној конхи је приказана прошлост. Ту Христос ствара свет, а Свети Дух је над водом, ствара Васиону. Адам је приказан између животиња док Христос, насупрот овој сцени, ствара Еву од Адамовог ребра. Све то је у прошлости. Због тога смо употребили боје које су тамније и боје које су хладне: плава, љубичаста итд. У јужној аpsiди су превасходно топле боје, које нам указују на будућност. Вечна Литургија, Вечна Вечера и Христос као Велики Архијереј једе на Трпези са Апостолима, са људима, са Србином који носи шајкачу и са Српкињом која носи мало дете. Овде су боје топлије, доста користимо наранџасту. У централој, источној аpsiди, slikamo крај света и долазак Царства Небеског. Ту доминирају златне боје. Христос као „Алфа“ и „Омега“ седи на Земљи као на трону. Земља овде није приказана као у северној аpsiди, где је у својим природним карактеристикама, где видимо

траву и сл. Она је овде преображене и зато сија. То говори језик боја. Сваки сликар мора да зна како да говори кроз боје. Мислим да је то једна успешна комбинација и не можемо ништа боље.

■ Док овде седимо, на средини храма, тачно испод куполе, не могу а да не приметим да смо и ми, овде присутни, односно сви они који се овде буду окупљали на Литургијама, такође укључени у ликовни програм храма. Чини ми се да ако је на северној страни приказ прошлости, а у аpsiди и на јужној конхи приказ будућности, онда су они који стоје у храму та спона између једног и другог, односно садашњост која плови, управо у Литургији, ка будућности коју сада видимо само као икону, а којој се надамо као реалности. Пошто овде имамо, дакле, повезивање архитектуре храма, његовог сликарства и самих верника који се у њему окупљају у савременом тренутку, желим да Вас питам како Вама изгледа ситуација у савременој црквеној уметности и, специфичније, сликарству, будући да смо сведоци да је јако мало истински надахнутих живописа, који представљају једно аутен-

РАЗГОВОР

Саша Шамашић Склиријосом

АС – ЖИВИ СВЕДОК ВЕРЕ

тично сведочење вере уместо пуког копирања старијих узорака. Шта по Вама одражава таква ситуација?

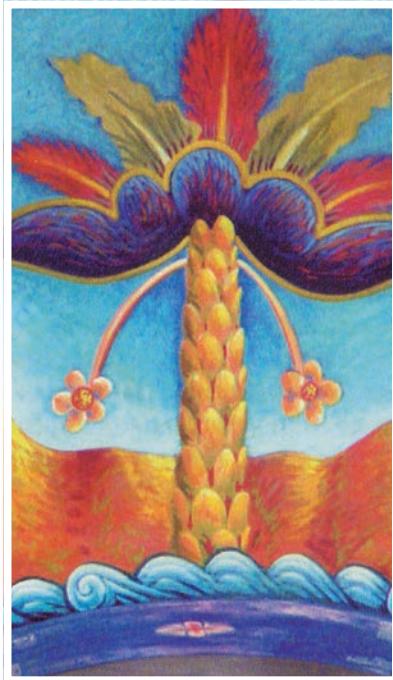
- Почеко бих са речима једног сликарка и професора на академији „Бозар“ у Паризу, који није члан Цркве. Када је дошао на изложбу мојих радова у Паризу и гледао моју икону Богородице Владими尔斯ке, рекао је: „Знаш шта, то што си ти сликао копију једне иконе из 11, 12. века, за мене, савременог човека, не значи ништа. Значи само да су људи из 11. века веровали да је Богородица родила Христу. Ако ти као савремен човек хоћеш да проповедаш Христа и Богородицу, мораš да нађеш савремен начин сликања, да бисмо ми поверовали да је то што ти проповедаш истину. Све што нам пренесеш из прошлости, то није истинито, тј. није твоје; то су други који су живели ту веру, а ти нам само показујеш да су они имали веру.“

То је било суштинско питање за мене. Друго, покојни отац Порфирије, једном приликом ме пита у Атини: „Зашто ви иконописци стављате неке сенке на лицу, између чела и носа?“ Мој одговор је био да је то византијски стил. А овај свети човек одговара „Немојте да се држите тога! Битно је да је светитељ, кад је у благодати Божијој, сав светлост и нема никакве сенке. Молим вас да то

прикажете на икони. То је стварност! То је истина о Светом!“ И он сам је пребијао у радости! Код њега смо долазили тужни више пута, а враћали смо се од оца Порфирија радосни! Једна девојка у Атини, која се зове Лила, једном ме питала: „Оче, зашто су прикази светих у храму тужни, ако су у Рају? Како то да су у Рају, а да су тужни?“ То ме је подстакло на то да размишљам да је потребно да се молимо Господу да нам да такву оригиналност вере, да све што живимо прати православну традицију, али да је истовремено и оригинално, да живимо своју веру. Што се црквеног сликарства тиче, иконописац мора да у себи живи целу традицију, као што свештеник може да зна целу Литургију напамет, иако има службеник. Исто тако иконописац може да буде једна мала особа негде на крају света, да узме боје и да слика оно у шта верује. Не би требало да има шаблон и да по њему слика, не би требало да пресликава сваки потез! То није истинско сликарство, већ имитација. Што се тиче тренутне ситуације у црквеном сликарству, постоје објекти који имитирају своје старце (духовнике), а има и верника који живе онтолошки и то се види и кроз свакодневни живот и кроз Литургију, као однос

који остварују са другим људима и ти односи имају оригиналност. Рецимо, када сликајмо Христа да је сав у Светлости и ако видимо да Адам и Ева добијају ту Светлост од Господа, значи да и сваког човека из нашег свакодневног живота не гледамо као једно пролазно биће и не гледамо само страсти његове које су некада и против нас самих, (можда смо се, рецимо, свађали јуче), јер то за нас није истина, већ стварност свакодневног живота. Икона нам ту помаже да можемо да гледамо из једне друге перспективе на живот и да видимо да је, рецимо, монах Максим сада свети Максим у Рају! И нашег пријатеља Јована, рецимо, кога можемо и да мрзијмо и са којим смо се свађали итд, можемо да гледамо као потпуно новог, апсолутно новог у Царству Небеском, у Светлости Божијој. У томе нам помаже икона. Зато што од сада када је у слабости, до Есхатона, он ће се преобразити и превазићи зло и грех. Једна од најважнијих ствари, када говоримо о икони, је да нам помогне да гледајући је гледамо кроз прозор у будућност.

■ Сада се поставља питање где су границе оригиналности које иконописац може да достигне изображавајући иконе и које границе не би требало да пређе? Како у том кон-

тексту гледате и на проблем копијског приступа, како смо га сад назвали, у савременој сакралној архитектури, што такође представља важан сегмент хришћанске уметности?

- Копирање икона можемо да схватимо као једну аскезу, као почетника који слуша часове, и учи о ономе што су људи нашли пре њега. Исто, копирање може да помогне човеку да схвати како су нашу веру изразили стари хришћани. И то је добро. Требало би да се моли, да пости, да покуша да има духовног оца, да кроз Литургију добије један православни етос. Не може сваки човек или сваки иконописац да буде апсолутно оригиналан. У онтолошком смислу, нико није оригиналан сем самога Христа. Као што каже свети Јован Дамаскин, Христос је једино ново под сунцем. У том смислу, сви ми имитирамо.

Но, ако се вратимо на копирање, копирањем можемо да схватимо о чему се ради, зашто је црквено сликарство другачије од обичног, зашто тако сликајмо свете, зашто свети има зраке на лицу, има светлост, ореол итд. Гледајући примере из прошлости сваки православац у Србији данас има прилику да се упозна са највишим дometима у сликарству икона. Јер се у Србији налазе најлепше православне фреске и иконе! Погледајте ризницу Дечана, фреске Сопоћана, Студенице, Милешеве, Грачанице... Свако може да их гледа и да од њих добија инспирацију. Значи, да копирање буде аскеза, или само до неке границе.

Што се тиче вашег другог питања, одговор почиње констатацијом да дете не постоји без својих родитеља. Свако

дете има једну мајку. И сваки хришћанин држи традицију, јер је Црква мајка за нас. Ове фреске то показују, према учењу светог Максима, да можемо да се спасимо ако имамо однос са Христом кроз Свету Евхаристију. Цела јужна апсида, коју баш сада сликамо, показује то: Свету Литургију, Господа Христа на горњем нивоу као Великог Архијереја који служи Вечну Литургију и апостоле који се причешћују, док средњи ниво има приказаног Христа за Трпезом и апостоле али и обичне људи. Дакле, Црква је наша мајка и немамо могућност да имамо индивидуалистички однос са Христом без и ван Литургије. Ако је то чињеница, онда ја морам да уђем у Цркву, да учествујем у Литургији и као иконописац, да знам шта је све сликала Црква кроз векове. Када неки човек добије благодат и постане аутентичан, као рецимо свети Јустин Поповић, онда говори као онај који има власт, јер му Свети Дух казује шта да говори. Ми не знајмо када долази тај тренутак. Ми смо одлазили код светог Јустина за његова земна живота, и знали смо да је велики духовник, али нисмо знали онда да ће да буде светитељ. То значи да је он био један човек као што смо и ми, али је успео да доживи веру на аутентични начин. А ми то не успевамо. Ту је разлика. Свети Јустин каже неке ствари које ми не можемо да кажемо. Рецимо, преводио је Свету Литургију. Неки су тада били против тога, хтели су да се држе црквенословенског и сл. Али сада знамо да је тада свети Јустин био аутентичан. То можемо да употребимо и за богослужење и за иконографију.

Никада иконописац није сигуран као обичан човек, не зна целу истину, није

auténtичан, има грехе, има слабости и може да греши и да не буде у праву. Због тога, традиција је мера, мора да прати традицију. Али када уђемо у смисао иконографије, кроз студирање традиције, можемо да видимо нешто више и доживимо је на нов начин. У Курбинову сам видео оно што сам сликао овде: светлост око Господа Христа, слава (докса) у којој се види цела творевина. Виде се анђели и архангели, серафими и херувими унутра, а споља се види створени биљни и животињски свет. То говори учењу светог Максима, то говори Црква кроз Свету Литургију. И то је истина коју мора да потражи иконописац и да се изрази кроз своје стваралаштво. На пример, када сам сликао Господа Христа како ствара Еву из ребра Адамовог, употребио сам и стил оп-арта (оптичког сликарства), да се види да се природа и пејзажи сијају и да је природа жива, да добија енергију од Бога. Мислим да тиме нисам мање аутентичан православни иконописац. Употребио сам један елемент из модерне уметности, али је критеријум био теолошки, православни. Као што су и древни иконописци из антике употребили неколико елемената (Астрапа и иконописац из Сопоћана, који је, по мом мишљењу, највећи, имају пуно елемената из антике). Али циљ њиховог сликарства није антика, није незнабоштво, већ употреба античких елемената у перспективи есхатона. То је критеријум. И мислим да то овде и ми покушавамо.

Ево баш сада сликам пакао. По традицији, Црква је узела елементе из антике и такође неки свети оци употребили су и неке елементе из платонизма.

Како се да су душе пребивале у Аду, и

РАЗГОВОР

да је тамо био и свети Јован Претеча и пренео тамо пребивајућим реч о Вајсрењу Христовом. Традиционално се за представу Ада употребљава на икони лик ајдаје која пројђи грешке. То је једна персонификација Ада и она је карактеристична за стару цивилизацију, пре Христа. За нас је главна личност Христос и ко има однос са Христом спасава се. Без Христа нема вечног живота. То смо хтели да се види на фрескама. Оставили смо тај симбол ајдаје која једе грешнике и видели смо исту истину на савремени, егзистенцијални начин. Свети Максим је теолошким језиком говорио у философском смислу: прави, вечни живот или смрт. Главно, по светом Максиму исповеднику је да онај који нема однос са Христом, као и да не постоји. Извор постојања је само Христос. И тако смо на фреске ставили фабрике које производе неке поште ствари за наш живот: лошу или вештачку храну, ракете, тенкове, све што је против љубави и против односа љубави између људи и Бога. Такви и такво не могу да имају вечно постојање, не могу да уђу у Царство Небеско. Можда ми имамо естетско схватање света, и када видимо неку слику, где сликар слика врло успешно неког човека који је мртв или болестан или има израз бола на лицу, кажемо: „Што је то лепо! Како је лепо успео да наслика

зло!“ А то је преступ! Естетски преступ. То не постоји у Цркви. И због тога не можемо да кажемо да све то има вечно постојање. И шта смо овде сликали? Видите, употребили смо детаљ демона, онако како византијска иконографија слика демоне. Господ је у пустињи, прилази му ђаво, Господ је у светlosti, а ђаво је без светlosti и много мањи од Бога, као да је биће под знаком питања! Постоји или не постоји, не знамо. Он је црни и врло мали. Е, тако сам сликао фабрику, која се приближава ништавилу које је тамне боје и смањује се, зато што не добија Божанску светlost. Тенкови су тамни, ракете су тамне, све што је зло је тамно, нема однос са Светлшћу. И због тога иде ка томе да буде све мање и мање. То је један савремени, егзистенцијални приступ, али је центар теологије светог Максима. Ја нисам стручњак за учење светог Максима, али много смо разговорали са владиком Игнатијем и са владиком Максимом који су докторирали на светом Максиму и велики су стручњаци за његово учење. И владика Игнатије много пута је разговарао са митрополитом Јованом Зизуласом, који је такође стручњак за учење светог Максима. Поента је да владика Игнатије познаје и доживљава учење светог Максима као стварност у Цркви. Искористили смо и један платонистички симбол за Истину о којој све-

ти Максим говори. Не можемо тачно да утврдимо границе, јер смо слаби људи, али мудрост светих Отаца баца светlost и можемо да покушамо да видимо Истину. Постоји један детаљ овде у сликању пакла: један човек је између машина које раде, а он нема места где да живи и покушава да изађе и да се спаси. Иако је пакао тамо где се тај човек налази, он ипак има светlost. То сам узео од светога Павла. „Свако зида своју кућу: неко са сребром или златом, а пак други са лошим материјалом. Како ће да се спаси?“ И он хоће да се спаси и као да бежи из те куће слабости, тада долази ватра страшног суда „као кроз огањ“. То је тај детаљ. То показује да нема везе где човек живи, и да буде у најлошијим ситуацијама, али Црква му нуди суштинску слободу да може да превазиђе целу ситуацију око њега. То је врло позитивна порука коју шаље наша православна Црква.

Следеће што планирамо са о. Александром је израда и живопис потпуно традиционалног иконостаса. Уз Божију помоћ покушаћу ускоро да завршим иконе, и ако Бог да да завршим, владика Игнатије планира освећење уз присуство митрополита Јована Зизуласа. Житије Светог Максима и остало је драгоценено и биће касније.

Живи храм Земље

Свети апостол Петар позива хришћане да се уграде као живо камење у храм као у *трајевину духовну* (1Пт 2,5). Овај позив нас подстиче да размислимо о значају храма и његовог истинског и духовног смисла. Значај светишића у његовим различитим облицима потрђује читава историја рода људског, укључујући и Свето Писмо. За Библију, храм је место сусрета Бога и човека, и његов прототип је сам Еденски врт у коме су прародитељи уживали привилегију сусрета са Богом и обитавања у Његовој присутности. Грех првих људи је нарушио ову заједницу, и од тада се човек бори да нађе начин да изнова пребива у божанској присутности. Ова миленијумска борба није могла да буде добијена људским напорима. Човек није имао могућности да самостално обнови заједницу са Створитељем. Била је потребна објава самог Бога као неопходни услов њиховог сусрета и заједнице.

Места нарочитих божанских објава била су први храмови. У древности, она су била повезана са изворима, столетним дрветима или високим планинама. Та места су својим природним карактеристикама сведочила о животодавности, вечности и величанствености Бога који се на њима јављао. На оваквим локалитетима подизани су први олтари, а затим и храмови. Ипак, човек, грешком ослабљен и склон идолатрији и обоготоврању природних стихија, често је места божанске објаве претварао у места при којима је једино Бог могао бити објављен, географски ограничавајући његову слободу и деловање. Култ је при таквим центрима временом постајао више магијски, а мање религијски чин. Бог са којим је одређена локација повезивана, постајао је један од многих богова који су се јављали и на другим, сличним местима. То је био *Dei locale*, божанство које се поштовало на једном месту и чији се утицај (претежно) повезивао са једним подручјем. Човеку је био потребан другачији, непосреднији начин да оствари комуникацију са Богом.

Зато се Бог обратио праоцу Авраму, позвао га је... Позвао га је да напусти своју постојбину, род, град, отачки дом... и наслеђене верске обрасце Месопотамије. Послушном вером Аврам је кренуо на пут неизвесности кроз Ханан, тада често коришћену руту бројних номадских каравана. Као и многи други путници у то време, Аврам се кретао од места до места, неретко од места једне божанске објаве до места друге божанске објаве.

Многа од тих места била су богослужбени центри локалних божанства много пре него је Аврам уз постојеће олатре подизао олтар Богу који га је позвао. Оно чиме су се Аврамови олтари разликовали од других јесте чињеница да их он подиже једном Богу, Богу чија објава није била ограничена локацијом, а власт подручјем. Исти Бог који је позвао Аврама из Ура учинио је савез са њим у Сихему; исти Бог који му се јавио у Ветиљу походио га је у Мамрији; исти Бог који је био свједок његовог савеза са локалним старешинама у Вирсавеји, био је и свједок његове безрезервне вере на Морији. То је био Бог који је био увек са њим, и то обитавање и заједничарење са Богом није зависило од места на којем је Аврам био, то је био лични савезни Бог (*Dei personale*). Аврамова мисија се није састојала у укидању ранијих верских схватања, већ у њиховом надилажењу.

Мојсеј

Оригинални спој доживљаја Бога као *Dei locale* и Бога као *Dei personale* обликован је у наредном периоду библијске историје – у периоду Мојсеја. Мојсеј је био васпитаник египатског двора, што је значило да је примио најбоље образовање свог доба. Са друге стране, десењије пастирског живота проведено у Јоторовим шаторима на обронцима синајске пустиње представљаје су величанствену животну школу. Обе школе, дворска и животна, обликовале су Мојсеја у снажног харизматског вођа, добrog стратега и законодавца. Ипак, тек божански позив учинио га је *гласнојоворником Божјим, Јосредником божанског воље*.

Кључни аспект овог божанског благовољења било је организовање богослужбеног живота око покретног храма, односно Шатора (Скиније) који је смештен местом божанског јављања, обитавања и сусрета са Њим. Зато је назван Шатором Састанка. Скинија је имала три дела смештена у центар израильског логора: двориште (доступно свим Израиљцима), Светињу (у коју су ступали свештеници) и Светињу над светињама (у коју је ступао само првосвештеник на Дан Помирења) служећи пред савезним ковчегом, највећом реликвијом Израиља, престолом невидљивог Јахвеа и местом јављања Његове славе (Шекине). Скинија је постала прототип каснијих јеврејских светишића у Ханану и храмова. Светишића су формирани на местима која су се повезивала са њиховим праоцима. То је Израиљу омогући-

ло да оствари континуитет са својим славним родозачетницима, али и да, у духу историјског континуитета, сагледа путеве који му се нуде за будућност, будућност која се показала веома турбулентном.

Насељавање Ханана и ужијавање у његовим благодатима, донело је Израиљу културно-цивилизацијски напредак и низ религијских искушења. Читава историја из периода судија Израиљских и велики део историје Израиљских и Јудиних царева, јесте историја борбе са синкретизмом, идолатријом и њиховим социјалним последицама. Период стабилизације обележио је последње године владавине цара Давида и знатан део Соломонове управе. Тада је Јерусалим, престони град, постао култни центар. У њему је смештен савезни Ковчег и сазидан величанствени храм. Као што је слава Господња негда испуњавала Шатор састанка, сада је, у тренутку освећења, испунила храм показавши га легитимним наследником старог светишића.

Соломонова смрт је означила пропаст уједињеног царства Јевреја, и оно се најпре поделило на северни (Израиљски) и јужни (јудејски) део. Први је прекинуо везу са јерусалимским светишићем и давидовском монахијом, а потоњи их је учинио центром своје државне и верске идеје. Централистичка политика јудејских владара, нарочито снажна у периоду после пропasti њихових северних суседа, подстицала је уверења о Јерусалиму као богоизабраном граду, и његовом храму као *дому Божјем*, месту Господњег обитавања. Ово је допринело превладавању концепта *Dei locale* над концептом *Dei personale*. Истинску веру заменила је магија, а истинско богослужење – испразни и неретко изопачени култ, практикан у самом храму који је сматран гаранцијом непобедивости Јудеје и Јерусалима.

Пророци су устали против оваквих схватања. Опомињали су на потребу дубинске религијске реформе, повратка савезу са личним Богом и његовим социјалним изразима (пре свега заштити обесправљених). Опомињали су да ће и Јерусалим и његов храм бити уништени, и то се заиста десило 587/86 год. пре Хр. Цар Навуходоносор је освојио град, порушио храм, запленио свештене посуде и раселио народ. Отпочело је знаменито Вавилонско ропство. Верске и националне наде Јудеје су биле спомљене, а тада се опет јављају пророци. Они, који су некада најављивали пропаст (и то кад се будућност чинила светлом), сада су, у овим мрачним тренуци-

ЖИВИХ

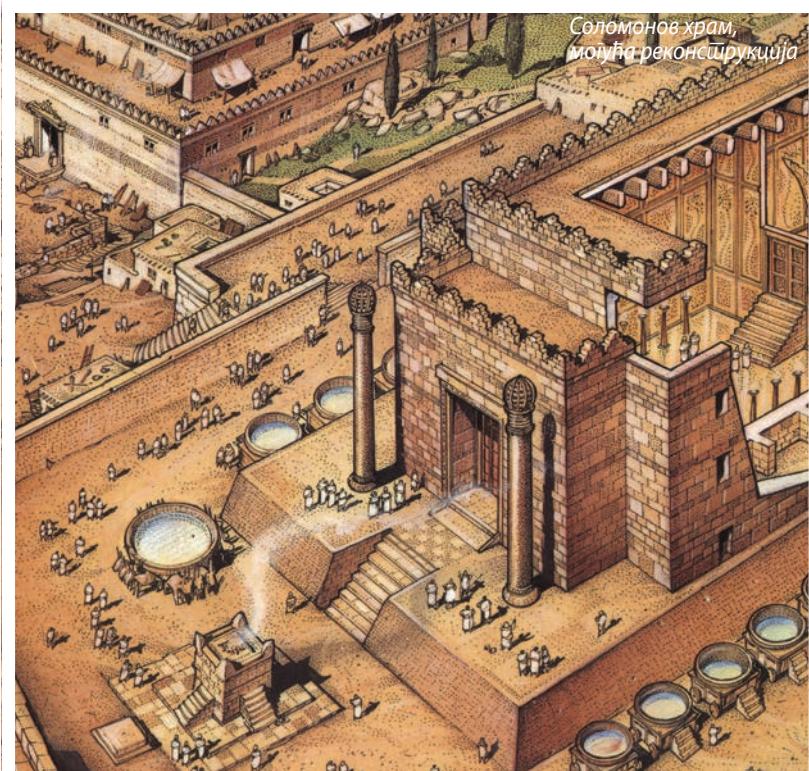
ма, проповедали наду и обнову. Говорили су о Новом Јерусалиму, Сиону и храму. Било је потребно више од 70 година да би њихове речи почеле да се обистињују благодарећи толератној верско-политичкој политици нове империје – Персије. Део Јудејаца, предвођен престолонаследником Зоровављем и првосвештеником Исусом, као и великим реформаторима Јездром и Немијом, вратили су се у постојбину започевши мукотрпан процес обнове државности, и то обновом градских зидина Јерусалима и његовог храма. То је била скромна грађевина, која ничим није досегла славу и величанственост претходне. Уочено је да пророчка порука најављује једну другу реалност – успостављање другог и другачијег храма. Почела је да се развија идеја небеског Јерусалима, Сиона и храма. Иако је Јерусалим са Зоровављевим и каснијим Иродовим храмом остао центар култа, очекивало се есхатолошко остварење његовог смисла.

Град великој цара

Јерусалим остаје *град великој цара* (Мт 5,35) и свети град (Мт 4,5; 27,53), а његов храм *дом Божји*. Истовремено, Јерусалим није препознао време својеја *похођења* (Лк 19,41-44), а храм постаје пећина разбојничка и најављује се његово потпуно уништење (Мт 24,2). Ова амбалентност се нарочито добро осликова у чину *очишићења храма* (Јн 2,12-22). То је био веома драматичан апокалиптички чин, извршен у духу пророчеке осуде искварености култа, који је појачао узварелу атмосферу месијанских ишчекивања (Зах. 14,21). Нарочито је значајан опис Јовановог Јеванђеља који се фокусира на Христове речи: „*разрушшиш овај храм*”, које су се односиле на храм Христовог тела и које су најављивала и његово страдање и воскрсење (Јн 2,12-21). Овде се сучавамо са христолошком перспективом храма која је најављена и знаменитим речима Пролога које сведоче да *Лογος ἥσπασε τὸν κόσμον* (= настани се) међу нама и ми видесмо славу његову... (Јн 1,14). Употребљени изрази указују да је јеванђелиста желео да оваплоћење Сина Божјег представи као испуњење смисла старозаветног богослужења и храма. Он је постао Скинија (Шатор) састанка којим се Бог настанио међу људима и којим је људима омогућен најнепосреднији контакт са Богом...

Ипак, први хришћани нису лако раскинули везу са Јерусалимом и храмом.

ДУХОВНОСТ

Јерусалим је имао велики значај за рану Цркву као место распећа и вакрсења Господњег, и утврђивања вере његових ученика (Мк 16,7; Лк 24; Јн 20). Ту је организована прва Црква (Дап 15,2; Гал. 2,1-2; упр Рим 15,19) из које се ширила хришћанска вера (Лк 24,46-53; Дап 1,8; упр Рим. 15,19). Јерусалимски хришћани су одржавали везу са храмом и његовим култом (Дап 2,46; 3,1; 5,12,20,42; упр Лк 24,52-53) највероватније све до субјења и погубљења архијакона Стефана (Дап 6,11-7,60). Од тада хришћани почињу да своја богослужбена сабрања доживљавају као храм, чиме се развија *еклисиолошка Јерусаљимска разумевања храма и његовој смислу*. Она је нарочито развијена код св. ап. Павла који је истицаша присуство Божје у Цркви, показујући да она тиме испуњава смисао храма (1Кор. 3,16-17; 2Кор. 6,16-17). Слично ап. Петру, Павле Цркву сагледава као *Божју грађевину урођену Његовим Духом* (1Кор 3,9-16). Цркva се доживљава као предукиј есхатолошког Јерусалима, а њено богослужење као учешће у служби небеске Светиње којим началствује истински и вечни архијереј – Христос (Јевр. 12,22; упр Јевр. 11,10,19; Гал. 4,25-26).

Синтеза хришћанскога и еклисиолошкога разумевања храма обликује се у последњем новозаветном спису. Откривање обилује алузијама на Стари завет и његов култ, које повезује са Црквом којом се хришћани уградију у есхатолошки храм Новог Јерусалима (Отк. 3,12; 14,1; 21,2-10). Стога, веома изненађујуће може да буде тврђење са краја овог списка, да Нови Јерусалим неће имати храм, већ да ће храм бити

сам Бог и Јагње (Отк. 21,22). Идеја о Христу, оваплоћеном Богу-Логосу као храму, као што смо видели, једна је од битних карактеристика јовановског опуса (Јн 1,14; упр 2,21) која се у Откривењу надограђује истицањем да су хришћани урађени у тај есхатолошки храм и тиме истински сједињени са Јагњетом (Отк. 3,12).

Црква, као небески и есхатолошки храм Божји, није пасивна грађевина, већ жива богослужбена заједница. Значајна сцена која описује ову реалност јесте сцена *јајњећа* које је на Сиону окружено са 144.000 и величим мноштвом (Отк. 14,1-5; упр 7,1-12), што је сцена која својом троделношћу подсећа на троделност старозаветне Скиније. У тумачењу овог одељка морамо да имамо на уму да је (небески) Сион место есхатолошког храма Божјег (Јл 2,32; Јевр. 12,22-24; 4Јз 13,29-50 /35/) и центар есхатолошког царства Божјег и његовог суда (упр Пс. 2,6; Дап 7,56; Јл 2,32; Ис. 24,23; 31,4; Ис. 40,9-11 Мих. 4,7; Зах. 14,4-5; Јуб. 1,28; 4Јз 13,29-50; 5Јз 2,42-48; 2АпкВар 41,1-4). Учесници ове сцене се представљају као они који певају песму нову, *познашу само њима*. То је песма небеске Литургије спасених, који собом и својом песмом изграђују небески храм возглањен у Христу. На овај начин се премошћује јаз који дели свето од профаног, Створитеља од створеног, јер ће се „*Бог њихов ушаћорийи (= настаниши)*“. Предокус ове реалности и партиципација у њој нуди нам се богослужењем и јеванђелском благовештју Цркве која нас учи новој ћесми.

• Јован Блајовић

ПРАВОСЛАВЉЕ

Два одговора на Џиџање

Оваплоћење, СТВ

**Не може се рећи да не би дошло
до оваплоћења да грехом није
урушено познање Бога, јер су
људи и после греха а пре
оваплоћења спознавали Бога,
о чему сведочи Стари Завет.**

У писму [Писмо 7: О бојовој оваплоћењу, прев. Б. Стојановић, Хиландар 2005, с. 249–251] из 1970. године, архим. Софроније Сахаров одговара на питање свог пријатеља Дејвида Белфора да ли би дошло до оваплоћења Логоса независно од Адамовог пада, да ли би се Бог оваплотио и да човек није сагрешио; одн. да ли је чин „стварања света, теолошки, био претходница оваплоћења“ [ibid., с. 249]. Повод да постави то питање Старцу Софронију је био читање неких (не прецизира се којих) радова Павла Евдокимова у којима он заступа тезу да би дошло до оваплоћења и да се није додгио прародитељски грех. Софроније врло концизно (и наизглед ефектно) одговара да се ради о једној произвољној теологумени, и у неколико параграфа скреће пажњу Белфору на историјат настанка таквог тумачења и цитатима из књиге *Старац Силуан* предочава свој став по том питању, одн. оповргава поменуто христолошко учење.

Архим. Софроније наводи (за историју догмата врло значајн податак) да је расправа о том питању покренута у богословским кружицима у Русији (претежно у Москви, али и у Петербургу) пре револуције (1917), а да је Сергеј Булгаков био први који је афирмативно и „уверљиво“ писао о томе, пре свега, у књизи *Јаје Божије* [Ајнец Божији, Париз 1933, с. 191–205]. Софроније упућује на то да Булгаков свој став поткрепљује речима из Симбола вере – „ради нас људи“ [подвукако – С. С.], и ради нашега спасења...“ [ibid., с. 193]. Чињеница да прво стоји „ради нас људи“ говори о томе да би се оваплоћење збило због нас независно од тога да ли јесте или није потребно спасење, што је наведено у другом делу, јер се пад додгио. Даље, о Булгаковљевој аргументацији Софроније у писму наводи следеће: „други аргумент за њега [С. Булгакова – Б. П.] је био један [подвукако – С. С.] израз преп. Максима Исповедника, не могу ти сада прецизирати у којем његовом делу; почетком тридесетих

година у библиотеци ман. Св. Пантелејмона пажљиво сам се задржао на том тексту и дошао до убеђења да слично тумачење мисли св. Максима, које видимо код Булгакова, јесте „натегнуто“ [Писмо 7, нав. прев., с. 249]. Након тога, Софроније покушава да поентира непримереном реториком: „и ето то је све, колико ја знам, што се може навести као учење светих отаца“ [ibid.]. На kraju dodaјe da је „Павле Евдокимов био ватрени следбеник о. Сергија Булгакова“ [ibid.], што би требало да буде разлог због ког он заступа наведено христолошко учење.

У другом делу писма [ibid., с. 250], Софроније упућује Белфора на важна места из своје књиге *Старац Силуан* која се тичу ове проблематике, ради о пет цитата.

(1) „Циљ (крајњи смисао) тварнога света [...] је у спознаји Творца од стране твари и обожење твари.“ Тачно је да је обожење циљ творевине, и то нико не доводи у питање. Међутим, проблем је у (бого)познању. Наиме, не може се рећи да не би дошло до оваплоћења да грехом није урушено познање Бога, јер су људи и после греха а пре оваплоћења спознавали Бога, о чему сведочи Стари Завет.

(2) „Узорак стварања света је преизвилна благост Божија, а ни у ком случају не некаква неопходност оваплоћења Бога Слова; другим речима – оваплоћење Бога Слова ни на који начин није било неохидно [подвукако С. С.] за сâmo Слово и стварање света нипошто није

било само претходни чин оваплоћења Бога...“ Овим је само изнет другачији став, а да се претходно није побило супротстављено уверење. Пре свега, није јасно то како су „благост Божија“ и оваплоћење Логоса у супротности када је у питању однос Творца и творевине. Другим речима, зашто оваплоћење Логоса не би могло да буде врхунац благости Божије, тј. зашто благост не би могла да буде почетак односа Творца и творевине који ће своју пуноћу достићи оваплоћењем? Уз то, нико од оних који не заступају Софронијево мишљење и није тврдио да је Бог светом условљен да се оваплоти, већ, као што ћемо видети, да се ради о предвечном плану Божијем.

(3) Снисхођење Слова није показатељ самодовољне вредности света, него се циљ или смисао тога снисхођења открива у имену, које је прихватио оваплоћени Бог Слово – Исус Спасиље [подвукако

ДУХОВНОСТ

разлоја оваплоћења Лојоса

арање, спасење

С. С.]: 'И надени му име Исус, јер ће он спаси народ свој од греха њихових' (Мт. 1, 21). Оваплоћење Сина независно од греха такође није показатељ „самодовољне вредности света“, напротив, оно показује шта (тј. ко) је смисао света – оваплоћени Бог. Само уверење да би се Бог оваплотио независно од греха не пориче чињеницу да је Богочовек и Спаситељ, то нико никада није негирао.

(4) „... облик датог емпириског постоења није реализација божанског идеалног света, тј. таква реализација без које би и сâмом божанско Бићу било закинуто, несавршено.“ Бог је створио идеалан (билијски речено: добар) свет, али тај идеалитет подразумева динамику, којом се он одржава у идеалном стању, за разлику од Бога који је идеалан независно од било чега. И други део навода је ирелевантан, јер нико и не тврди да би Бог био „закинут“, већ се тврди да би свет без оваплоћења био „закинут“.

(5) „... оваплоћење Бога Слова не представља завршетак теогонијског процеса, тј. завршетак развитка у самом божанству, па да је онда (оваплоћење) у том смислу неопходно за самога Бога, за пуноћу Његовог Бића...“ Оваплоћење није завршетак теогонијског већ космопошког процеса. Тачно је да оно није неопходно за пуноћу божанског бића, али јесте неопходно за пуноћу тварног бића.

Вратимо се на почетак. Белфор је читao Евдокимова, не зnamо који текст, али га је засигурно правилно разумeo. Евдокимов у, на пример, својој познатој књизи *Православље [L'Orthodoxie]* експлицитно наводи да је „свет био створен ради отеловљења“ [прев. П. Рак, Београд 2009, с. 148], и додајe да је „Јагње Божије алфа и омега света [уп. Откр. 1, 8] и Божијег стварања“ [*ibid.*]. Тачно је и Софроније приметио да је Евдокимов и по овом питању следбеник Сергеја Булгакова (значајно је додати да је у томе Булгакова следе и други, нпр. један од најзначајнијих теолога XX столећа – Георгије Флоровски). Међутим, значајније питање је кога следи Булгаков. Одговор је – Св. Писмо, прецизније – Нови Завет.

У књизи *Аїнец Божији*, своје учења Булгаков изводи на основу одговарајућих места из Новог Завета, што Софроније у потпуности игнорише. Његов основни став је да је оваплоћење укључено у предвечни савет Божији о свету. Дакле, оно би се догодило независно од греха. Да се ради о апостолском учењу, Булгаков је доказао цитирајући апостоле Петра, Павла и Јована. По првом, Хри-

стос је „Јагње непорочно и безазлено, *предназначено још ћре ћосићања свећа* [сви курзиви у билијским наводима припадају С. Б.], а јављено у последња времена ради вас.“ (1. Пет. 1, 19–20). Ап. Павле се у потпуности слаже са ап. Петром. Коринћанима говори о „премудрости Божијој у тајни сакривеној, коју *ћредогређи Бић ћре векова за славу нашу*“ (1. Кор. 2, 7); такође и на више места у посланици Ефесцима говори о томе да је оваплоћење интегрални део божанске икономије. Бог је „у Христу изабрао нас *ћре ћосићања свећа* да будемо свети и непорочни пред Њим, у љубави, предодредивши нас себи на усновљење кроз Исуса Христа, по благонаклоности воље своје, на похвалу славе благодати своје, којом нас облагодати у Љубљеноме“ (Еф. 1, 4–6). У томе Бог открива „*шајну воље своје*, по благовољењу својему које уна-*пријејег одређује у Њему*, за остварење пуноче времена, да се све возглави у Христу, оно што је на небу и што је на земљи“ (Еф. 1, 9–10). И у томе је „устројство *шајне ог вечноши сакривене у Бићу*, који је саздао све кроз Исуса Христа, да се кроз Цркву сада обзани началствима и властима на небесима многострука мудрост Божија, *ћо ћредечкој намери* коју изврши у Христу Исусу Господу нашему“ (Еф. 3, 9–10). Зато се, по мишљењу Булгакова, Христос у *Ошкравењу* назива „алфом и омегом, почетком и крајем, првим и последњим“ (Откр. 1, 8, 10, 17; 22, 13). Даље, „у предвечној замисли Божијој“, истиче Сергеј Булгаков, „*пројављује се Његова љубав према творевини која не престаје (самим чином) стварања света, него иде и даље од тога, наиме, у квалитету акта новог стварања света изабрала је нискоћење у свет самога Бога, тј. оваплоћење*“ [*ibid.*, с. 192]. Своје мишљење Булгаков, очекивано, поткрепљује цитирањем ап. Јована, који пише да је „Бог тако заволе свет да је Сина својега Једнороднога дао... да се свет спасе кроз њега“ (Јн. 3, 16–17); а на другом месту бележи да се љубав Божија према нама показује у томе „што је Бог Сина својега Једнороднога послао у свет да живимо Њиме; у томе је љубав, не што ми заволесмо Бога, него што Он заволе нас, и посла Сина својега...“ (1 Јн. 4, 10). [Цитати су из наведеног издања књиге С. Булгакова, с. 192].

Булгакову је, узгрed буди речено, промакло једно такође важно место из Павлове посланице *Колошанима*, које потврђује наведено учење. Павле, говорећи о Сину, пише: Јер Њиме би саздано све, што је на небесима и што је на

земљи, што је видљиво и што је невидљиво, били престоли или господства, или началства или власти: све је Њиме и за Њеја саздано [подвикао Б. П.] (Кол. 1, 16).

Доследно следећи апостолско мишљење, и један од најзначајнијих византијских отаца – св. Максим Исповедник – сматрао је да је оваплоћење органски део божанске икономије. Пре него што се укратко позабавимо учењем св. Максима, поменимо узгрed да Софроније пише Белфору да се Булгаков позива на Максима, али на цитираним страницама (с. 191–205) где се он бави овом проблематиком, св. Максим се уопште не помиње; Булгаков тамо наводи искључиво Св. Писмо и већ цитирано место из Символа вере, дакле, ниједног од отаца понаособ не наводи. За разлику од њега, на св. Максима упућује нпр. Флоровски [*Cur Deus Homo? The Motive of the Incarnation*, Collected Works, Vol. III, p. 163–169; прев. М. Арсенијевић, у: *Црква јеживој*, с. 199–207]. По њему, Максим је можда једини од источних отаца који се озбиљно удуbio у проблем разлога оваплоћења. Закључак до којег је дошао је да „оваплоћење јесте први и безусловни циљ стварања“. О томе посебно пише у *LX објовору Таласију*, у коме тумачи и код Булгакова цитирано место 1. Пет. 1, 19–20; пошто је изнео неколико важних напомена о личности Богочовека, Максим са самом оваплоћењу пише следеће: „То је блажени крајни циљ ради којега је све створено. То је тај божански циљ, предзамишљен пре почетка свих бића, којега одређујући кажемо: да је он уна-пред смишљени свршетак, ради којега је све, а он није ни ради чега (другог). Гледајући на овај циљ, Бог је створио суштине не постојећих бића. Ово је вајистину коначна тачка промишљања (Божијег) и оних о којима промишља, по коју ће бити возглављење у Богу свега што је од Њега створено (Еф. 1, 10–11). То је тајна која обухвата све векове, и која пројављује наднеизмерно и надбескрајно предпостојећи пре векова велики Божији савет (Ис. 9, 5), којега је весник постао сами суштински Логос Божији, поставши човек, и учинивши јавном, ако се тако може рећи, најдубљу дубину Очеве доброте, и у Себи показавши крајњи циљ ради којег су очигледно сва створења добила почетак бића. Јер ради Христа, то јест ради тајне Христове, добили су сви векови и све што је у тим вековима у Христу почетак и крајњи циљ бића. Јер је пре векова предзамишљено (од Бога) сједињење границе и безграница,

и мере и безмерја, и краја и бескраја, и Творца и твари, и стајања и кретања, које је јављено било у Христу у последња времена." Флоровски такође наводи и једно место из Максимове познате Амбије (VII), где он пише да нам је „Христос, својим оваплоћењем, показао ради чега смо створени, и какво је било благовољење Божије о нама пре свих векова". Дакле, јасно је да св. Максим сматра да је оваплоћење било у предвечном плану о стварању света; што значи да би до оваплоћења свакако дошло независно од било чега другог.

Пошто смо видели да се упркос противљењу Софронија Сахарова ипак може говорити о учењу које је утемељено на библијско-отачким изворима, прећимо на оно што је суштински погрешно у његовом уверењу. Зашто је погрешно сматрати да се оваплоћење додгидо искључиво ради спасења, да је искуплење циљ оваплоћења (тј. да христологија има само сотириолошку конотацију)?

Оваплоћење јесте ради искуплења, одн. резултат оваплоћења јесте помирење човека са Богом, међутим, искуплење није (коначни) циљ оваплоћења. Поменута формула из Симбола вере („ради нас људи, и ради нашега спасења“) истиче два разлога богоаплоћења. Како их протумачити? С. Булгаков предлаже да се дилема не решава са или-или, него са и-и. На тај начин се долази до тога да искуплење јесте још ка возглављењу свега у Христу, али не и циљ оваплоћења (циљ је у власпостављању свега створеног у Богочовеку). Сотириологија се, по речима Булгакова, укључује у есхатологију као средство у циљ [уп. Аћеје Ђокиј, с. 193].

Оваплоћење је тјело стварања; чинењица постојања света по предвечном плану Божијем подразумева отеловљење Сина. Возглављење свега у Христу врхунац је прогреса створеног света. Тај прогрес омео је грех човека, који, јасно је, није био део божанског плана о свету, и та препрека није условила богоаплоћење, али јесте њиме превазиђена. Булгаков је у праву када каже да је „Бог створио свет за богоаплоћење, а није свет кроз грехопад човека изнудио од Бога оваплоћење“ [ibid.].

Софронијева основна примедба јесте да је Бог условљен да се оваплоти од стране творевине. То, свакако, нису сматрали његови опоненти, то чак и не имплицира њихово учење. Ако мало пажљивије сагледамо ствари, видећемо да то управо чини Софроније. Уколико је грех узрок оваплоћења, онда зло усlovљава Бога. То је, наравно, *nonsense*. Није оваплоћење изнуђено грехом, и самим тим није случајност која се не би додгидала да није било пада, него је део воље Божије пре стварања света (дакле, и пре Адамовог сагрешења), што је у суштини доказ Његове апсолутне љубави према творевини.

• Блајоје Пантелић

Литургијски ето Свешти

Странање је као феномен присутно у свим видовима овогемалске егзистенције. Оно је жива рана у месу свега што постоји. Због тога је тако много сачуваних и несачуваних одговора на тему страдања. Нема ниједне религије, философског учења, нити било које делатности људске мисли која се није надносила над овим незаобилазним сапутником свега што путује по земљи. На овој теми је и православни српски народ полагао свој испит зрелости. Неке генерације су својим одговорима остале непролазни понос за све нас, а неке само бледа страница у књизи историје. Оно што представља основну разлику између њих нису грешност и безгрешност, већ истинско покајање. Њему је Свети Никола Жички сачинио величанствени хвалоспев у Речима о Свечовеку: „Највеће што сам видео то није човек без греха но човек, који свесно и вољно искупује свој грех. Дизање пониженог Бога једина је ствар, која ми се учинила већа и од Бога, и несравњено већа од земље“. Тај исти хвалоспев одјекује и стиховима народне епске песме *Свјети блајо дујеле*. Конвенционалне књижевне одреднице о аутору, месту и времену настанка ове песме остају у подручју претпоставки. У неким другим случајевима, то би могао бити велики вредносни недостатак. Овде то није тако. *Свјети блајо дујеле* је саборно-ванивременски израз богочовечанског искуства и хода кроз историју у свој њеној трагичности. Њу је забележио Вук Караџић. Испевало ју је народно срце растрзано у боловима богоотпадништва, али и залечено кроз покајање повојима Божијег милосрђа. Њена драгоценост се и састоји у сведочанству о том необичном леку. Ипак, да кренемо од почетка.

Радња песме започиње на неубичајеном месту, и међу ништа мање неубичајеним актерима:

„Збор зборише Божији апостоли
Збор зборише на небеска врата“.

Одмах се сусрећемо са нечим што надилази рационалну апаратуру антропологије. Гледање небеских врата и слушање говора људи који се формално не воде у списковима живих представља необичну сцену. За оне који у разуму виде дефинитивног судију све-

га, ово је само једна бесмислица из низа метафизичких маштарија. За оне који са Достојевским, као пророком православног реализма (израз Светог Јустина Ђелијског), разум описују као петопроцентно учешће у тајни која се зове човек (*Записи из Јошземља*), објашњење није тако једноставно. Пустимо песму да нам она сама нешто о томе каже. У наредним стиховима она и даље наставља по своме. Пред нас износи дијалог Громовника Илије и Огњане Марије. Иако су они живели у великом временском растојању, овде се као оживели мртваци приказују као временско-просторни коинциденти. Огњана Марија поставља питање:

„Ђе си био мој брате Илија?“

Да загонетка буде још већа Громовник Илија одговара:

„Ја сам био у земљу проклету“.

Сада смо суочени са кретањем на релацији небо-земља. Још један парадокс за логику рационалног самодовољства. Пре него што сазнамо где се та земља налази, да чујемо зашто је пророк Божији назива проклетом. И песма наставља да пева:

„Ћено јесте Боже незаконство:
Ђе не моле Бога, да помогне,
И не слуша пород родитеља,
А не слуша млађи старијега;
Ђе кум кума не држи за кума,
Ђевер снаси о срамоти ради;
Ђе брат брата по судовима ћера
И мучи га муках пред Турцима;
Не светкују свеца никаквога,
Нити жегу у цркву свијеће,
Нити служе Божу летурђију.“

Из наведеног је јасан разлог проклетства. Нарушеност односа љубави човека према човеку и човека према Богу пројављује постојање као проклети чин. Простор таквог живљења постаје проклет као неосвештена Божијим благословом. И док људи далеко од Бога мисле да Њега нема и да не види безакоње, свеци се оружају по благослову Божијем им додељеним даровима. Сада су ту и свети апостоли Петар и Павле, свети Тома, свети Аранђео, свети Никола, свети Спасе, свети Саво, свети Јован, свети Ђорђије и дароносци анђели. Сваки од њих шаље казну на

с епске народне песме благо дијеле

земљу поверили су му оружјем. Творевина, као послушна Творцу, подиже бунт против безбожног и неморалног живота људи. Једна за другом се ређају слике страдања. Круг годишњих доба пројављује своју мрачну страну. Сунце престаје да греје животворним зрацима. Под његовом врелином, која подсећа на Дантеове описе паклених мука, ни земља не успева да се одржи:

„Пуче црна земља по три лакта“.

У току зиме се наставља казнена мисија. За три године окованости снегом земља доспева у страшно стање:

„И овчари овце изгубише,
Из свијета челе побјегоше,
Са свијетом се свијет дотамани“.

Ипак, као острво наде издваја се Срем. Потресени свеопштим страдањем, људи се састају пред Црквом. Непознато ђаче самоуче им предлаже решење:

„Хоће Богу да се обрнемо!
Да служимо Божу летурђију,
Да молимо Бога по закону“.

Песма нам говори да је овај предлог

прихваћен. Нарушени односи који су описаны на почетку, сада су поново успостављени кроз љубав и поштовање. Милостиви Бог је погледао на покажање свог народа:

„И Бог им је услыша' молитве,
Смилова се Бог на сиротињу
Те се опет свијет наслиједи“.

На крају, да се запитамо, о чему то певају наведени стихови и какву нам поруку шаљу? До одговора ћемо доћи пратећи епску поетску стилистику. Она је везивни елемент целокупног епског стваралаштва. Поред дијалошке структуре, символа, мноштва атрибута, који јасно подсећају на библијско-апокалиптичке слике, доминира градација. У почетном говору Громовника Илије она плете низ који сведочи о народној изопачености. То је својеврсна критика културолошког обрасца са поремећеним вредностима у породичном, генерацијском, традиционалном, родољубивом и литургијском етосу. У завршној констатацији о одзиву народа на предлог самоуког ђачета, имамо обрнут градацијски вредносни след наведених етоса. Занимљиво је да се он заснива на

показању као енергетском преумљењу и превредновању начина живљења. Сада се на почетку лествице налази литургијски етос. На њему као темељу долази и до препорода осталих етоса. Они сада кроз саоднос и заједницу успостављају целовитост човековог бића и постојања у Цркви као Телу Богочовека. Зато се у песми и појављује ђаче самоуче као носилац предањског искуства Цркве и благовесник показања. Оно је нови Јован Крститељ који вапије: „Показајте се јер се приближи Царство Небеско“ (Мт 3,2). Поред тога, оно се појављује:

„На сакупу пред бијелом црквом“.

Тако његове речи задобијају карактер библијског читања и поуке у контексту богослужбеног сабрања као уводног дела литургијског славља. Божији одзив на показајнички вапај народа оприсутњава спасење као превасходно литургијски догађај. Савременост теме ове песме је више него очигледна. Литургијски позив и данас одјекује: *Са снажном Божијим и вером иришћиши*.

● Александар Р. Јевић, доктор филологије

Тело између индиви

Говорити о људском телу, нарочито у савременом контексту, повлачи за собом нопходност претходног одређења тог појма. Шта је тело?

Неретко се тело поистовећује са самим човеком. У савременим лексиконима енглеског језика, могуће је пронаћи реч тело (body) као синоним за човека, биће, суштину или људскост. То није случајно. Физичко присуство некога (неке личности) је било увек довођено у везу са његовим/њеним постојањем. Постојиш ако присуствујеш, и твоје одсуство је доказ престанка твог постојања (живота). Постмодерни контекст одстрањује ову физичку присутност као показатељ „постојања“, али не и присуство као учесталост означавања чак (могуће је) и сасвим непостојећег бића. Присуство функције а не, могли бисмо рећи, супстанције показује „постојање“, или бар оно постојање које је у савременом контексту релевантно.

Ако бисмо направили кратак историјски осврт по овом питању, видели бисмо следеће:

Култ материјалности западних идеологија, довео је до поистовећивања личности, dakле начина постојања људског бића, са телом тј. једним биолошким, физичким и физиолошким ентитетом. Постало је могуће свести човека на оно што чини његово тело материјално (физички) присутним. Уметност тела (Body Art) се такође бави пребајањем уметника у уметности као уметничког дела, пре свега кроз физичку присутност, наговештавајући тиме да је уметниково „ја“ поистовећено са његовим телом којим се обликује перформанс, акција и слично. Вера у телесно као тоталитет човекове егзистенције потврђује се одсуством вере у могућност живота и поред потпуне деструкције тела (смрти).

Корак назад у историју нас суочава са шизофренијом која је неким чудним стицјајем околности изведена из Хришћанства. Реч је о дуализму тело-дух. Ту је човек схваћен као двodelno биће: један материјални (и тиме пропадљиви) и један духовни (и тиме непропадљиви, вечни) део. Следећи ову логику, након физичке смрти онај духовни део наставља да живи.

Античка грчка, пре свега Аристотел, је могућност „вечитог живота“ видела у надживљавању оног општег, неке „људске природе“, будући да се индивидуална егзистенција неповратно губи телесном смрћу.

Далеки Исток, сасвим стилизовано узвеши, не види у телу више него посуду у коју се може сместити нематеријал-

на компонента, која се исто тако може излити у неку другу посуду бесконачним или веома дугим периодима (рекарнација).

Није ли Хришћанство допринело поистовећењу онога што појединача јесте са телом, својом вером у ваксрење тела као у есхатолошку перспективу, неопходну за суд свету и историји? У том смислу је неопходно видети изблизу како ствари стоје са јудео-хришћанском традицијом у односу на горе поменуте?

Специфичност ове традиције је одсуство дуализма дух-тело зарад конкретног (личног) начина постојања. Личност није само тело, али тело јесте енергија личности, отуда је зарад поновног успостављања личног начина постојања неопходно (и) ваксрење тела. Душа није напросто додатак телу, друга компонента, већ представља живот сам, управо саму ту личност. Душа (јеврејски Нефеш) се не „односи само на један део људског бића — духовни наспрот материјалном — него обухвата целога човека као јединствену живу ипостас (личност). Није то да душа тек просто станује у телу, него се она изражава телом, које је такође, као сва плот и срце, у вези са нашим Ја, са нашим начином остваривања живота. Једна душа, то је човек, то је неко, јер

она даје обележје животу, како његовој спољној пројави, тако и у његовој унутршњини и субјективности“ објашњава Христо Јанарас. Исти аутор такође подвлачи да „оно што чини свако поједино људско биће стварном постојењом личногашћу (ипостасју), оно дубинско Ја којим наступа као чинилац постојања, то се не поистовећује ни са његовим телом ни са његовом душом. Душа и тело само откривају и обелодањују шта је човек, и представљају паралелне енергије, пројаве, иступања, очигледне трептаје једне људске ипостаси (личности).“

Личност се, dakле, изражава телом, али се телом не може поистоветити. Шавише, тело може водити потенцијалну личност ка остварењу личности (личносности) или ка изолацији, одсуству личности, индивидуалности.

Ако је темељ модерног друштва Запада била индивидуа, тј. борба за индивидуу, њену слободу, њена права и њено остварење; епоха глобалних интеграција је тежиште преместила са индивидуе, која је исувише личила на метафизички ентитет, ка систему као таквом. Систем, на појединачном или глобалном нивоу, не треба схватити у смислу само једне нове метафизичке парадигме, већ као покушај укидања могућности онтолошких парадигми

ДУАЛНОСТИ И ЛИЧНОСТИ

Тело је данас манипулативни објекат и у ситуацијама које захтевају далеко нижи технолошки стадијум: непрегледне масе гладних, или избеглица, или окупираних широм света, чија будућност зависи од интереса који се могу остварити манипулацијом са њиховим телима, телима која не значе ништа више него добро дошле или, опет, сасвим непожељне бројеве.

уопште. Тело се у том систему појављује не више као могућност заједничарења са другима (тј. као могућност остварења личности), чак не више ни као изолована јединка која свој идентитет изводи из борбе са другима („други је пакао“), већ као обезличена функција индивидуалности или (опет безличне) колективности. „Свака цивилизација је продуковала своја сопствена тела“ тврди савремена уметница Орла. Чини се да процес губљења целовитости и значења која су пре била доминантна, није заобишао ни тело које данас тежи да пронађе нову функцију, па чак и облик који ће одговарати промењеним идејним (идеолошким) матрицама.

Када је реч о модалитетима разумевања тела данас, могуће је навести неколико упечатљивих примера:

1. Тело као индивидуалност и страност (страниценост), и тело „између“

Странствовање личности схваћено као странствовање тела у физичкој и културној присутности-одсутности, јесте раширен али недовољно видљив феномен. Њамо где учешталост присуствања, као и значаја које место (функција) присуствовања има у оквиру система, чине једини (или најпожељнији) идентитет; осамљеност и страност немају могућност израза, подлежу тихој анатеми будући да са становишта „реалности“ савременог света једноставно не постоје. „Странствовање је стање оних који настањују свет који сваког дана продукује нове нивое реалности. Бити странац није више питање националне припадности већ пре

чињеница да је неко други, који наслућује друге стране реалности и конструише друге стране света.“ (Ф. А. Миљети). Људи без имена, или са именом које их означава само док функционишу као одређени делови (маске) система, представљају готово програмско начело развијеног постмодернизма и његове глобалистичке интерпретације, такође и један од начина схватања и постојања тела данас. Странствовање „између“ као животни модел проглашавала је и Марина Абрамовић, не без уплива модернистичког патоса: Балкан је место сусрета Истока и Запада. Напуштајући га, Марина је одлучила да ће постати „модерни номад...Ја цео свет видим као свој атеље и веома сам зainteresovana да будем на месту које зовем 'место између' а то значи место између две ствари, простор преласка, коридор између два места, када напуштате једно и долазите у друго.“ Бити странац, другим речима, представља девијацију другости (другачијости), што је предиспозиција и/или постигнуће личности. Бити други не значи бити стран, већ значи задобити и потврдити своју другост (особеност) у заједници и кроз заједницу.

У савременом контексту и тело постаје страно, постаје другачије од онога што „Ја“ јесте. Тело постаје чак непријатељ. Оно је отуђено од человека и претворило се у „објекат“, чиме индивидуализација доживљава свој климакс. То нас доводи до другог модалитета:

2. Тело као манипулативни објекат

Неки од феномена који доприносе овој врсти приступа и схватања тела су:

велике могућности трансплантије органа и њихових делова, генетски инжењеринг, вештачко регулисање емоција, памћења, физичких способности, имунитета, употреба вештачких органа, итд. Напуштање тела као задате структуре видљиво је и у пластичној хирургији као и у „виртуалним телима.“ Добар пример је не само већ поменута Орла већ и Стеларк који сматра да садашње устројство људског тела није више неопходно: „Досадашња организација тела није више неопходност. Ако бисмо могли да направимо синтетичку кожу која би била способна да апсорбује кисеоник директно кроз поре и ефикасно претвара светлост у нутритивне хемијске супстанце, могли бисмо да радикално редизајнирамо тело, елимиНИШЕМО многе ствари које се понављају, многе органе који не функционишу како треба, минимизирајући акумулацију токсина...“

Тело је постало манипулативни објекат и у ситуацијама које захтевају далеко нижи технолошки стадијум: непрегледне масе гладних, или избеглица, или окупираних широм света, чија будућност зависи од интереса који се могу остварити манипулацијом са њиховим телима, телима која не значе ништа више него добро дошле или, опет, сасвим непожељне бројеве.

3. Тело као обезличена маса тела

Как и као индивидуално постојање, (само-одређујуће) тело је за хришћане симбол и израз личности. Индивидуализам представља промашај личности, али и као промашај, ипак је сведочанство о (неуспешној) намери личности да постане оно што треба да буде – личност. Тело као маса тела укида индивидуалност тела, али не доводи до личности (као заједничарењу са другима при чему се задобија апсолутни и непоновљиви идентитет). Оно, напротив, третира тело потпуно одвојено од личности, али и људске егзистенције уопште. Тај феномен није нови, али је данас знатно софистициранији. Данашње, „тело као маса тела“ има своју језиву предисторију у виду Јасеновца, Холокауста, Јадовна, Дахау и других логора и масовних гробница. Оно се поново манифестије кроз скорашиња дешавања у Босни, Хрватској, на Косову и Метохији, у Авганистану, Ираку, Еритреји, Уганди, Либерији, Анголи... Масовне гробнице, не својом вољом унакажена тела, нису само авети из прошлости, него

саставни део данашњице. Не постоји „свет(л)и циљ“ због кога се ове масе тела приносе, као што су приношене жртве паганским божанствима (то чини разлику између радикално надахнутих комуниста и фашиста и данашњих уметника у овој сferи деловања), већ постоји интерес и постоји систем који надживљава сваку појединачну егзистенцију. Систем који надживљава, боље рећи, људску егзистенцију уопште.

Специфичност ове концепције се састоји још у томе што људском телу у потпуности одузима све личносне прерогативе: не само могућност заједничарења (љубави), не само биолошко постојање, не само телесни интегритет и особеност, чак не само психичку деструкцију, већ и име, могућност физичког и временског заузимања простора, а тиме и могућност памћења. Другим речима, циљ је потпуно уништење човека, али и концепције о њему као човеку. Показати човека немогућим.

Управо ова методологија кореспондира са тзв. „људима без историје“ и са радикалним брисањем историје (као метафизичке препреке) или бар њеним сталним мењањем док се она сама (тј. њене верзије) не доведу до бесмисла, остварујући тиме утисак да нешто као што је историја (а затим и личност) и не може постојати. Самим тим, ни историјско усмерење ка нечemu није могуће. „Die Weltgeschichte ist das Weltgericht“ („историја света је суд свету“ – Хегел) не открива ништа више од романтичне фразе, будући да су обесмишљени и историја света и суд свету, барем онако како их је на њих гледало метафизичко схватање света и његове историје. Али не само да је „историја света суд свету“, него би се могло рећи и да је *историја умешности суд умешности*, имајући у виду њихову неодвојивост као манифестије личности, наравно у смислу врло различитом од Хегеловог.

4. Тело као лаж

Као нека врста под-категорије претходног разматрања тела као објекта, може се говорити о телу као лажи, или телу које је сведено на лажни објекат. Говорити о лажи претпоставља постојање истине, и то истине као онтолошке и личносне категорије, чему се савремени идеолошки модели снажно супротстављају. Тело као лаж се појављује када се тело стави у контекст значења (или када оно продукује значења) која се супротстављају његовом смислу и његовом суштинском назначењу. Другим речима, тело је лажно ако не кореспондира са личношћу као изворм сопственог смисла. На самом почетку овог излагања је било речи о томе шта је тело, и ту је тело доведено у нераскидиву везу са (људском) личношћу. Личност и оно што води ка лич-

Тело се данас појављује као поливалентан, вишезначен, отворен и променљив систем. Оно је инструментализовани објекат, и као такав има своје историјске корене који су само дошли до преобрахаја и процвата смењивањем старих парадигми

ности представља смисао тела, стога тело може да опстаје као личност или да се њој противи, што је по себи проширај телесности.

Један од облика тела као лажи јесте порнографија. Тело као лаж је и продаја тела. Лаж је уткана у порнографију већ при самој етимологији речи (*борнеблудница* и *трафеин-писати*). Блудничње представља прокламовање само-смишљења тела, тела које је отуђено од личности и које путем индивидуализма настоји да дође до личносних прерогатива. Порнографија истовремено фалсификује тело (изриче о њему лаж, да му је смисао оно што није) и продаје тело. Фалсификат тела и телесности се састоји у презентовању тела као манипулативног објекта, чији је циљ отргнут од постигнућа личности. За циљ тог експлоатисаног (тела као) субјекта-објекта се поставља индивидуалност тј. трајно отцепљење јединке од другог (других), што бива потврђивано кроз мушки-женске односе који не воде постигнућу личности него продубљивању осамљености (индивидуализацији) објекта (тела), а тиме и потенцијалне личности. Тело се тим путем празни од свог реалног садржаја и не представља више лично присуство, већ обезличену маску која се може мењати у складу са улогом и потребом која се пред њега стави. Проблем порнографије и простирује се не састоји, дакле, у правним или моралним кодексима, он се не исцрпљује ни свођењем на фаворизовање нагонског дела човека, већ је реч о немогућности да тај пут доведе до личности као онтолошке категорије, будући да обесмишљава љубав као претпоставку личности.

Постоји још један облик тела као лажи који представља двоструку лаж, најпре лаж о телу (кроз његову злоупотребу, фалсификат, о којој је било речи) а затим лаж да је посреди одбрана врхунских начела и вредности. Ту се „обична порнографија“ показује као далеко праведнија и „истинитија“, будући да не промовише неки систем који би имао начела страна њој самој. Двострука лаж је присутна када Мадона промовише албум „Like a Virgin“, када Памела Андерсон и Бритни Спирс промовишу „спиритуалност“, или када се Мајкл Џексон брине за децу, Џорџ Буш за хришћанске вредности, Слободан Милошевић за државу

и демократију, итд.

Лаж о телу прераста у универзалну лаж телесног тј. материјалног. Она свој успон неометано гради од „пропasti побуне против лажи“ који, по речима Јована Ђулибрка „започиње управо стварањем мита великих фестивала, од Monterey-а до Woodstock-a; Altamonth је коначно послужио за државно санкционисање побуне чија је Woodstock и онако био лабудова песма. Крајем седамдесетих, Knebworth, Reading и Castle Donnington су обновили мит о „великом сретењу“, фестивалу као идејном, потпуном облику поп-фикације; ослоњен на њих, Live Aid је функционисао као постварење мита, омогућавао је саучествовање у политичком преображењу свијета“.

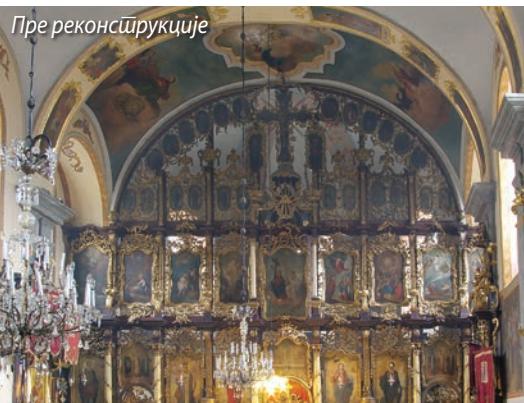
Уместо закључка, покушаћу укратко да дам назначења за даљу расправу, сумирајући оно што је до сада речено.

Тело се данас појављује као поливалентан, вишезначен, отворен и променљив систем. Оно је инструментализовани објекат, и као такав има своје историјске корене који су само дошли до преобрахаја и процвата смењивањем старих парадигми. Тело се појављује као уметнички медиј знатно више него што су пионери body-art-а то могли и сањати. Посматрањем и живљењем савременог контекста у коме се налази тело, постаје могуће схватити контекст и промене кроз које пролази сама личност. Померањем тежишта са бића на структуру и функцију (моћи), долази до отварања великог јаза који личност треба да премости а да не престане да буде оно што јесте.

Ако је једно од оруђа у том премошћивању тело (а то је сасвим извесно), онда оно може афирмисати личност са свим што она представља, или је гурнути у обезличену структуру локалног, регионалног или глобалног система у коме ће она или ишчезнути или се претворити у индивидуални атом. Тело, дакле, као уметнички полигон најшире схваћен, може бити енергија система или човека, може се простирати између безличног и личног присуства, тражећи своје истинско назначење чије постојање је данас оспорено.

• др Давор Џапш, извод из испојменог предавања које је аутор одржао у Београду (СКЦ), 2004. године

ДОГАЂАЈ

Пре реконструкције

После реконструкције,
фото: Немања Комненовић

Обнова иконостаса Богородичине цркве у Земуну

Црква у Земуну посвећена Рођењу Богородице саграђена је 1776. године и првобитно је била брвнара. Следеће године постављен је темељ за нову цркву, а од 1780. године се у њој почело служити. Дуборезбар Аксентије Марковић из Новог Сада, завршио је 1788. године иконостас и он је исте године постављен заједно са пратећим мобилијаром. Иконе за иконостас је у периоду од 1813. до 1815. године осликао Арсеније Теодоровић, сликар родом из Перлеза.

Црква је више пута обнављана. Године 1886. урађена је велика обнова икона и украсних елемената на иконостасу. Између два светска рата, 1937. године, изведени су обимни молерски радови и фрескописани су делови унутрашњости храма. Фреске је живописао академски сликар Андрија Биценко, а на позлати рељефних украса на зиду и обнови позлате дуборезних елемената иконостаса су радили Вили Хофитар и Надежда. Године 1944. приликом бомбардовања цркву је била видно оштећена. Иконостас је претрео велика оштећења од гелера, али је 1947. године консолидован, чишћен и ретуширан од стране Чеха, Антуна Книхе, а 1979. године реконструисани су звоник и фасада. Последњих година изведени су радови на конзервацији и рестаурацији зидних слика и декоративних елемената од стране стручњака Републичког завода за заштиту споменика културе. Такође су и подне камене облоге замењене керамичким плочама. Том приликом је уведено подно грејање.

Управа Богородичине цркве у Земуну се дugo припремала за обнову оштећеног и запуштеног иконостаса, скоро две деценије, скупљајући потребна средства и понуде, да би се на крају одлучила и прихватила предлог конзерватор-

ских и рестаураторских радова од Високе школе - Академије Српске Православне Цркве за уметности и консервацију из Београда који је израдио проф. mr Јован Пантић. Уз сагласност Републичког завода за заштиту споменика културе из Београда и благослов Његовог Високопреосвещенства Г. Амфилохија радови су започети у лето 2009. године.

Затечено стање на иконостасу највише су карактерисала оштећења отпалих и истрвених делова бојених слојева и подлоге и то нарочито у зони престоних икона и горњим зонама изнад зоне празничних икона, која је била најочуванија зона иконостаса, мада су и на њима биле бројне реконструкције и оштећења, ретуши и врло широко пресликани делови. Треба констатовати релативно добро стање и очуваност дрвених и налепљених платнених носилаца икона. Дуборезни елементи су били оштећени у великом обиму, тако да је скоро на сваком недостајао понеки део, а дрвени носиоци били су распукли, расушени и деформисани. Неки украсни елементи били су од картона, вероватно прављени приликом последњих обнова. Позлата је, у мањем обиму у зони празничних икона, углавном била истрвена и у траговима, са пожутелим заштитним слојевима и дебелим површинским слојевима таложних материјала.

Конзерваторски и рестаураторски радови извођени су у самој цркви на носећој и украсној конструкцији и елементима који се нису могли демонтирati, а остали у атељеима Високе школе - Академије СПЦ. Формиране су две екипе које су потпуно независно извођиле радове. Конзерваторске и рестаураторске радове на иконама изводили су Никола Авакумовић, Марјан Весић и

Немања Комненовић, а радове на санацији оштећења дуборезних елемената и реконструкцији позлате изводиле су Светлана Вуковић и Гордана Стојанов, сви апсолвенти или свршени студенти Високе школе - Академије СПЦ на студијском програму Обнова и чување. Радовима је руководио mr Јован Пантић, ред. проф. на предмету Обнова и чување икона. Ови изразито комплексни и деликатни послови извођени су контунирано, а иконе, рамови и украсни дуборезни елементи сукцесивно, да би по завршетку конзерваторских радова били постављани на иконостас.

У оквиру конзерваторских и рестаураторских радова спровођена су конзерваторска испитивања, посебно контролни процеси у чишћењу накнадних преслика и старих ретуша, као и евидентирање стања ауторских и других накнадних заштитних слојева.

Израђена је обимна конзерваторска документација са обиљем фотографија стања пре, за време, и после извођења конзерваторских и рестаураторских радова. Радови на обнови иконостаса, певница, тронова, предикаоници и мобилијару олтарске апсиде трајали су око годину дана и успешно завршени и освештани од стране Његове Светости патријарха српског Г. Иринеја, који је том приликом похвалио извођаче за квалитет и умешност у радовима на обнови и позлати икона.

Ова подвигничка обnova иконостаса цркве Рођења Пресвете Богородице у Земуну сигурно ће бити ново светло на овај споменик културе, кога већ сада сврставају у најлепше београдске олтарске преграде, а Високу школу - Академију СПЦ за уметности и консервацију у осведочене референтне установе заштите културног наслеђа.

• Ђакон Ивица Чаировић

РАЗГОВОР

Ђакон др Петар Дабић,

СЛОВО О БИОЕТИ

Ђакон др Петар Дабић ради као интерниста-кардиолог у Институту за кардио-васкуларне болести на Дедињу. Савремена медицина је наметнула мноштво нових етичких и биоетичких дилема о којима верници траже одговор у светоотачком предању и вековном искуству Цркве. Др Дабић је последњих година говорио на трибинама о овим егзистенцијалним проблемима људи, за које решење нуди савремена биоетика објашњавајући из кроз критеријуме који имају билијско и светоотачко утемељење. Развој науке и технологије отворио је проблеме о којима традиционална медицинска етика нема потпуни став, па се при доношењу медицинских одлука очекује мишљење теолога, философа, правника, социјалних радника и сл. У којој мери се прихватају биоетичка достигнућа, а када она нарушују Божји и природни ред и поредак, разговарамо са др Петром Дабићем.

■ Као интерниста-кардиолог, определили сте се да своја медицинска знања ставите у службу оболелом човеку. Истовремено, служите као ђакон у храму Светог Великомученика Трифуна на Топчићдерском гробљу и беседите на тему биоетичких проблема, што је релативно нова и ретка појава у Цркви.

– Позив лекара јесте моје основно занимање, и он увек утиче на мој живот. То је, фигуративно речено, хоризонтала мого живота; вертикалу, пак, као и свих нас православних хришћана, представља живот у Цркви, литургијској заједници, у којој сам до пре три године учествовао као лаик, да би 2008. године, отац Дејан Дејановић, старешина наше цркве, и духовне заједнице „Кампсаде“, након рукоположења нашег дотадашњег ђакона о. Васе Војводића у чин превзивера, одлучио да од блаженопочившег патријарха Павла затражи благослов за моје увођење у ђаконски чин. Убрзо после рукоположења, митрополит Амфилохије ми је ставио у задатак да припремим предавање на актуелне биоетичке теме на једном семинару за свештенике наше Архиепископије, и од тада сам у више махова ангажован од стране Цркве по истом питању. Дакле, што се тиче лекарског позива, бирао сам сам, а по питању ђаконства и биоетике бирали су други... Зато увек наглашавам да сам ђакон Цркве Св. Трифуна, да моје ђаконство искључиво постоји у служби конкретне

заједнице којој служим, док са лекарском титулом, нажалост, иде мало теже, ту је индивидуализам израженији.

■ Колики значај имају трибине „Духовни разговори“, које организује већ десетак година храм у коме служите, и у чијим припремама активно сарађујете?

– Мислим да је значај ове Трибине за нашу месну цркву у Београду велики. Сва заслуга за организацију и труд, као и успех Трибине, припадају искључиво тројици људи: оцу Дејану, нашем ипођакону професору Андреју Тарасјеву, и незаменљивом брату Миодрагу Марићу који је *spiritus movens* ове Трибине. Велику помоћ и разумевање пружила је и показала општина Вождовац... Моја улога је занемарљива.

■ Једини храм у Србији у коме се чува честица моштију св. Јована Шангајског – светитеља двадесетог

века, јесте храм Св. Трифуна. Да ли се осећа благослов руског молитвеника на црквену заједницу?

– Сад већ нисмо једини, али смо били први у Србији којима је честица послата од стране архиепископа сандринског Кирила, због тога што је отац Дејан, већ од момента канонизације овог Светитеља у Руској загранице Цркви, почeo да служи Литургију у нашем Храму на његов дан. Као, уосталом, и на Блажену Матрјону Московску и низ других руских и српских светитеља, на чије се дане, осим заповедних празника, служи Литургија још тридесет пута у години. Захваљујући нашем проти, као и ипођакону Андреју Тарасјеву (сину старог старешине Рускога подворја о. Виталија Тарасјева), који су духовно стасавали у атмосferи црквeне заједнице руских белогардејских емиграната у Београду, у нашој Кампсади живо је присутна ова духовна традиција, како у детаљима богослужења и

РАЗГОВОР

иншернисша-кардиолог

ЧКИМ ДИЛЕМА

појања, тако и кроз поштовање бројних српских и руских светитеља међу којима и пет Оптинских стараца и свештеномученика архиепископа Илариона Троицког, чије смо честице моштију такође добили на дар из Русије и налазе се уградјене у њихове иконе.

■ На који начин нам наша православна хришћанска вера помаже у болести, и да ли, као лекар, примећујете у пракси да хришћани болест прихватају и подносе стрпљиво, у молитви и без бунта?

— Смрт је, нажалост, једина извесна реалност, а болест је манифестација непрестаног тихог умирања свакога од нас. Лекари могу само да привремено одложе смрт, али је много већа наша улога у смањивању бола и патње (стари Латини су говорили: „Смањити бол божанско је дело“), као и омогућавање људима да продуже суживот са својим ближњима — као једину школу истин-

Брачне полне односе отачка мисао схвата као нормалну физиолошку појаву, а њихов велики значај у браку сагледава првенствено као начин очувања брачне целомудрености, узајамне верности и јачања супружанске љубави, а тек онда и као средство за стицање благослова потомства које би додатно требало да оснажи брак као богоспасавајућу заједницу

ског начина живота. То нам свима недостаје у овој епохи индивидуализма. Једини прави лек од смрти је Онај који је „смрћу унишио смрт“. Људи који имају Христа са собом и у себи, лакше се сочавају са болешћу и патњом.

■ Чудовишно узнатреповалој цивилизацији живљења потребан је хришћански препород и ново духовно-друштвено стваралаштво. Колико је у том религијском освећењу начела човечанског драгоцен допринос људи који, попут Вас, улазећи у клир из лаиката, уносе вредности духа времена и смисао за његово боље сагледавање и разумевање?

— Онима који су у Цркви вероватно има значаја, док је онима ван цркве у највећем броју случајева то страно и неразумљиво.

■ Модерна биоетика намеће потребу рецепције светоотачке теологије. Какав одговор даје православно богословље на биоетичке проблеме као што су: вантелесна оплодња, еутаназија, клонирање, рађање деце са посебним карактеристикама, генетско тестирање у медицинске сврхе, заштита хуманих фетуса и ембриона, доношење одлуке у вези са поступцима код новорођенчади на граници преживљавања, и слично?

— За сваки од ових савремених биоетичких проблема може се наћи потпун и адекватан одговор у учењу светих Отаца. Како је то могуће и поред велике

временске дистанце? У основи свих ових проблема лежи схватање међуличних односа, однос према другом и другачијем без обзира на његове објективне особине, вредновање људске личности на основу њене боголикости и сагледавање статуса ембриона, фетуса, новорођенчета, детета и одраслог човека из перспективе онога што ће бити (или што је могло бити) — односно есхатолошке и вечне перспективе. Мисао Отаца, у потпуности и до краја, и у савременим условима разрешава сваки од ових биоетичких „Гордијевих чвррова“.

■ Шта није прихватљиво са становишта хришћанске етике у вредновању резултата биоинжењеринга?

— Није прихватљив ниједан дијагностички или терапијски метод који би, делимично или у потпуности, односно на било који начин угрозио биолошки опстанак људске личности. За Цркву лични идентитет (појам „душе живе“) имају како ембрион од момента спајања мушки и женске полне ћелије, тако и фетус, новорођенче, дете и сваки човек без обзира да ли болује од излечиве или неизлечиве болести. Другим речима, хришћанско поимање људских права и њихова заштита обухватање је, шире и дубље од савременог схватања овог појма. Не постоји ништа што би било јаче од овог права: ни право другога, ни инвалидитет, ни мања биолошка вредност, ни „лош квалитет живота“, ништа чиме би се могло оправдати ускраћивање шансе једној личности (од ембриона до старца) да живи, воли и

буде вољена; јер се вредност сваке личности мери из есхатолошке перспективе, мером Божје љубави и реалности долазећег Царства Небеског, а не пропадљивим аршинима овога века, над којима царује смрт.

■ **Бавили сте се темом „Смисао популности и родни проблеми у православном браку“.** Да ли је добијање потомства примарни смисао брачних полних односа, и да ли хришћанска етика оправдава вољно спречавање зачећа – контрацепцију, превремени прекид трудноће-абортус и вештачку оплодњу? Како пред тим дилемама треба да се поставе православни хришћани?

– У овом предавању показано је на који начин су свети Оци схватали смисао брачних полних односа, статус ембриона и брачну неплодност, да би се онда сагледали савремени феномени контрацепције, абортуса и лечења стерилизација. Брачне полне односе отачка мисао схвата као нормалну физиолошку појаву, а њихов велики значај у браку сагледава првенствено као начин очувања брачне целомудрености, узајамне верности и јачања супружанске љубави, а тек онда и као средство за стицање благослова потомства које би додатно требало да оснажи брак као богоспасавајућу заједницу. Израз непорочности у физиолошким појавама, па и у брачним полним односима, јесте спонтаност, одсуство прорачунатости, па у том контексту контрацепција овде нема своје место и није благословена. Посебно су погубни аборттивни контрацептивни методи (спречавање уградње у зид материце већ зачетог ембриона – интраутерине протезе тзв. „спирале“ и „јутро после“ пилула) као и сам абортус, који се сматрају децеобутивом. Биомедицински потпомогнута оплодња („вештачка оплодња“) уз одређене услове није у супротности са хришћанском етиком.

■ **Какав је став Цркве према проблему брачног стерилизитета? Да ли је прихватљиво лечење неплодности савременим медицинским методима (сурогат-мајке, донатори ћелија, оплодња већег броја јајних ћелија пре ембриотрансфера и замрзавање ембриона)?**

– Будући да Оци не посматрају брачни стерилизитет као Божју казну (св. Јован Златоуст: „Не можемо говорити да је неплодност последица греша...“ *Беседа на Посташање, XLIX 1-2*), то је и став Цркве према његовом превазилажењу лечењем позитиван. При томе је неопходно да се (за разлику од полних ћелија, које се посматрају као ткиво), ембрион посматра као одушетворен од момента зачећа, односно да се третира као јединка са

личним идентитетом (св. Максим Исповедник: „У њему (ембриону) од момента зачећа постоји умна и разумна душа.“ *Пишања и Ђошешкоће*, 28). У том смислу, у складу са православним етосом је биомедицински потпомогнута оплодња у којој су пацијенти искључиво брачници, искључујуће се учешће трећег лица (као донора ћелија или сурогат-мајке), и пожељна је оплодња највише три јајне ћелије пре ембриотрансфера (враћање ембриона у материцу). Замрзавање ембриона је дискутабилно, док је замрзавање јајне ћелије и семених ћелија прихватљиво.

■ **И домаћа и светска јавност згоржена је пред извештајима који говоре о трговини људским органима на Косову и Метохији. У нашој земљи је занемарљив број људи који су подвргнути трансплантији органа, и о том проблему се мало зна. На који начин Црква може допринети осветљавању ове проблематике савременог друштва?**

– Укључивање Цркве је од велике важности, и она је до сада спорадично, кроз иступе епископа и теолога, дала подршку програму трансплантије органа, али искључиво кадаваричне трансплантије (узимање органа са предходно преминулих). Проблем дефиниције мождане смрти са теолошког становишта тражи додатну богословску анализу, и за сада нема званичног благослова наше Цркве за ову врсту донаторства (узимање органа од пацијената који су претрпели мождану смрт).

■ **Како осигурати клиничку независност и интегритет лекара? Може ли се данас лекар, позивајући се на позитивно право и сопствену совест зарад личних верских, моралних и етичких норми, уздржати од клиничких подухвата као што је (не)обављање побачаја, еутаназије и одређених видова палијативне заштите? Како Црква може да допринесе заштити људских права и човековог достојанства приликом примене нових научних метода, посебно када говоримо о болесницима?**

– Садашња законска регулатива углавном даје овакво право лекарима. Формирање Биоетичког комитета при нашем Светом архијерејском Синоду (по угледу на Јеладску Цркву) и укључивање у њега већег броја стручњака различитих профилда, допринело би систематском решавању како постојећих, тако и будућих биоетичких дилема.

• Славица Лазић

Књига

„Светигора“
покренула
библиотеку
„Немањићки
манастири“.

Издавачко-информационна установа Митрополије Црногорско-приморске Светигора уврстила је у свој издавачки програм овог 2011. лета Господњег, поред већ широко познате и добро примљене едиције „Светитељи“, још једну нову и другачију, под називом „Српска културна и духовна баштина“. Ову едицију отвара коло насловљено „Немањићки манастири“, са жељом да се у нашем народу обнове и учврсте традиције задужбинарства, црквеног и световног, као творења добра за своју душу, али и свог српског рода. Предвиђено је да у првом низу или серији овога кола изађе десет монографија, посвећених најпознатијим немањићевским задужбинама, почев од светогорског Хиландара и косовско-метохијских бисера, увршћених у светску културну баштину под заштитом УНЕСКО-а, манастира Дечана, који излазе први, али су, хронолошки посматрано, девета књига у низу, затим Грачанице, Бањске и Светих Арханђела код Призrena, до Сопоћана, Милешеве, Мораче, Студенице и Жиче.

– Није случајно да је „Светигора“ покренула ову едицију, јер Немањићи не само да су оставили траг на Косову и Метохији и у другим деловима Србије, већ су на простору садашње Црне Горе основали Зетску епископију. У сазвежђу задужбинарства Дечани заузимају посебно место. Манастир је један од подсетника да су Косово и Метохија жила куџавица српског народа - рекао је Митрополит црногорско-приморски Амфилохије на промоцији у београдском Медију центру.

Књига о Дечанима, који су једина немањићка задужбина чија црква никада није рушена и спаљивана, мада су рушени и спаљивани сви манастирски објекти који је окружују, упознаје нас и са страдалном и крвавом историјом народа који ју је изнедрио и бранио својом вером, надом и љубављу кроз векове, од првих палења и запушћења после Косовске битке, када ју је брижно обновила и на сваки начин помагала царица Милица, приложивши манастиру две огромне воштанице са аманетом

о Високим Дечанима

да их упали онај ко од завојевача ослободи земљу Лазареву, до страдања новијих времена, када је, у последњем рату и арнаутским погромима над Србима у Старој Србији, гранатиран четири пута са 24 гранате, од којих ниједна није пала у манастирски круг.

Преосвештени Епископ рашко-призренски и игуман Дечана Теодосије је подсетио да је овај манастир саграђен да буде гробно место Стефана Дечанског, или исто тако и на корист српском народу.

- Имали смо среће да Дечани никада не буду рушени, било је покушаја да се претвори у цамију, скидан је кров, али је Божјом силом манастирски комплекс до данас сачуван. Дечани су наша историјска и културна ризница. Бисер наше историје, духовности и културе. Са поносом кажем и као епископ, и као дугогодишњи игуман Дечана и као Србин, да Дечани до данас нису изгубили ништа од свог садржаја. - рекао је Владика Теодосије.

Књига о Дечанима разокрива нам тајну да је овај бисер Старе Србије никао на месту које је за манастир за Божији дом благословио и вероватно каменим крстом обележио још Свети „деда“

Његовог ктитора Стефан Дечанског, Свети Сава, први архиепископ Српски. Свети Сава цркву није подигао, али се ово скровито место, смештено у подножју планине које данас познајемо под историјски оптерећеним именом Проклетије, а које су у доба процвата српске богоverности и државности називане због својих голети Пљешом, тј. „пљешивом, ћелавом планином“, на улазу у клисуру Дечанске Бистрице. Име су добили по оближњем селу Дечане, које је и само прозвано по томе што се налазило на прагу предела пре-пуног испоснице калуђера, „добрих дедова или стараца“ отшелника, са вероватно веома дугом традицијом, због чега је и читава оближња, тешко приступачна страна Пљеша називана Телијама, односно Калуђеровицом, данас по арбанашки Ђеравицом.

С обзиром на познату повест о односима Стефана Дечанског и његовог сина Душана, коме се традиционално приписује да је убио сопственог оца, мада савремени византијски извори показују да, уставши на њега, после није имао снаге да га одбрани од страси сопственог властољубља и сплетатка и сировости световних великаша,

који су му оца ухапсили и без његовог знања уморили у Звечану, ова књига разоткрива нам Дечане и као место исправљања породичних неправди и размирица и благословеног помирења оца, који је задужбину започео 1327. г. и сина који је, откајавајући своје грехе према оцу, њену градњу довршио 1335, и дао је живописати до 1350. године, негујући очев култ, нарочито после чудесног откривења очевих часних моштију 1338. године.

Светигорина књига о Дечанима препршићи најблиставијих слика предочава нам вредности његове архитектуре, и живописа који енциклопедијски илуструје свеколики дијапазон старозаветних и новозаветних тема, отвара нам поглед у најлепшу заоставштину српске примењене црквене уметности - почев од „утвари“, предмета, од дрвета до оних од метала и преображене ризнице наше старе писмености, почевши од Светодечанске оснивачке златопечатне повеље.

Едиција „Немањићки манастири“ биће доступна читаоцима у Србији, Црној Гори и РС, као и у Америци, Канади и Аустралији.

• с.л.

Прилози за исхорију војног свештенства (1. гео)

Црква и војска

Однос Цркве према војсци, рату и ратовању увек је изазивао контроверзу, а у српском случају и непотребно обремењену полемику. Када се појавило надахнути спис, епископа Николаја Велимировића *Раш и Библија*, било је православних теолога који су покушали да опонирају угледном архијереју и прослављеном реторичару. Предање Православне Цркве у својој спасењској поруци је бескомпромисно човеколубиво. Међутим, према својој одговорности за заједницу, Црква даје саборни благослов одбрамбеним ратовима. У српском историјском искуству, Црква је дала допринос уобличавању националне ослободилачке идеје, не само на теоријском пољу, где су представници јерархије предузимали напоре да помире садржај хришћанске дорматике и револуционарна настојања да се народ избави из туђинског ропства.

Војска и рат у православном предању

Све ратне победе старозаветног Израиља биле су пројекте свешћу да је с њим „Господ над војскама“. Историјски успеси изабраног народа су остваривани захваљујући небеској потпори и небеском благослову. Свети Оци су, тумачећи поједина места из Светог Писма, заговарали хуманитет у ратовању, што је начелни став и свих средњовековних српских писаца.

Свети Сергије Радоњешки је благословио двојицу својих монаха да пођу у табор Димитрија Донског и узму учешћа у бици на Куликовом пољу 1380. године. Историчар Георгије Федотов је забележио:

„У црквој свести вечно остаје Сергијев благослов за борбу с непријатељем Хришћанства. На Куликовом пољу одбрана Хришћанства се ујединила са националним интересом Русије и политичким интересом Москве“. Пересвет и Осьљаба, ученици св. Сергија Радоњешког, сада иноци, а некада бивши бољари, тражили су благослов да се приклуче руској војсци. Светитељ је кнез Димитрија Донског је благословио речима: „Без иакве сумње, господине, одважно пођи против свирепости њихове, ничега се не бојте, свеколико ће ти помоћи Бог“. У току битке, светитељ је имао виђење тока боја преbroјавајући мртве. У тренуцима нацистичке агресије на Совјетску Русију 1941-1945,

Једна од највећих моралних вредности која је никла из српске црквене историје – „Косовски завет“, родила се у сукобу са „Агарјанима“. И то кроз кнежев избор за Царство небеско, а у рату за „Крст часни и слободу златну“. И када је пропала средњовековна држава, Црква је остала да живи. Била је морална снага одбрамбених напора, хранећи надом да је могуће ратним средствима обновити државу

Руска Православна Црква је финансирала тенковску јединицу коју је благословио митрополит Николај Кијевски. Јединица је носила формацијски назив „Кнез Димитрије Донски“.

Борба са османским завојевачем до 1804.

Не рачунајући мање окраје са Турцима, средњовековна Србија је кроз Косовску битку развила теоријско објашњење турске експанзије и своје суочавање са иноверним агресором. Национална свест, исказана у епској поезији, говори о ономе што је препознатљиво као „косовски завет“ и „опредељење за царство небеско“. Хришћански симболи су од тада остale упечатљиве војничке инсигније. Ратна застава се зове „крсташ-барjak“, а крст у српском грбу је израз и верске и политичке припадности.

Судар средњовековног српског друштва са османском најездом изоштрио је осећај верске припадности и потребу развијања теологије рата. Иако се напад Турака тумачи као Божја казна за грехе (а последњи ехо тога имамо у уметничкој поезији, код Његоша: „наши цари закон погазише, почеше се крвнички гонити, један другом вадит‘ очи живе“), говори српских црквених великолодостојника уочи и после Косовске битке пуни су употребе верске реторике као идеолошког одбрамбеног штита.

Има мишљења по којима су Срби ратнички народ постали тек у доба доласка Турака на Балканско полуострво. Немањићи јесу водили ратове, али је у

њиховим редовима било страних најамника. Сукоб са Турцима развијаја национални понос и достојанство; иако има примера отпадништва и конверзије, судар са исламском вером бруси ратнички етос самог хришћанства. У времену турократије, Црква је била национална институција, организација која је чувала традиције Средњег века, историјске успомене на слободну државу и епоху великих цивилизационих достигнућа.

Једна од највећих моралних вредности која је никла из српске црквене историје – „Косовски завет“, родила се у сукобу са „Агарјанима“. И то кроз кнежев избор за Царство небеско, а у рату за „Крст часни и слободу златну“. И када је пропала средњовековна држава, Црква је остала да живи. Била је морална снага одбрамбених напора, хранећи надом да је могуће ратним средствима обновити државу. Црква, преживела национална институција, добила је подстrekа да ради 1557. после обнове Лећке патријаршије. Државотворна снага, средњовековна традиција, будила се и добијала своје политичке изразе у банатском устанку 1595. и херцеговачком устанку исте године, затим у делатности патријарха Јована Кантула и Гаврила Рајића. Политичка судбина Арсенија Трећег Чарнојевића и Арсенија Четвртог Јовановића Шакабенте, само је наставак природног тока. Они се повлаче јер су политички пројекти наслеђања на Запад пропали, а не могавши да остану на територији која је окупирана од стране Турака, одлучују се на себе у државу бечко-немачког ћесара. Турско робова-

ИСТОРИЈА

ње је наметнуто стање, а сваки европски покрет изагнања Османлија из Европе има подршку српског народа који је предвођен свештенством, тј. у свим епохама српске историје водећом националном елитом.

С обзиром да нема своју државу, српски народ нема тада институцију војног свештенства, али свештеници имају знатну улогу у покретању ослободилачких покрета и организовању логистике и реализације ратних напора усмераваних ка поменутом правцу.

Улога свештенства у стварању модерне државности

У Првом српском устанку (1804-1813) масовно су учествовали свештеници. Та тема је у скорије време експлоатисана од многих, али без заокруженог одговора. Они су били укључени у војне операције, као практични спроводитељи ратних планова. У устанку су многи свештеници устанички прваци: хаци-Ћера, хаци-Рувим, поп Лука Лазаревић, прота Матија Ненадовић, игуман Мелентије Стефановић и други. То је изазивало бојазан и очинско старање карловачког митрополита Стефана Стратимировића „да није добро свјашченици да забораве свој свјашченички позив...“

Мање упадљив начин да се помогну устаници, а који показује специфичну друштвену улогу Српске Православне Цркве, функционалну и кохезиону, јесте финансирање и материјална потпора устаничког покрета. Епископ бачки Јован Јовановић заслужан је за финан-

сирање првог Карађорђевог топа. Он је, према речима историчара Владимира Ђоровића, „можда најсимпатичнија фигура међу српским епископима модерног доба“. Топ је излио у Тополи Јован, земунски ковач.

Улога свештенства у напорима за забављивање турске власти у Кочиној Крајини (1788-1791) је била још изразитија него у потоњем Карађорђевом устанку. Пошто нема мобилизације, свештеници на добровољној основи улазе у ратне окршаје. Синхронизам представљају покрети Срба у Босанској Крајини 1788-1791, када на Тромеђи Босне, Лице и Далмације ратују против турских граничних чета калуђер Неофит Хајдуковић и братија из манастира Рмањ.

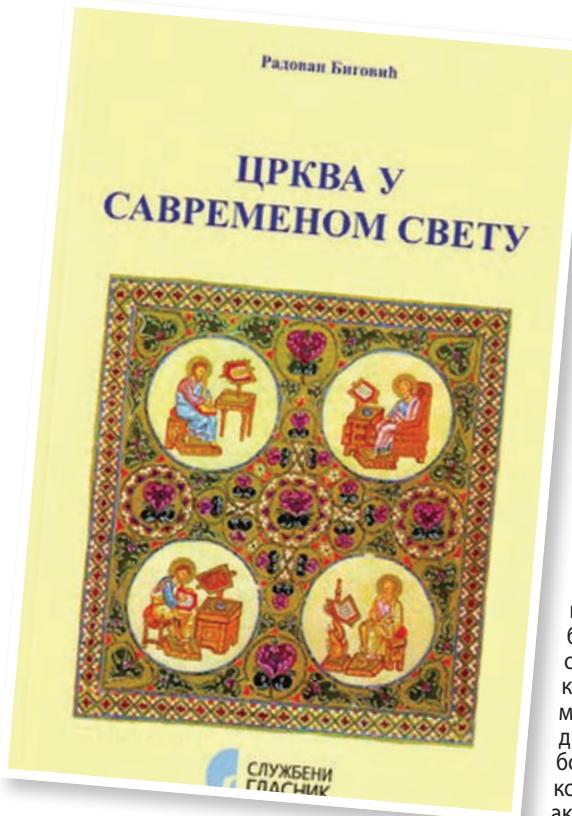
Због чега је тако велики удео представника монаштва и свештенства у редовима устаничке војске? Најпре, свештеници су, уз трговце и кнезове, права и дејствујућа национална елита. Затим, они имају велику социјалну мобилност, покривају добар део територије и нису толико везани за епископску власт као што је то случај са свештенством Карловачке митрополије. У случају фанаријата, представници високог клира су продужена рука турске администрације, а то још више појачава незадовољство духовника који су били народу. Ипак, треба признати да су околности крвопролића, примораност убијања у ратним дејствима, многе представнике свештенства постављале у стресне и конфликтне ситуације које је требало решавати. Они су ти који су у друштву и за заједницу назначени молитвеници и литурзи, а откривају да

су способни да буду мале војсковође. На захтев народа, одазивају се заветној мисли ослобођења. Занимљив је случај свештеника Луке Лазаревића, који театрано брије своју браду, ознаку свештеничког достојанства и сталешког распознавања, пре него што ће постати војвода. Док су фанаријоти послушници турских друштвених силника, дотле „српска православна јерархија државе австриске“ мотри на законитост и каноничност оваквих ратничких подухвата.

Српска Православна Црква је турски режим увек сматрала страним, наметнутим и неприродним. Нечим што би требало одстранити када се за то створе добре политичке околности. Нема покрета великих европских сила против Османове династије, а да га СПЦ није испратила са симпатијом и са извесним учешћем. Нема ратног похода који би Турци предузимали, а да није праћен рушењем и скрнављењем православних светиња, манастира и цркава.

Шта је мотивисало свештенике да узму оружје у руке, да поред требника и кадионица, припашу јатагане и кубуре? Јасно је, само по себи, да у несношљивости друштвеног положаја њихове паства, јаче до изражaja долазе речи Јеванђеља: „Од љубави ове нема веће да ко душу своју положи за ближње своје“ (Јн 15,13). Такав је био усуд балканских православаца, историјско наслеђе не само српског, него и грчког и бугарског народа, где свештеници бију истинску битку за ослобођење.

• Радован Пилићовић

Црква у савременом свету

Радован Биговић,
Службени гласник,
Београд, 2010, стр. 186.

У оквиру библиотеке *Наука*, а у Философско-теолошкој едацији, Службени гласник је приредио зборник двадесет чланака професора Православног богословског факултета у Београду протопрезвитера-ставрофора др Радована Биговића. Поред чланака, књига садржи и јединствени списак коришћених библиографских јединица, као и индексе појмова и личности. Рецензенти издања су проф. др Томас Бремер, проф. др Зоран Костић и проф. др Давор Џалто, а уредник је Слободан Гавриловић. Студије које садржи овај зборник писане су у различитим контекстима; неке имају облик класичне академске расправе, неке готово есеистичку форму. Међутим, заједничко им је то што се баве веома важним питањима друштвеног живота. Уважени проф. Биговић је у српском научном и интелектуалном контексту у правом смислу те речи *ионир* када је у питању покушај теолошке процене савременог политичког дискурса, са питањима као што су: однос Цркве према феномену демократије, плуралистичком друштву и европским интеграцијама, послов-

на етика, цивилно друштво, људска право и право уопште, корупција и сл. У разматрању ових области лежи његов највећи допринос. Захваљујући широком богословко-философском образовању, искуству дијалога са кључним носиоцима и покретачима политичких процеса у Србији током последње две деценије, проф. Биговић је у могућности да своје богословске процене заснује озбиљно узимајући у обзир основне елементе савремене политичке теорије и праксе. Његове процене и ставови се зато најбоље могу описати као *презеноумни*, уобличени *sine ira et studio*. Поред већ поменутих области, зборник *Црква у савременом свету* садржи и разматрања по питању, рекли бисмо, *оиштих тема*, а то је однос Цркве (богословља) према култури уопште, научним сазнањима и питању очувања животне средине, али и из области екуменског богословља, што је дисциплина којом се проф. Биговић бави у свом академском раду, као и једну, рекли бисмо, рекапитулацију до сада изношених ставова православних по биоетичким питањима.

Заједничка одлика свих текстова у овом зборнику јесте веома комуникативан језик, савремен, јасан и неоптерећен херметичким фразама и појмовима, што је врлина која није толико заступљена међу савременим српским теолозима. Једина примедба се односи на то што у књизи не налазимо референце на извorno издање (уколико постоји) или контекст настанка (предавање, обраћање и сл.). С обзиром да су у питању актуелне теме, смештање у временски контекст настанка текста би помогло дубљем разумевању.

Књигу *Црква у савременом свету* пре свега видимо као један *позив на дијалог* и као такву је препоручујемо најширој интелектуално ангажованој читалачкој публици.

В. Милићевић

Хиландарски типик монаха Романа 1331. г.

Др Прибислав Симић
Краљево 2010.

У издању Епархије жичке, библиотека Жички путокази, по благослову Његовог Преосвештенства Епископа жичког господина Хризостома и са његовим Поговором, појавило се

дело Хиландарски *шитик* монаха Романа 1331. године чији је писац високопречасни протођакон др Прибислав Симић, редовни професор Литургије на Богословском факултету у Београду у пензији. Књига представља његову допуњену докторску тузу одбрањену пре скоро четрдесет година на тему познатог типика монаха Романа, сабрата царске Лавре манастира Хиландара на Светој Гори. Професор Симић је своја истраживања овог значајног Типика утемељио на рукописима које је пажљиво истраживао, исчитавао и упоређивао, наравно ослањајући се на резултате досадашњих истраживања у науци о богослужењу и типицима (В. Јагић, В. Мошин, Скабаланович, Мансветов, Сергејски, Л. Мирковић, Ђ. Трифуновић и други).

Пратећи развој богослужбеног живота и поретка у Цркви од њених почетака, аутор указује на најстарије богослужбене уставе или типике међу које спада Типик Јерусалимске цркве или Типик манастира Светог Саве Освећеног, затим Типик Велике Константинопољске цркве – о њиховом међусобном укрштању и утицајима. Када је реч о богослужбеном уставу Свете Горе, оба претходна устава су била у употреби у манастирима Свете Горе, што се примећује и у Романовом типику из 14. века. Ово је од посебног значаја за Српску цркву и њен богослужбени поредак, јер је утицај Свете Горе па и Романовог типика био природан и као такав се подразумевао. Манастир Хиландар је посебно духовно процветао у 14. веку, и свакако није случајно да је монах Роман по заповести игумана Геврасија извршио превод са грчког изворника Типик Лавре Светог Атанасија Атонског који је био у употреби. Аутор ове студије после иссрпних научних референци о аутору и времену настанка Романовог типика, о рукописима истог и њиховој судбини, доноси нам текст Типика (- делови који недостају) допуњени су преписом који је познат у науци као Дечански типик, које је у свему идентичан са оригиналом које се данас чува у Берлину, Немачка). Наш аутор свестрано разматра, примењујући компаративну методу, све могуће аспекте Романовог типика: однос према савременом месецслову, према минејима – односно службама које садрже минеји у словенској рукописној традицији, затим однос Романовог типика према пролозима – синаксарима, заправо читенијама истих као саставном делу посведневних богослужења. Истиче се да типици, имајући у виду где су и када настајали, имају различите месецслове. Романов Типик има више у виду свете

СВЕТ КЊИГЕ

чији култ и поштовање је било раширено на подручју Српске цркве и народа. Синаксари или прози као поучно чтиво (чети мињеји) су едукативно-образовног карактера и обавезна духовна лектира, посебно у монашким срединама. Оно због чега је драгоцен Романов типик данас за нас јесте у томе што он даје, а то наш писац (професор П. Симић) истиче, детаљна упутства за све врсте богослужења током Великог поста, скоро су потпуно иста са нашом данашњом богослужбеном праксом. Монах Роман је управо за писање овог дела свог типика користио нови превод Триода које је тих година настao на Светој Гори на словенском језику. Следе превођења нашег аутора и са Цветним триодом, како у погледу богослужења, тако и хране, затим богослужбених детаља као што је кађење, читање из Апостола и Јеванђеља са тумачењима Светих Отаца.

Укратко, делом Хиландарски типик монаха Романа, добили смо не само драгоцену студију која се односи на историју богослужења и богослужбени живот Срба у средњем веку, већ и одличан практикум који нам итекако данаже да у нашим свакодневним богослужењима разрешимо многе недоумице са којима се суочавамо. Ово дело даје широке могућности савременим теолозима и свештеницима као литурзима да се упознају са правилима богослужења код Срба у средњем веку, као и са утицајима које овај Типик има у савременој богослужбеној пракси. Отуда је корисно да овај типик имају свештеници и све црквене установе. Наравно, велика благадарност припада професору Прибиславу Симићу што нам је на овај начин подарио своје богато истраживачко искуство из, нимало лаке и једноставне области, развоја богослужења, не само код Срба, већ код свих православних народа. Такође је драгоцен Поговор овом делу који је дао Преосвећени епископ жички Хризостом као велики ревнитељ и истраживач богослужбеног живота. Исто тако епископ Хризостом је нашао за сходно да ово дело уврсти у едицију *Жички јубилеји* и тако га учини лако доступним на општу ползу Цркви нашег народа Божијег.

Прошојеј-сјаврофор Радомир В. Поповић

Хришћанско предање

Јарослав Пеликан, *Хришћанско предање шом II, Дух исчестој хришћанства (од 600. до 1700. године)*
Службени јласник, Едиција Симбол, превео са енглеског Новак Билић,

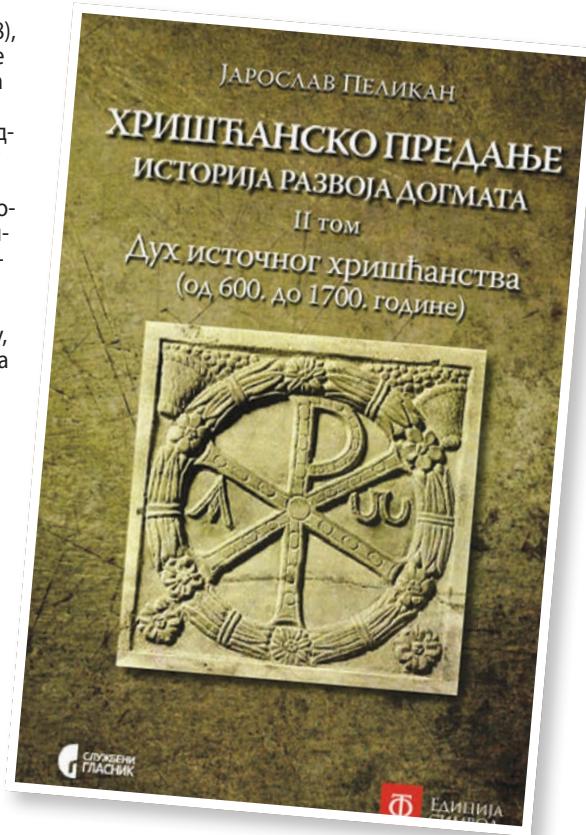
јрво издање, 2010, стр. 392.

Из штампе је управо изашао превод на српски језик другог тома из петотомног опуса Хришћанско предање, утицајног теолога 20. века Јарослава Пеликане. Пеликан је у овом тому нагласио формирање и развој византијског, сиријског и руског богословља, као и кључне богословске расправе које су обележиле овај период. У том смислу аутор одбације Харнакову тезу о потреби „креативности ума“ (стр. 39), већ га у овом делу више занима однос између континуитета и промене, настао у историји развоја богословског учења, као и у колико мери су богослови својим заступањем предања верно следовали првих пет векова Цркве (стр. 7). Засигурно је да нас следбенике православне вере овај том од велике важности. Овде се описује детаљно формирање византијског богословља, уз детаљно изношење богословског опуса величина попут св. Максима Исповедника, св. Фотија Цариградског, Теодора Абукуре, св. Симеона Новог Богослова и св. Григорија Паламе... Упоредо са њиховим учењима, Пеликан износи и богословске ставове супротстављених страна да би до танчина појаснило православно учење које је формирано у овоме периоду. Књига је концептуално подељена на неколико целина: 1) Ауторитет отаца (стр. 45–74), 2) Јединство и подела у Христу (стр. 75–132), 3) Изображење невидљивог (стр. 133–188), 4) Изазов Латинске цркве (стр. 189–242), 5) Одбрана Тројичног монотеизма (стр. 243–300), и 6) Последњи процват византијског православља (стр. 341–348). Поред одлично изложених христолошких контролерзи у другом поглављу ове књиге, као и обраде иконоборачког спора у трећем поглављу, пажњу заслужује детаљна обрада природе сукоба између Римске и Цариградске Цркве у петом поглављу. У прва два потпоглавља овог поглавља обрађени су политички узроци, док су у преостала два обрађени богословски узроци раскола. Потом, пето поглавље нам указује на изазове богословља везане за борбу са јудајзмом и надолазећим исламом, као и на борбу са остацима хеленизма у Византији. Шесто

поглавље се бави са последњим поглављем у развоју богословља у Византији, а то је исихазам, али се бави и са раздобљем после пада Византије, везаним за дефинисање православља (исповедним богословљем) приликом нових изазова везаних за појаву холастике и реформације на Западу. Пеликан је ово дело писао уз брижљиву анализу светоотачке мисли, користећи искључиво изворе, тиме нам на прави начин изневиши развој богословске мисли у овом периоду. Затим аутор у предговору наводи као своје помагаче при састављању и двојицу знаменитих богословских величина: о. Георгија Флоровског и о. Јована Мајендорфа (стр. 9). Не треба да чуди што је трећа величина, о. Александар Шмеман, приликом представљања Пеликане (тада је он био лутеран) студентима Академије Св. Владимира на крају академске 1975. године (значи, годину дана по изласку ове књиге) рекао: „Најтежа ствар ми је да објасним зашто Пеликан још увек није православан“. Ипак, 25. маја 1998. Јарослав Пеликан је примио Православље баш у капели Академије Св. Владимира.

Ова књига, поред тога што ће бити незаobilазно штиво сваког озбиљнијег богослова, намењена је и сваком озбиљнијем интелектуалцу којега занима дух православне вере. Топло препоручујемо!

Славиша Косић

Прогони хришћана нису далека прошлост

Завршетак 2010. године и почетак 2011. године остаће упамћен по бројним нападима на хришћане: хришћани су дискриминисани и прогођени широм света. Због ужасних терористичких напада се највише говори о насиљу над хришћанима на Блиском Истоку; међутим, и у другим деловима света се хришћани налазе у положају прогођене мањине.

На сам дан Божића 2010. године (25. децембра), нападнута је хришћанска црква на Филипинима; у Индији су пред црквом палена возила хришћанских верника; у Нигерији су истога дана организовани терористички напади на хришћанску мањину (у тој ратом захваћеној земљи свакодневно страда на десетине хришћана: тако је 25. јануара 2011. године у нападу на хришћанско село убијено шесторо људи).

Хришћанске заједнице у Индонезији су биле мете терористичких напада током читаве прошле године, а само на крају 2010. године је спаљено и минирano више цркава. Страшно крвопролиће се догодило 1. јануара 2011. године у Египту,

испред цркве у Александрији, када је од експлозивне направе страдало више од 20 а рањено преко 90 коптских верника.

У Алжиру су хришћани изложени хапшењима и полицијским истрагама. У Ирану је од 25. децембра 2010. до половине јануара 2011. године притворено на стотине хришћана, без оптужбе и без права на адвоката, док су хришћански домови свакодневно претресани а породице застрашиване. Власти из Техерана ове репресалије правдају негативним утицајем који хришћани имају на исламско друштво.

Хришћани у Ираку су изложени незапамћеним прогонима: у земљи их је остало веома мало, велики број њих је избегао у Јордан, Сирију, Турску... Егзодус ирачких хришћана је нарочито убрзан после терористичког напада на цркву у Багдаду 31.10.2010. године, у којем је страдало око 50 хришћана.

У Кини држава врши притисак на хришћане свих конфесија, но, упркос притисцима режима, број хришћана у тој земљи се стострукно увећао од 1949. године. Процењује се да у Кини тренутно живи преко 80 милиона хришћана, премда државна статистика званично бележи око 28 милиона хришћанских верника.

Постоји велики број примера нетрепељивости према хришћанима у Европи: на европском континенту је присутан вандализам, усмерен против црквених здања и верских обележја, а јавно се показује и мржња према хришћанима, којима се често наносе увреде на верској основи. О нетolerанцији према хришћанима било је речи и на прошлогодишњем склопу Организације за европску безбедност и сарадњу, а на заседању Европског парламента у Стразбуру је 20.1.2011. године усвојена резолуција у којој се осуђује насиље над хришћанима у Египту, Нигерији, Пакистану, на Филипинима, Кипру, у Ирану и Ираку.

Хришћани су, према проценама светских медијских кућа, најугроженија верска заједница у свету.

У Египту

Страдања хришћана

Вера у Исуса Христа као Спаситеља у Египту датира још из првог века. По предању, хришћанство је у Египат доное св. јеванђелист Марко, први Александријски епископ. Хришћанство је већ у четвртом веку постало најзаступљенија вера. Данас од око 80 милиона житеља Египта хришћани чине око 10%. Највећи број египатских хришћана припада древноисточној Коптској Православној Цркви (око 8 милиона верујућих), а остатак од око 800.000 људи припада православној Александријској Патријаршији и хришћанским заједницама које су у општењу са Римом (Коптској Католичкој Цркви и Мелкитској гркокатоличкој Цркви).

Ову земљу већ дugo потресају немири изазвани верском нетрепељивошћу, а од 2000. године сукоби односе бројне људске животе. Тако је 2. јануара 2000. године у селу Ел-Кошех (el-Koshesh) у Горњем Египту, неких 450 километара јужно од Каира, убијен 21 коптски хришћанин, од којих је најмлађи имао 11 година. Године 2006. у нападу на три цркве у Александрији убијена је једна особа а преко десет њих је рањено. Маја 2010. године је велики број хришћана био присиљен да напусти своје домове; коптски хришћани града Мерса-Матруха су се од линча спасили забарикадираши се у своју цркву, док је руља уништила њихове домове, продавнице и аутомобиле. Велики број коптских жена је постао жртва отмица и трговине робљем.

Ужасан терористички напад се догодио 1. јануара ове године, испред цркве у Александрији,

где је од експлозије аутомобила-бомбе страдало 23 коптска верника. Хришћане је по изласку са богослужења дочекала смртоносна направа.

Васељенски патријарх Вартоломеј је у писму које је 3.1.2001. г. послао коптском патријарху Шенуди III изразио своју жалост због страдања које је задесило коптске хришћане, рекавши да страдање египатских хришћана на правди Бога читавом свету показује колика је цена вере у Господа Исуса Христа. Писмо подршке коптским хришћанима је упутио и патријарх јерусалимски Теофил III.

Широм света прослављени Божић и Богојављење

Верници помесних православних Цркава које празнике прослављају по јулијанском календару (Јерусалимске, Руске, Српске и Грузијске Патријаршије, и неких мањих православних заједница), као и верници древноисточних православних цркава, 7. јануара (односно 25. децембра по јулијанском календару) прославили су Божић. Богојављење је у хришћанским црквама прослављено 6. и 19. јануара, саја-сно литургијском календару који је у употреби.

На дан прославе Рођења Христовог, патријарх московски и све Русије Кирил служио је Литургију у цркви Христа Спаситеља. Јерусалимски патријарх Теофил III је божићну Литургију служио у Витлејему, у цркви Рођења Христовог. Истога дана су у истој цркви у различито време богослужили и коптски и етиопски архијереји.

На Богојављење је митрополит кијевски Владимир извршио освећење вода реке Дњепар, називавши ову реку украјинским Јорданом, због њеног великог значаја за житеље Украјине.

У Москви је патријарх Кирил критиковao вернике због понашања током водоосвећења – због гурања око тога ко ће први да узме освећену воду.

У Тбилисију је на Богојављење крштено 560 деце, којима је кумовао католикос (патријарх) грузијски Илија II. Патријарх иначе кумује сваком четвртом грузијском детету из православних породица.

У Светој Земљи су Божић и Богојављење са православним прославили и сиријски, коптски и етиопски хришћани. На Богојављење је

КРОЗ ХРИШЋИНСКИ СВЕТ

око 15.000 хришћанских ходочасника, предвођених патријархом Теофилом III, пешке прошло између минских поља, како би дошли до реке Јордана на којој је православни јерусалимски патријарх служио велико водоосвећење. Руски председник Димитриј Медведев се на Богојављење налазио у посети Палестини, где се, по древној традицији, окупао у реци Јордану.

Турска разматра захтев за поновним отварањем православне богословске школе на Халки

Потпредседник турске владе Булент Аринч је 3. јануара 2011. године био у званичној посети Васељенској Патријаршији. Скоро шест деценија ниједан турски државник није био у посети васељенском патријарху, још од посете некадашњег турског премијера Аднана Мендереса 1952. године.

„Покушаћемо да пронађемо правни основ за поновно отварање школе на Халки“ – рекао је турски премијер после састанка са васељенским патријархом Вартоломејем. Патријарх је у изјави за телевизију рекао да очекује наредне кораке: „Надамо се обнови наше богословске школе“. Богословска школа на Халки је пре 40 година, у време заоштравања турско-грчке кризе, затворена одлуком турске владе – после 170 година непрекидног рада.

У Москви

Први Божићни фестивал духовне музике

Од 9. до 23. јануара 2011. године, по благослову патријарха московског Кирила, у Московскому међународном дому музике одржан је први Божићни фестивал духовне музике. На фестивалу су учествовали хорови и извођачи из Русије (Московски Синодални хор, мушки хор московског Сретењског ставропигијалног манастира и хор Академије музичке уметности В. С. Попова), Велике Британије (хор Вестминстерске опатије), Србије

(хор Светог краља Стефана Дечанског из Новог Сада) и Јерменије (хор Првопрестолног Ечмиадзина). Фестивал је отворио митрополит Иларион Алфејев, који је прочитao поздравно обраћање патријарха Кирила учесницима и гостима фестивала. У писму је патријарх приметио како је људска способност да се славослови Господу дело спаситељско и преображује – „и за нас саме и за околни свет“.

Универзитет у Кембрију своју библиотеку отвара за јавност

На изложби која је отворена 17. јануара у Кембрију, посетиоци ће моћи да виде ретке свештене књиге из архива кембријске библиотеке, које су иначе недоступне јавности. У средишту изложбе се налази Библија краља Џејмса из 1611. године – која се сматра за најутицајнију књигу у енглеском језику икада објављену. Такође ће, између остalog, бити изложене и Гутенбергова Библија из 1455. године – прва штампана Библија, затим Велика Библија Хенрија VIII, Женевска Библија, древни Псалтир из 11. века итд.

Изложба ће бити отворена неколико месеци, а улаз је слободан.

Хаити

Помоћ православне добротворне организације

Током године, после земљотреса који је уништио Хаити, око 200.000 људи је примило помоћ кроз напоре Међународне православне добротворне организације [IOCC]. Хитна помоћ достављана је у данима и недељама након катастрофе. Помоћ се састојала у лековима, медицинској опреми, храни, чистој води, шаторима, гориву... Од земљотреса, IOCC је радио са преживелима на решавању дугорочних потреба за становима, чистом водом и канализацијом и другим основним потрепштинама. За више информација о помоћи Хаитију или за донацију, посетите <http://www.iocc.org/news/1-04-11haiti-page3.aspx>

Монаси у затвору

Према писању грузијског недељника „Сапатаријкос уцкебани“, („Весник Патријаршије“), у затвору максималне безбедности у Колораду, у САД, неколико осуђеника се обратило у православље, благодарећи благодати Божијој и труду о. Стивена Полија, некадашњег еванђeosког протестанта а данас клирика Антиохијске Православне Архиепископије за Северну Америку и затворског капелана.

Ниједан од њих никада није присуствовао Литургији у „нормалним“ околностима нити је икада крочио у православну цркву. Међутим, ови људи су се са Христом срели у затвору, поставши православни после личне потраге током одслуживања својих казни.

Двојица осуђеника су у затвору примили чак и монашки постриг – монаси Антоније и Матеј, а велики је и број лаика које је у овом затвору задобила благодат Божија.

Занимљиво је то што се православни у овом затвору уопште не познају, јер одслужују казне у потпуној изолацији, не виђају једни друге. Према речима о. Стивена, „наша браћа у тамници разумеју православље много боље него што бисмо то од њих очекивали“.

У Јерихону

Отворен Руски културни центар

Изградња спомен-парка и Руског културног центра у Јерихону приведена је завршетку током јануара 2011. године.

Патријарх Московски Кирил је у свом говору на првој конференцији Царског православног палестинског друштва, одржаној претходне године, истакао да ће музејски комплекс у Јерихону бити „први велики пројекат у Светој Земљи у трећем миленијуму, у чије остварење се укључила и руска влада“.

Током своје недавне посете Палестини, руски председник Медведев је званично отворио Јерихонски музеј, изграђен на земљи која је некада припадала руском цару, а која је 2008. године враћена Русији. У суседном Јордану је у пуном замаху изградња ходочасничког центра за руске поклонике, који у све већем броју долазе у библијске земље, посебно на она места која православна традиција повезује са Крштењем Господа Исуса Христа. У плану је и изградња руског културног и пословног центра у Витлејему, за који се већ припремају пројекти.

• Срећко Петровић

ИЗ ЖИВОТИ ЦРКВЕ

Двадесет година архијерејске службе Митрополита Амфилохија

Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије прославио је велики јубилеј - 20 година од устоличења у Трон Митрополита цетињских и 25 година на епископске службе. На Светој архијерејској Литургији у Цетињском манастиру, Митрополиту Амфилохију саслуживали су Митрополит јекатеринбуршки и верхотурски Викентије и Епископи: зворничко - тузлански Василије, тимочки Јустин, шумадијски Јован, умировљени захумско - херцеговачки Атанасије, будимљанско - никшићки Јоаникије, полошко - кумановски Јоаким, рашко - призренски Теодосије, диоклијски Јован и бројно свештенство, уз молитвено учешће великог броја вјерника. Умировљени Епископ захумско-херцеговачки Атанасије је у литургијској бесједи казао да у личности Митрополита Амфилохија имамо наследника Светог Петра Цетињског. Митрополит Амфилохије је Владици Викентију поклонио икону Светог Петра Цетињског, а овај њему панагију, док су монахиње Новотихвинског манастира, за кивот Светог Петра Цетињског поклониле златом везени покривач. Владика зворничко-тузлански Василије је у име сабраних архијереја Митрополиту Амфилохију честитao јубилеј рекавши да је Митрополит Амфилохије сигурно срећан човјек што служи Богу и роду у Црној Гори препуној Светиња које су његови помоћници. Истим поводом је у крипти подграђичког саборног храма Васкрсења Христовог одржана свечана академија. Поред епископа који су учествовали у литургијском сабрању на Цетињу, присутан је био и Епископ захумско-херцеговачки Григорије. Осим бројног свештенства и свештеномонаштва, присутни су били и чланови дипломатског кора у Подгорици, савјетник предсједника Србије Млађен Ђорђевић, представници политичког и културног живота и бројни вјерници. Митрополиту Амфилохију су поводом јубилеја стигли бројни телеграми-честитке, између осталих и Његове Светости Патријарха српског Иринеја и Московског Патријарха Кирила.

Владика подржао доносање органа

У организацији Епархије шабачке и лозничког Здравственог центра „Др Миленко Марин“ одржана је акција подршке пројектима из области прикупљања крви и доноса органа и косне сржи. У свечаној сали Здравственог центра, окупљеном свештенству и народу, здравственим радницима и представницима јавног живота у Лозници, најпре се обратио Епископ шабачки Лаврентије, који је подсетио присутне да наша Црква, као и друге традиционалне вјерске заједнице са ових простора, готово једнодушно подржава примену трансплантирања захвата који не служе само да би се болесни излечили, него веома често значе и разлику између живота и смрти. Присутнима се обратио и пуковник професор др Зоран Ковачевић, који се најпре у своје име, у име здравствених радника и болесника који очекују помоћ, захвалио Његовом Преосвештенству на речима подршке. Владика Лаврентије је показао и на делу подршку оваквим акцијама чији је циљ помоћ болесним и животно угроженима. Речима: „Немам имања, немам ништа да оставим ближњима својима, и ако будем могао нечим да помогнем, драга срца поклањам органе својим ближњима, да тиме нешто и пред Богом заслужим“, Владика Лаврентије је пропратио потписивање доносарак картице, чиме је постао први Епископ Српске Православне Цркве који се одлучио на овакав вид помоћи онима којима је она неопходна.

• Ђакон Милош Пешковић

У Новом Саду

Помен жртвама рације

На Кеју жртава рације у Новом Саду, 23. јануара 2011. године, у организацији Православне Епархије бачке и Јеврејске општине Нови Сад, одржан је молитвени помен житељима овог града који су невино пострадали од стране мађарских окупационих снага пре 69 година. Помен је, уз саслужење Епископа јегарског Порфирија и новосадских свештеника, служио Епископ новосадски и бачки Иринеј. У име јеврејске заједнице, помен жртвама служио је врховни рабин Србије господин Исак Асиел.

У Београду

Предавање Владике Атанасија

Његово Преосвештенство умировљени Епископ захумско - херцеговачки Атанасије (Јевтић) био је гост вероучитеља Архиепископије београдско - карловачке којима је одржавао предавање под насловом „Од Откривења до Царства Небеског“. Предговор за ову књигу, како је подсетио викарни Епископ Атанасије (Ракита), написао је Митрополит Амфилохије, који је за њу рекао да представља један од најбољих катихизиса икада написаних. Затим је Епископ Атанасије (Јевтић) одржавао своје једночасовно предавање, стајећи иза катедре, где је наводећи низ примера из учења Светих Отаца, али и из савременог живота, више пута током предавања истакао да је наша вера сусрет са Богом Живим. После предавања Епископ Атанасије (Јевтић) свим вероучитељима поклонио је своју књигу „Од Откривења до Царства Небеског“.

У Подгорици

Први званичан сусрет

Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Амфилохије сусрео се 18. јануара 2011. године са предсједником Владе Црне Горе, Игором Лукшићем, на његов позив, у оквиру консултација које Лукшић спроводи са представницима јавног и друштвеног живота Црне Горе. У врло срдачном и отвореном разговору, Митрополит је нагласио више проблема који тиште Православну Цркву у Црној Гори, а уједно и премијеру Лукшићу предао писмо у којем је навео неке од њих.

Предсједник Владе је изразио своје ујверење да унапређење и модернизовање друштва у Црној Гори свакако не искључује уважавање традиционалних вриједности друштва, међу које спадају и вјерске традиције и породичне вриједности. Лукшић је показао интересовање и спремност за сарадњу ради изналажења заједничких рјешења за одређене проблеме, поменуте од стране Митрополита, као што су: законодавно уређење односа Цркве и вјерских заједница са државом, реституција национализованих имовине, као и своју личну жељу за превазилажењем вјерских подјела међу православним грађанима у Црној Гори.

С обзиром на незапамћену кампању за рушење Цркве Свете Тројице на Румији, саговорници су и овој теми размијенили своје ставове.

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Митрополит је нагласио неопходност поштовања унутарњег канонског устројства и поретка Православне Цркве, нарочито у погледу давања подршке неким (псеудо) вјерским организацијама од једног дијела власти у Црној Гори.

Премијер је исказао своју сагласност са ставом да је Црква једина надлежна да рјешава своја унутарња питања, износећи притом и своја запажања у том погледу, уз жељу да се сарадња Цркве и државе даље унаприједи и побољша, надајући се да ће се овакве врсте консултација наставити и установити као редовне.

У Аустралији

Омладински камп

С благословом Његовог Преосвештенства Епископа аустралијско-новозеландског Иринеја, Омладинско и дечије летовалиште је поново покренуто у манастиру Светог Саве у Илајну, одржавањем тридесетог Омладинског кампа у организацији Савеза кола српских сестара. После врло успешне хуманитарне забаве која је одржана у парохијском дому у Гринзору пре три месеца, прикупљена средства су утрошена на обнову станова у манастиру које је велика ктиторка, у Господу уснула Јелена Милетић саградила за српску омладину.

Омладинско летовалиште је одржано од 26. до 31. децембра 2010., а дечије од 09. до 15. јануара 2011., и у њима су млади Срби и Српкиње имали прилику да учествују у богослужењима, да слушају наставу веронауке и српске историје, као и да кроз активности у манастиру и ван њега, упознају и утврде знање о својој вери прадедовској и именују српском.

Календар Црква 2011.

Најављујући богату издавачку годину, из штампе је изашао Календар Српске Православне Патријаршије за прсту 2011. годину - Црква 2011. Издавач ове публикације са вишедеценијском традицијом је Свети Архијерејски Синод наше Свете Цркве.

Главни и одговорни уредник издања је Његово Преосвештенство викарни Епископ хвостански Атанасије. И овогодишњи Календар Црква следи вертикалу претходних издања од којих се овај пут разликује по модернијем решењу. Поред уобичајеног календарског

дела и представљања свих институција Патријаршије и запослених у централним телима наше Свете Цркве, овогодишње издање нуди низ занимљивих прилога из живота Српске Православне Цркве и српског народа.

Код Осојана

Србин тешко претучен

Тројица непознатих нападача претукли су 24. јануара 2011. повратника Бранислава Миловановића у селу Опрашке, недалеко од Осојана. Миловановић је претучен испред своје куће након што се вратио из оближњег села Кош, где је преноћио због безбедности, пошто је његова кућа била обијена 15. јануара. Један од нападача, које је Миловановић идентификовао као Албанце, насрнуо је на њега секиром, а други косиром. Пошто није било никога у близини да му помогне Миловановић је, иако тешко повређен, успео да дође до Коша где му је указана прва помоћ, а потом је примињен у болници у Косовској Митровици. „Према извештају лекара ради се о прелому два ребра и повредама лица и главе. Он је брутално претучен и налази се на одељењу интезивне неге“, казала је управница митровачке болнице др Милена Цветковић.

У Гаџку

Међурелигијско вијеће

У протеклих три мјесеца догодило се четрнаест инцидената у којима су оштећени вјерски објекти у БиХ, или није било већих штета. Због тога је међурелигијско вијеће БиХ покренуло пројекат у којем се локални преставници свих конфесија позивају на ширење језика љубави и толеранције како би изградили схватали да таква дјела нису ни на чију корист нити на чију славу. Постоје много бољи начини да неко покаже своју љубав према сопственој вјери и нацији, закључак је разговора који је 27. јануара 2011. г. вођен у просторијама Исламског меџилица у Гаџку. Састанку су присуствовали извршни секретар МРВ Емир Ковачевић, преставници СПЦ свештеник Данило Дангубић и ђакон Милан Стањевић, генерални секретар мостарског муфијуства Назиф Еф. Гариб, г. Фехим Вукотић преставник меџилица из Дубровника, као и домаћини, преставници локалне исламске заједнице на челу са имамом Садет Еф. Билалићем.

У Бечу

Архијерејске посете

Епископ средњовропски Г. Константин, посетио је Аустрију и увеличао светосавске свечаности у Бечу и Енсу и присуствовао традиционалној Светосавској академији у Бечу. Пошто се на позив Епископа Константина, а као изасланик Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, претходно налазио у Берлину, Архиепископ цетињски и Митрополит црногорско-приморски Амфилохије посетио је и Беч, где га је дочекао Епископ Константин. Архијереји су посетили храм Св. Саве у Бечу и Амбасаду Републике Србије у Аустрији, где их је примио амбасадор Милован Божиновић. Заједно са амбасадором, архијереји су посетили будући храм СПЦ у 16. бечком кварту Отакринг. Високопреосвећени Митрополит био је пријатно изненађен лепотом храма и разумевањем бечког римокатоличког надбискупа, кардинала грофа Шенборна, за потребе наше Цркве.

На Косову

Срби за Србе

Чланови хуманитарне организације Срби за Србе посетили су девети пут Косово и Метохију са циљем да помогну најугроженије српске породице са ових простора. Акција коју су назвали Божић 2011, је уствари здруженја акција секција ове организације из САД, Швајцарске, Аустрије и Србије.

Са благословом Епископа рашко-призренског Теодосија чланови ове организације обишли су угрожене породице на територијама општина Ново Брдо, Гњилане и Штрпце. Након посете породицама у овим општинама, одлучено је да се куповином покућства помогне 10 породица, а једна породица доделом новчаних средстава. Пре него што се кренуло у обиласак породица, чланови хуманитарне организације Срби за Србе обишли су ученике ОШ Свети Сава у Јасеновику, при чему су сваком ученику ове школе поделили новчану помоћ у износу од 25 евра, која је донација Срба из Сарајева, као и Божићне пакетиће које је послала Светосавска омладинска задруга Брчког.

Већ за Вајкарс ове године планирају да спроведу сличну акцију када ће помоћи и другим угроженим породицама на овим просторима.

• НВО Мајка деве јујовић

У Сарајеву

Епархијски савјет

Епархијски савјет Митрополије дабробосанске усвојио је Извештај о раду и финансијском пословању Митрополије дабробосанске у 2010. години. У Извештају се наводи да прошле године није било отуђења црквене имовине, али да она која је је одузета у вријеме комунистичког режима још није враћена ни у Републици Српској ни у Федерацији БиХ. У извештају се наглашава да је настављен послијератни тренд смањења броја крштења и вјенчања на подручју ФБиХ, али сада и опијела, а искључиви разлог је све мање православног живља у том дијелу Митрополије. Посебна пажња прошле је године била усмерена на стварање услова за монашки живот у новом женском манастиру Свете Тројице у Озёрковићима код Сокобаца, као и манастиру Вазнесења Господњег у Вардишту код Вишеграда, што ће бити настављено и ове године. Вјеронауку у основним школама похађа око 8 900 ученика. На територији РС службује 43 активна свештеника, четири ђакона, седам свештеномонаха, четири јерођакона и три монахиње, на територији ФБиХ 13 свештеника и два ђакона, а у Оружаним снагама БиХ 3 свештеника. Пензионисано је шест свештеника.

Крсна слава Републике Српске

Крсна слава Републике Српске, Свети првомученик и архиђакон Стефан, и ове године свечано је прослављена у свим храмовима у Републици Српској. Најсвечаније је било у Саборном храму Христа Спаситеља у Бањој Луци, где је Свету архијерејску Литургију служио Епископ зворничко-тузлански Василије, уз саслужење Епископа бањалучког Јефрема и Епископа бихаћко-петровачког Хризостома, те свештеника и ђакона Епархије бањалучке. Послије Литургије, вјерницима присутним у Саборном храму, обратио се Епископ Василије, који је свима честитao празник Рођења Христовог, али и празник крсне славе Републике Српске и призвао благослов Божији да у нашој отаџбини завлада мир и благостање и да благослов Божији буде уз овај страдални народ. Светој Литургији присуствовали су предсједник Републике Српске,

Милорад Додик, предсједник Владе Републике Српске, Александар Џомбић, министри у Влади Републике Српске, професори универзитета, представници културног живота као и бивши министри у Влади Републике Српске. Послије Литургије, Епископи су пререзали славски колач са предсједником Милорадом Додиком и предсједником Владе, Александром Џомбићем. Свечаности поводом крсне славе Републике Српске настављене су у Банском двору у Бањој Луци где је у част славе уприличена свечана академија.

У Новом Саду

Служио Архијепископ Јован

На празник Сабора Пресвете Богородице, Архијепископ охридски Јован начаљствовао је евхаристијским сабрањем у Светоупспенском храму у Новом Саду. Његовом Благјенству саслуживали су Епископ бачки Иринеј, свештенство Богодоричног храма и многобројни верни народ. Предстојатељ древне охридске архијепископије, исповедник живе вере у ваксрлог Господа Христа, после вишенедељног заточеништва дошао је у посету бачком Епископу и причинио велику радост у празничне дане.

Код Братунца

Осамнаест година од страдања Срба

Параграфом у цркви Светих апостола Петра и Павла у Кравици, код Братунца, обележено је 18 година од страдања Срба 7. јануара, на Божић, 1993. године, када су муслиманске снаге под командом Насера Орића убили 49 мештана овог села. Након параграфа, код централног споменика положено је цвеће и запаљене свеће за покој душа настрадалих око 3.400 Срба из регије Бирач. Родбина и мештани села Кравице изражавају огорчење што за овај злочин ни након 18 година још нико није одговарао. На Божић 1993. године, припадници Армије БиХ убили су 49 мештана овог села и суседних заселака, 80 их је рањено, а седам је нестало. Осим великих људских жртава, Кравица је потпуно опљачкана и спаљена. Запаљено је 688 српских кућа, око 200

пословних и помоћних зграда, 27 друштвених објеката, а без једног или оба родитеља тог трагичног Божића остало је 101 дете.

Село Црквине надомак Крупња

Бадњи дан на Црквишту

У четвртак, на Бадњи дан, мештани засека Црквине, недалеко од Крупња, свечано и молитвено су обележили овај радосни празник, који претходи великом хришћанском празнику Рођењу Христовом, паљењем бадњака на месту званом Црквиште. На истом том месту је, пре 6 месеци, на иницијативу Архијерејског намесника II ваљевског, протонамесника Милована Теовановића (који потиче из ових питомих и руком Творца извајаних крајева Рађевине), 14. маја прошле године, на дан Св. пророка Јеремије, Славе овог засека, подигнут и освећен Крст Господњи висине 15 метара, са распоном кракова од пет метара, и ширине 60 цм. У 12 часова, надлежни парох о. Милош Мијаиловић осветио је бадњак и честитао присутнима празник. У овом малом засеку, које броји само 24 домаћинства, има двадесеторо деце, која су овом приликом даривана пригодним поклонима за које се постарао г. Милутин Марковић из села Брштица. Облагодаћени и несазнајном тајном љубави Божје протакани... Овако би, без сумње, изгледао најсажетији опис мештана села Црквине који су се, у навечерје Рождества Богомладенца, окупили око Крста Господњег који је ту да их чува, али и опомиње.

● Свесићеник Милован Теовановић

Вјечнаја памјат

Упокојио се у Господу protoјереј Радосав Марковић

У петак 31. децембра 2010. године, на повратку из Српске патријаршије у Београду, у саобраћајној несрећи надомак Шапца, овај свет заменио је болјим и стао пред престо Госпођа, лознички парох protoјереј Радосав-Раде Марковић.

На Оце 2. јануара 2011. године у храму Покрова Пресвете Богородице у Лозници, после Свете архијерejsке Литургије, опело оцу Раду служио је Његово Преосвештенство Епископ шабачки г. Лаврентије уз саслужење целокупног свештенства Епархије шабачке, многобројних школских пријатеља и познанаика оца Рада из других епархија.

После читања телеграма сачушчија Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, у коме је Свјатитељши заблагодарио за помоћ коју је почивши отац Раде пружао у старању око послова Патријаршије српске, присутним се, видно ганут, обратио владика Лаврентије који је, у беседи над одром оца Рада, подсетио све присутне на несебично изгарање упокојеног за добробит Цркве Христове. Владика Лаврентије је позвао све окупљене да се помоле Господу за упокојење душе оца Рада, али и да нам Господ пошаље личност његових квалитета, преданости и старања за добро верног народа. Од оца Рада оправдисти се и старешина лозничке цркве, protoјереј-ставрофор Милан Алексић, позивајући присутне да се, баш као што је то чинио и отац Раде, утврдимо у себедавајућој љубави и истини Васрења Христовог.

Отац Радосав-Раде Марковић рођен је 1971. године у љубовијској Грачаници. Основну школу је завршио у Узвиници, после чега уписује Богословију Светог Арсенија Сремца у Сремским Карловцима. Као парохијски свештеник службовао је најпре у Грачаници, општина Љубовија, где се трудио око изградње манастира Светог Владике Николаја Српског – Соко. Од 2000. год. постављен је за пароха у Лозници. По завршетку богословских студија, наставља са школовањем у Швајцарској, као и на Школи високих пословних студија у Новом Саду. Огромним личним залагањем дао је огроман допринос у обла-

сти веронауке, реституције црквене имовине, као и у духовном животу града Лознице и Епархије шабачке. У периоду од 1994. до 2008. г. учествовао је на више међународних семинара посвећених верском образовању. Организовао је и водио семинаре за стручно усавршавање вероучитеља у сарадњи са Министарством просвете Републике Србије. У последњих пола године био је ангажован од стране Патријаршијске управне канцеларије на пословима унапређења реституисане црквене имовине у својству светника-волонтера.

Аутор је преко 25 пројеката, а међу њима је „Светосавска учионица“, „Библијска учионица“, „Радионица Духовних уметности“ и „Практична настава веронауке“, који се спроводе у основним и средњим школама као ваннаставне активности или секције.

Тело оца Рада сахрањено је на лозничком градском гробљу. За собом је оставио супругу и троје малолетне деце.

Помолимо се за упокојење душе protoјереја Радосава Марковића, и нека га милостиви Господ уброји у хор оних који су Му са десне стране!

• Ђакон Милош Петровић, Информашивни центар Епархије шабачке

† Љубица Стојиљковић

На дан Светог Василија Великог, 14/1. јануара ове године, уснула је у Господу Љубица Стојиљковић, попадија, супруга старешине храма Свете Тројице у Неготину, protoјереј-ставрофора Петра Стојиљковића.

Протиница Љубица је рођена 1949. године у питомом пољопривредном селу Мрштану, крај Лесковца, од врло честитих родитеља, пољопривредника, Петра и Бранке. Љубица се 1971. године венчала за Петра, богослова призренске богословије, родом из оближњег села Бобишта поред самог Лесковца. После венчања убрзо долазе у Епархију тимочку и млади богослов бива рукоположен, од блаженопочившег епископа Методија, за пароха јабуковачког у Архијереском намесништву неготинском. Ту бивају изузетно добро прихваћени од народа и остављају дивне успомене јер су им и ћерке, Невенка и Марина ту рођене. По потреби службе, 1977. године прелазе у Неготин.

Док ове редове пишем навиру многа сећања на године заједништва, отвара се богата књига живота покојне Љубице, честите домаћице, узорне супруге и верног сапутника и сарадника угледног свештеника Петра, предивне мајке и предобре баке. Иако свесна своје дугогодишње болести, није се предавала, трошећи посебну снагу за обављање послова у домаћинству, особито око деце и својих вољених унука.

Када је полазила на операцију срца, пре петнаест година,

имала је чврсту веру и наду у Бога да ће издржати тешку операцију имајући велику подршку своје породице а особито супруга, који је водио непрестану бригу о њеном здрављу и лекарској контроли. Њено племенито срце престало је да куца, изморено, истрошено или испуњено хришћанској љубављу и породичном радошћу што је одгајила децу и дочекала два унука и две унуке. Туга и празнина остаје у њеном дому, у храму, у Колу српских сестара, у њеној ближијој и даљој родбини. Ипак, остаје дивна и драга успомена на покојницу, особито код оних који су били стално поред ње. Тешко нам је пао овај растанак и њена изненадна смрт, која је на дан сахране, 15. јануара, окунула сву њену родбину – Лесковчане и врло велики број Неготинаца и околних села Видровца и Србова – верника и парохијана оца Петра, као и велики број свештеника.

Међу првима, саучешће породици је изјавио Епископ тимочки Јустин и велики број свештеника, углавном школских другова оца Петра. На опелу у гробљанској цркви узело је учешће 26 свештеника из наше епархије и тројица из Лесковца. Уз дивно и молитвено појање црквених песама, њено намучено тело положено је поред саме цркве и предано мајци земљи Неготинске крајине до свеопштег ваксрења.

• Пројојереј-ставрофор Ранко Јовић

Светиња под Таром

Манастир који је тема ове укрштенице, налази се у подножју планине Таре, код Бајине Баште. По предању, ктитор овог манастира је краљ Драгутин, што би значило да је манастир утемељен почетком 14. века.

Током своје бурне историје, манастир је више пута разађен и поново подизан буквально из почетка. У доба ропства под Турцима, монаси су често били принуђени да спасавају голи живот, као нпр. крајем 17. века, када су се, бежећи са патријархом Арсенијем Трећим (Чарнојевићем) пред турском осветом, неки монаси из овог манастира нашли чак и у Сент Андреји и дали значајан културни допринос организовању тамошњег народног живота.

Једну од значајнијих обнова овог манастира извршио је крајем 18. века игуман хачи-Милентије Стефановић, један од најзnamenitijih учесника потоњег Првог српског устанка. Данашњи манастирски храм је сазидан у првој половини 19. века, а о претходним

храмовима и осталим ранијим грађевинама у склопу манастира сведоче археолошки налази. Међу њима су најзначајнији остаци велике скрипторије, споменика на доба када је у овом манастиру постојала знаменита преписивачка школа. Познати тадашњи путописац Евлија Челебија бележи да је овде затекао импозантну скрипторију са више од три стотине монаха-преписивача и двапут толико оних који су им били страже и послуга.

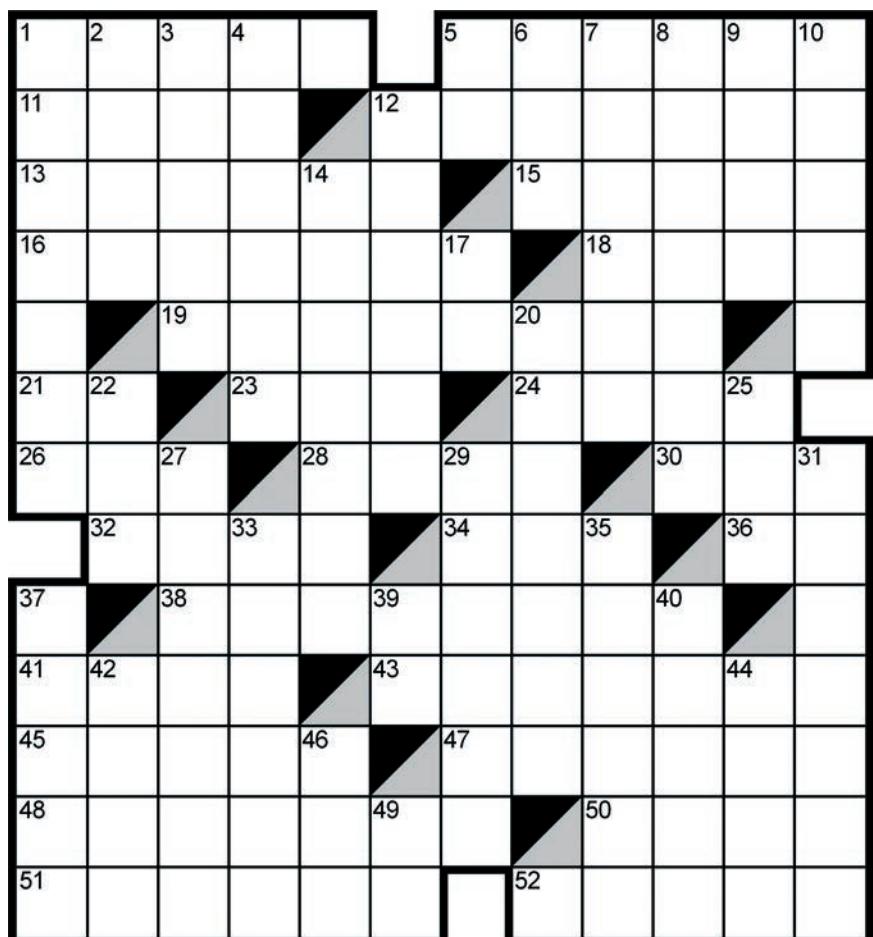
Током Другог светског рата, скривен испод камених плоча у олтару, у овом манастиру је чуван најзначајнији документ српске средњовековне књижевности. Име захумског кнеза, по чијој је наруџбини ово Јеванђеље начињено, добијете у укрштеници под 19. водоравно. Наредни тражени појам је под 38. водоравно – монашко име светог краља Драгутина, ктитора ове светиње. Коначно, под 42. усправно треба да упишете назив самог манастира.

ВОДОРАВНО: 1. Већа дрвена посуда, 5. Течење кроз нешто, 11. Јаковљев старији брат (Пост. 25,25), 12. Чекати у заседи, 13. Опазити оком, 15. Звер из породице паса, чагаљ, 16. Пописи имена, именици, 18. Дугоноге птице селице, 19. Видите текст, 21. Део коњског прибора, 23. Један (рус.), 24. Место код Зрењанина, 26. Грађевински стуб за фундирање, 28. Добар савет, поука, 30. Кружни лук, аркус, 32. Пионире авијације, браћа Орвил и Вилбур, 34. Део намештаја, астал, 36. Ауто-ознака за Лозницу, 38. Видите текст, 41. Град у Русији, Арјол, 43. Главни град Венеције, 45. Име писца Чапека, 47. Отац од миља, таја, 48. Урадити, 50. Дефект, 51. Грађевинска машина, врста багера, 52. Манастир код Шапца.

УСПРАВНО: 1. Шаљиви назив за Шапчанина, 2. Име музичара Сарвана, 3. Дрво коштујавог плода из породице ружа, 4. Војсковођа из доба Саула и Давида (1Сам. 14,50), 5. Пример (срк.), 6. Печено тако да се ухвати корица, 7. Ороз, окидач, 8. Становница Такова, 9. Од тог доба, 10. Хладњак аутомобила, 12. Здравствена тегоба изазвана вирусом, 14. Град у Апулији (Италија), 17. Издавачки савет (срк.), 20. Школско штиво, 22. Спокој, 25. Велики лучки град у Француској, 27. Књига поучних текстова о монасима, отачник, 29. Подићи се са седишта, 31. Погон за прављење кокса, 33. Света царица, мајка светог цара Константина Великог, 35. Биљка сродна јечму, попино прасе, 37. Врста посластице, ратлук (тур.), 39. Иста слова, 40. Скуп једнородних ћелија у организму, 42. Видите текст, 44. Александар од миља, Аца, 46. краљ из Шекспирове трагедије, 49. Хемијски знак за тантал.

Д. Николић

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: шврдош, аверс, равел, радник, ѡасићи, саџи, бол, оаза, кар, анис, шесћи, љо, ч, штук, ѕомас, сашаногдавац, бреза, олај, џ, ле, акуг, роса, оде, осим, лаж, кира, шребиње, енићма, рукав, ранац, лађари.

Управа храма Вазнесења Господњег
у Жаркову прикупља понуде
за фрескописање храма.

Све потребне информације се могу
добрити на телефон: +381 11 2517 205

Понуде доставити најкасније до
1. марта текуће године на адресу:

Црква Вазнесења Господњег,

Ул. Проте Милорада Павловића 4а
11030 Београд, Жарково

ПРИЛОЖНИЦИ: Ранко Јовић, свештеник из Неготина, за
покој душе противице Љубице Стојљковић, прилаже
Православљу 1000 динара.

ДОБРОЧИНСТВО

Београд, Добрињска 2
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobrocinstvo@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

ВАСКРС У СВЕТОЈ ЗЕМЉИ

13 - 28. април 2011. год.

АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

1. НАЈНОВИЈЕ! ЕЛ. ЗВОЊЕЊЕ – ИСТОЧНИ начин
(као у Руса, Грка и Светогораца, а код Срба до пада Деспотовине) –
са програмирањем и откуцавањем часова, а по избору, и са
могућношћу даљинског управљања.

ПРЕДНОСТИ у односу на ЗАПАДНИ начин звоњења: 1.1.) Звоњење
не потреса звоник; 1.2.) Знатно више звона може да стане у исти простор
1.3.) Укључењем, односно искључењем, звоњење истог трена почне,
односно престане. 1.4.) Качење звона је простије, и због тога је знатно
јефтиније; 1.5.) Потрошња ел. енергије је низа, а ако престане ел.
напајање, и дете може са лакоћом ручно звонити. 1.6.) Погодно је за
сваковрсно програмирање, а са више звона, могу се ручно, али и
програмирани изводити мелодије - без додатних чекића и ел. магнета.
Ел. звоњење радимо и на ЗАПАДНИ начин.

2. ЧАСОВНИЦИ- тачни у секунд и још сами прелазе на "зима-лето" време.
ЈЕМСТВО: з ГОДИНЕ E-mail: szeljko@verat.net "ЖЕЛ-МИР"
026/312 752; 064/920 5 851; 064/20 80 145 zelmir.atspace.com

МАНТИЈЕ

ПОНОВО У ПОНУДИ

Одличан квалитет, изузетна понуда!
Позовите 064/800-1322, информишите се одмах.

Још нових модела црквених одјеђи на нашем сајту!
Посетите www.amfia.rs

ЦРКВЕНА УМЕТНИЧКА
КРОЈАЧКА РАДИОНИЦА АМФИА

Ибарска 40, 37000 Крушевач
Лела Белушић, власник
037/491-138, 064/167-9082
Бранислав Јоцић, ПР
064/800-1322
е-маил: informacije@amfia.rs
вебсајт: www.amfia.rs

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ

"GPS" - сателитска синхронизација

063 / 315 841

MJ 011/ 30 76 245; 30 76 246

ИНЖЕЊЕРИНГ
Земун, И. Џанкара 9/29

www.mj.rs

ПРАВОСЛАВНА
КЊИЖАРА-ГАЛЕРЈА

БЛАГОДАРНИК

Београдска 33, Београд

011/3244-038

ПРАВОСЛАВЉЕ

ЛИВНИЦА ЦРКВЕНИХ ЗВОНА

ШИРОК ИЗБОР
ПОЛИЕЛЕЈА - ХОРОСА
- РАЗНИХ СВЕЋЊАКА

ЛИГРАП Доо

34312 Белосавци, Топола

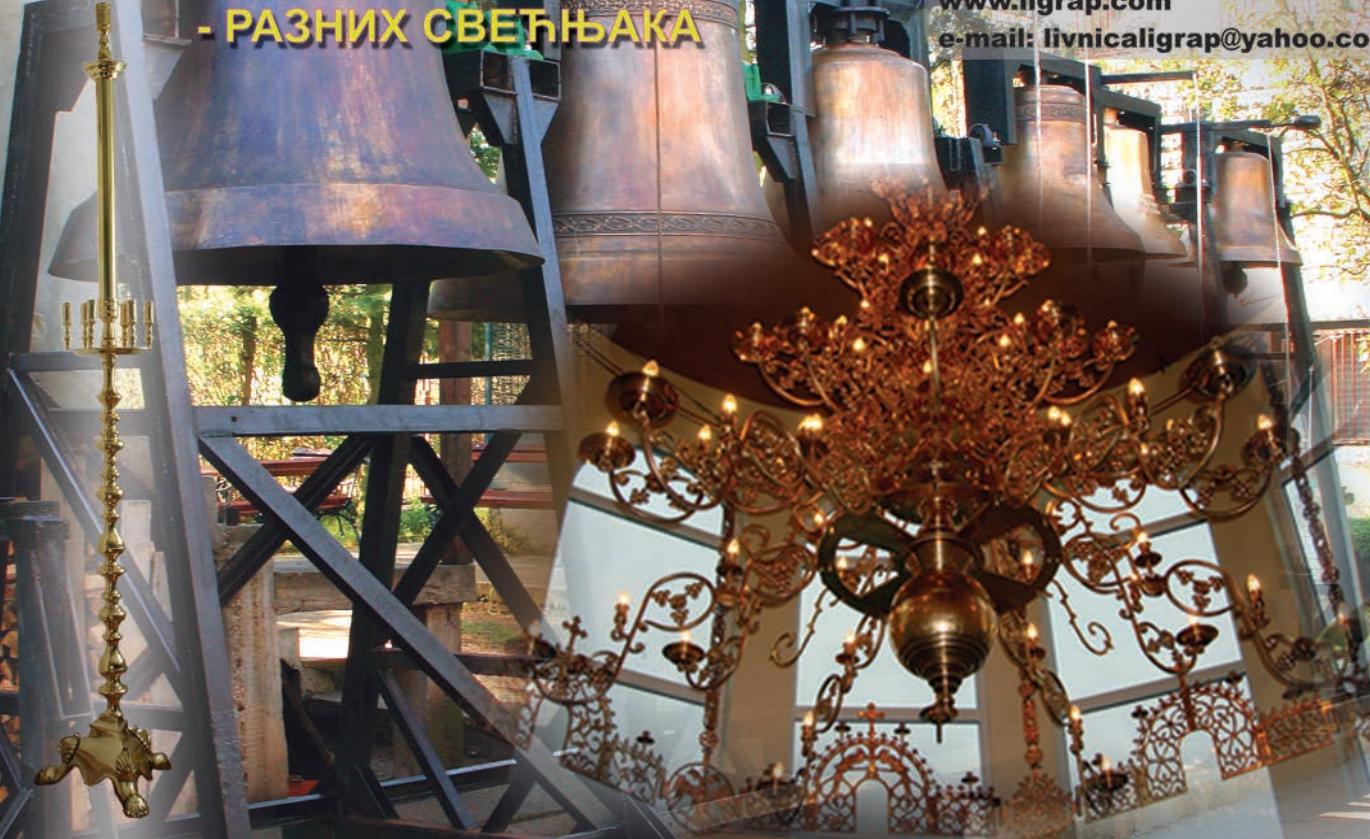
тел./факс +381 34 6883 502

моб. +381 63 602 536

+381 65 8073 135

www.ligrap.com

e-mail: livnicaligrap@yahoo.com

ИЗРАДА КРСТОВА

од 0,5 до 5 m са и без позлате

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

програмирано и даљинско управљање

ТОРАЊСКИ ЧАСОВНИЦИ - ИЗРАДА И РЕПАРАЦИЈА ОЗВУЧЕЊЕ ХРАМОВА

(унутрашње и спољашње)

200 година традиције и искуства

ЛИВНИЦА ПОПОВИЋ

Ресавска 88

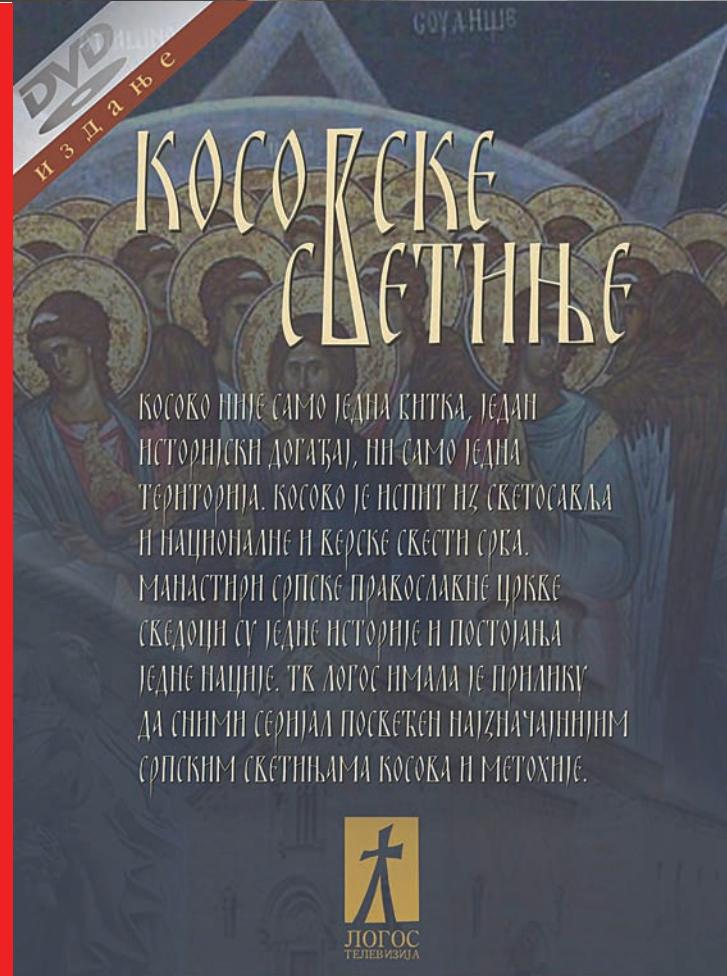
Београд

064 1860-076

063 1095-136

факс: 011 2657-857

www.livnicazvona.com

Косово није само једна кнјига, један историјски догађај, ни само једна територија. Косово је испит из скетосакла и националне и крске скести Срба. Манастирни српске православне цркве скедији су једне историје и постојања једне нације, тк логос имала је прилику да сними серијал посвећен најзначајнијим српским скетијама Косова и Метохије.

Л

ЛОГОС
ТЕЛЕВИЗИЈА

www.logostv.org.rs

ТЕЛЕВИЗИЈА ЛОГОС
ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ

Тел/факс: (037) 717 370

моб: (062) 80 55 636

Нова Škoda Yeti СПРЕМНИ ЗА ПУСТОЛОВИНУ?

већ од
14.100 €

Аутокомерц В.С. Бања Лука

Овлаштени Шкода трговац
Булевар Српске војске 13, 78000 Бања Лука; Тел. +387 51/310 130; www.autokomercvs.com

И ЗА 2011. НАЈБОЉИ ПРАВОСЛАВНИ
ПОДСЕТНИК, ПЛАНЕР И КАЛЕНДАР!
С БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ АРХИЈЕРЕЈСКОГ СИНОДА
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ПРИНЦИП ПРЕС

СРБИЈА
НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА

11000 Београд, Цетињска 6; +381 11 322 70 34; 324 56 21
www.turistinfosrbija.com, www.nacionalnarevija.com

**ЗИДНИ
ПРАВОСЛАВНИ
ПОДСЕТНИК**
48x45 см, 26 страница

**ПРАВОСЛАВНИ
ПЛАНЕР 2011.**
8x14 см, 120 страница

ПРАВОСЛАВНИ ПОДСЕТНИК 2011.

Православни
Подсетник и Планер
за наредну годину, у
осам верзија, са осам
највећих српских
крсних слава на
насловној страни.
Са кратким житијима
светих за сваки дан, духовним поукама,
простором за ваше забелешке. Лепо,
практично, поучно. Проверено!
Потражите за себе и дарујте пријатељима!

17,5x25 см, 400 страница

Специјални попуст за читаоце "Православља".
Позовите „Принцип Прес“!

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

ЕПАРХИЈА НИШКА

ПРОИЗВОДНИ ПРОГРАМ И ПРОЈЕКТИ

Производни Програм и Пројекти Епархије нишке има највећу понуду свих црквених артикала у Србији. Постоји и делује као црквена јединица више од десетине. Има капацитете који у потпуности могу да опреме храм и свештенство а због свог великог асортимана у могућностима смо да испунимо све захтеве! ППИП Епархије нишке је једина производна и дистрибутивна институција Српске Православне Цркве која нуди преко 5000 црквених производа.

ЕПАРХИЈА НИШКА,
ЕПИСКОПСКА 3,
18000 НИШ, Србија

Тел: +381 64 800 4334
+381 64 800 4333
+381 64 800 4345

Манастир Св. Роман,
37202 Ђунис, Србија
Тел: +381 37 867 211

www.spc-ppip.org
eparhijaniska@spc-ppip.org

Највећи избор свих црквених утвари у Србији

